

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908. Andra Kammaren. N:o 26.

Lördagen den 14 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarbetyg:

Att riksdagsmannen J. O. Forssling till följd af genomgången operation (för kontraktur i händerna) är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet tills vidare, intyggas härmed.

Stockholm den 11 mars 1908.

E. S. Perman,
öfverläkare.

§ 3.

Herr statsrådet m. m. grefve *H. E. G. Hamilton* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående anslag till en internationell fredskongress i Stockholm år 1909; och

angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre muraren J. P. Lindbäck.

Dessa propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 4.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton, som yttrade:

Andra Kammarens Prot. 1908. N:o 26.

Svar å interpellation.

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

Herr talman, mina herrar! Herr Zetterstrand har erhållit kammarens tillstånd att till mig framställa följande spørsmål: Ha från regeringens eller järnvägsstyrelsens sida åtgärder vidtagits för att underlätta sillfångsten inom landet samt, om så icke skett, ännar regeringen vidtaga åtgärder i dylikt syfte? Till utgångspunkt för sin interpellation tog herr Zetterstrand en notis, som, kort innan interpellationen framställdes, hade synts i pressen af innehåll att färsk sill för tyska marknadens räkning fraktades från Narvik genom Sverige öfver Malmö. Jag skall be att för mitt svar få taga samma utgångspunkt.

Angående ifrågavarande sak har järnvägsstyrelsen i till mig afgifven promemoria meddelat följande: »I skrifvelse till kungl. järnvägsstyrelsen den 9 december 1907 anmälde firman F. Janzen Söhne i Rostock försenad ankomst till Malmö af tvenne sändningar färsk sill från Narvik och anhöll, att kungl. styrelsen ville vidtaga erforderliga åtgärder, så att transportererna, som väntades blifva af större omfattning i januari 1907 med daglig export af fem vagnar, kunde fortgå obehindradt. I anledning häraf infordrade styrelsen från distriktsbefälet uppgift, huruvida ej dessa vagnar kunde framföras med befintliga snabbgående tåglägenheter, men framgick af gjorda undersökningar, att fall förekommit, då persontågen å linjen Gellivare—Boden—Vännäs icke kunnat medtaga hela de partier, som förelegat, utan att en eller ett par vagnar måst kvarstå till nästa godståglägenhet.

Styrelsen erinrade därpå om nödvändigheten af att ifrågavarande sändningar befordrades med strykande gods- eller blandadt tåg samt, där sådant kunde ske, jämväl med persontåg.

I telegram den 14 februari anhöll firman att, för undvikande af nattuppehållen i Kiruna och Jörn, järnvägsstyrelsen ville insätta extratåg under natten för silltransport mellan Kiruna och Jörn, hvarvid garanterades försändelse af minst 50 ton pr gång. Samtidigt ifrågasattes eventuellt extratåg hela vägen Riksgränsen—Malmö.

I skrifvelse af samma dag upprepade firman sin anhållan med förmälan, att firman hade utsikt att med tiden kunna betydligt upparbeta ifrågavarande trafik, särskildt sedan den nya ångfärjeförbindelsen Trelleborg—Sassnitz kommit till stånd, emedan den största afsättningen af färsk sill ägde rum på östra Tyskland, under det att västra Tyskland fick sitt behof af fisk hufvudsakligen tillgodosedt genom trälfisket i Nordsjön.

Sedan järnvägsstyrelsen förvissat sig om att ifrågavarande trafik verkligen var af större omfattning och att den kunde beräknas pågå någon afsevärdare tid, förklarade sig styrelsen villig att tre gånger i veckan insätta extratåg för framförande af godset till Malmö på femte dagens morgon efter detsammans ankomst till Riksgränsen, dock under villkor att 100 ton befordrades hvarje gång.

De sträckor, å hvilka styrelsen afsåg att vid behof insätta extratåg, voro Kiruna—Gellivare, 100 km., och Boden—Vännäs, 287 km. genom hvilken anordning godset på tredje dagen efter ankomsten till Riksgränsen skulle kunna från Vännäs medfölja det nedgående snabba fjärrgodståget till Malmö, hvarjämte ej riskerades att någon del af sändningen skulle behöfva lämnas efter.

Svar å interpellation.
(Forts.)

I sitt svar anhöll styrelsen härjämte om meddelande, när dessa transporter kunde taga sin början. Härpå svarades den 21 februari, att med anledning af fisket i Bohuslän inga sill-sändningar från Narvik för det dåvarande skulle förekomma, men att anmälan skulle göras, då transportererna kunde börja. Någon sådan formell anmälan har från ifrågavarande firma ännu ej gjorts, men har däremot till styrelsen inkommit trenne telegrammeddelanden, den $\frac{28}{2}$, $\frac{2}{3}$ och $\frac{4}{3}$, från Johan Olsen i Narvik, om försändning af färsk sill till Rostock i partier om resp. 70,5, 82,5 och 99 ton.

För den sista af dessa sändningar anordnades för ernående af erforderlig förbindelse i Vännäs ett extratåg från Boden.»

Af det nu upplästa torde framgå, att det endast var den omständigheten, att sillfisket å västkusten blef så rikligt och att priset där sjönk så mycket, som gjorde att denna försändning öfver Riksgränsen till Malmö icke kom till stånd i större omfattning, men denna omständighet synes häntyda på att anledningen till de öfverklagade missförhållandena icke egentligen är att söka i afståndet och fraktförhållandena. För att föra fisken från Narvik till Malmö måste man frakta den 2,030 kilometer, den kommer till Malmö efter 129 timmar, och frakten uppgår till 3,35 kronor pr 100 kilogram. Såväl afståndet och tiden som frakten ökas naturligtvis högst väsentligt, innan varan kommer till konsumenten i östra Tyskland. Afståndet mellan Göteborg och Stockholm är 458 kilometer och med begagnande af för fisktransport afsedd lägenhet framkommer varan i ogynnsammaste fall efter $17\frac{1}{2}$ timmar, och frakten pr 100 kilogram uppgår till 1,25 kronor. Detta oaktadt finner en företagsam köpman i Rostock med sin fördel förenligt att taga varan från Narvik genom hela Sverige till Tyskland, under det från Göteborg till Stockholm en mycket obetydlig transport äger rum.

Jag har vidare tillsport järnvägsstyrelsen om hvilka åtgärder den vidtagit för att underlätta fisktransporten. Interpellationen afser ju blott transporten inåt landet, men för fullständighetens skull vill jag äfven redogöra för exporten. Först omnämner järnvägsstyrelsen, att år 1896 frakten nedsattes för färsk sill, befordrad med godståg. Därefter fortsätter järnvägsstyrelsen:

»Före den 1 oktober 1905 fick färsk sill såväl i stycke gods som i vagnslastsändningar i enlighet med de för lättfördärliga varor gällande bestämmelserna befordras med person- och snälltåg —

Svar & interpellation.
(Forts.)

intill den 1 augusti 1903 enligt fraktgodsfavgift för annan färsk fisk än sill och strömming, det vill säga enligt tarifferna 2—3—4 och efter denna datum enligt fraktafgifterna för färsk sill med godståg eller efter tarifferna 3—5—8 — med snälltåg dock endast mot det att frakt erlades för en med 50 procent förhöjd vikt, hvartill för styckegods såväl med person- som snälltåg tillkom en inskrifningsavgift af 10 öre pr kolli.

Den ofvan nämnda nedsättningen för dylika sändningar med person- eller snälltåg från tarifferna 2—3—4 till 3—5—8 innebar en högst väsentlig lättnad. Sålunda nedgick exempelvis frakten pr ton på grund häraf för sändning om minst 5 ton Göteborg—Stockholm från 22,60 kronor enligt tariff 4 till 12,50 kronor enligt tariff 8.

Från och med den 1 oktober 1905 inskränktes rätten att frakta färsk sill och andra lättfördärliga varor med snälltåg till att endast gälla för styckegodssändningar, en bestämmelse, som naturligen förestafvades af nödvändigheten att undvika åtgärder, som kunde menligt inverka på snälltågens utnyttjande för det med dem afsedda ändamålet eller snabb personbefordran.

Samma dag borttogs viktförhöjningen för transport af färsk sill med snälltåg till stationer norr om Bräcke. I stället föreskrefs en tilläggsavgift af 2,5 öre pr 10 kg. och begynnande 100 km.

För sändningar af fisk till utlandet har i afsikt att vinna för dessa gynnsammaste tåganslutningar därstädes tilläggsavgiften fått bortfalla, i det att styrelsen i telegram den 14 juli 1905 till alla distriktschefer meddelade, att bland annat färsk fisk, som å direkta ilgodslister expedierades från stationer i Sverige till stationer i Tyskland och där bortom belägna länder, finge, för såvidt sådant utan hinder för tågens regelbundna gång kunde ske, befordras med snälltåg utan att frakt debiterades såsom för snabbilgods. Sådana sändningar transporteras alltså mot fraktgodsfavgift utan alla som helst tillägg för det snabbare och dyrare befordringssättet.

För transport af färsk sill från de förnämsta svenska afsändningsplatserna för denna vara, nämligen Varberg, Göteborg, Tanum och Strömstad, har också det möjliggjorda snabbare befordringssättet i regel kommit till användning.

För transporter söderut användas sålunda dels godståg från Göteborg på morgonen och blandadt tåg på middagen, medelst hvilka båda lägenheter godset når fram till Hälsingborg samma dag, och dels tvenne blandade tåg på eftermiddagen, med hvilka godset framföres till Varberg respektive Falkenberg för att sedan tidigt följande morgon vidare befordras med person- eller snälltåg öfver statsbanornas linjer.

Den längsta tid, som med ofvan angifna tåglägenheter bör

ifrågakomma för transporter mellan Göteborg och Hälsingborg, *Svar & interpellation.*
 uppgår till 14 timmar 40 minuter.

I sammanhang härmed kan nämnas, att ångfärjan Hälsingborg—Hälsingör går extratur, om minst fem färskfiskvagnar kvarstå efter ordinarie turen.

För transporter österut gifves lägenhet med det snabbgående godståget n:r 1002, det s. k. matvarutåget, med afgang för närvarande från Göteborg kl. 1,51 på middagen och ankomst till Stockholm kl. 7,23 påföljande morgon. Dessutom förekomma färskfisktransporter dels med dagpersontåget n:r 52 med afgang från Göteborg kl. 7,40 och ankomst till Stockholm samma dags afton kl. 8,55, dels med persontåget n:r 202 från Göteborg kl. 3,06 e. m. med ankomst på aftonen till Hallsberg, där fiskvagnarna tillkopplas matvarutåget, och dels slutligen i den mån utrymme gifves med nattsnälltåget n:r 4 med afgang från Göteborg kl. 10,01 och ankomst till Stockholm kl. 8,15 följande morgon.

Med den i afseende på transportens snabbhet ogynnsamaste af dessa fyra tåglägenheter, nämligen matvarutåget, åtgår dock endast en tid af 17 timmar 32 minuter.

Man torde sålunda ej med fog kunna säga, att å dessa försätsningen så viktiga linjer ej finnas tillräckligt många för transport af färsk sill lämpliga tåglägenheter.

Rörande matvarutåget har såsom önskemål uttalats, att det för mottagande och aflämnande af gods skulle få göra så många uppehåll på vägen som möjligt, och att därjämte dess ankomsttid på morgonen till Stockholm skulle blifva tidigare än den för närvarande är, och rörande det för fisktransporten synnerligen viktiga persontåget på middagen från Göteborg, hvilket i Hallsberg aflämnar sina fiskvagnar till det förra, att detsamma skulle gifvas en så sen afgang som möjligt, på det att fisken skulle från fångstplatserna hinna införas till Göteborg och tid till förpackning erhållas.

Alla dessa önskemål hafva i ej oväsentlig grad kunnat efterkommas från och med tillämpningen af sommartidtabellen den 1 instundande maj. Sålunda har matvarutåget gifvits en tidigare afgang från Göteborg och på grund häraf kunnat dels få flera uppehåll och dels framkomma till Stockholm 34 minuter tidigare, hvarjämte härigenom beredts möjlighet att, då tågets storlek gjorde sådant önskvärdt, från Katrineholm framföra detsamma till Stockholm såsom själfständigt tåg i stället för såsom för närvarande sammankoppladt med matvarutåget från Malmö.

I afseende på persontåget har en väsentlig förbättring i här föreliggande syftemål åstadkommits genom att afgangstiden från Göteborg satts 46 minuter senare eller till kl. 3,52 e. m., hvarigenom den olägenhet, som tilläfsventyrs kunde ligga i ofvan nämnda förtidigade afgang från Göteborg af matvarutåget, jämväl torde vara undanröjd.

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

De här omnämnda förbättrade anordningarna rörande de tvenne tågen hafva meddelats fiskeriinspektören F. Trybom, som funnit dem särdeles fördelaktiga för fiskafsättningen.

På grund af gällande bestämmelser i afseende på bromsning af godsvagnar och därmed sammanhängande tåghastighet, torde matvarutåget ej kunna gifvas större hastighet, då detsamma redan nu har den högsta för dylika tåg för närvarande medgifna grundhastigheten.

Å grenbanorna framföras gifvetvis här ifrågavarande gods- slag med snabbaste tillgängliga anslutande tåglägenheter, liksom ock från utgångsstationerna äfven andra tåg än här omnämnda vid behof anlitas.

Att de för färsksiltransporter tillgängliga tåglägenheterna under senare år varit fullt tillräckliga för behofvet, har af vederbörande distriktsbefäl intygats och torde jämväl framgå däraf, att inga klagomål försports eller framställningar gjorts rörande nuvarande transportförhållanden, vare sig till Styrelsen eller linjemyndigheterna med undantag af följande två fall, nämligen dels en af fiskexportörer i Strömstad under sommaren 1906 hos Styrelsen gjord framställning om förbättring af lastnings- anordningar för sill vid Strömstad station äfvensom om snab- bare tågförbindelser söderut från Strömstad, dels ock af en sill- handlare i Varberg hos trafikinspektören i Hälsingborg gjord framställning om att till möjliggörande af sillens tillhandahållande hos konsumenterna redan afsändningsdagen ett persontåg i stäl- let för som dittills ett blandadt tåg skulle få tagas i anspråk för transportererna.

I anledning häraf vidtogos omedelbart erforderliga förbät- ringar med kajanordningarna å Strömstads station, hvarjämte öfverenskommelse träffades med Bergslagens och Uddevalla— Vänersborg—Herrljunga järnvägar och tidtabeller uppgjordes rörande extratåg, då så erfordrades från Strömstad öfver Udde- valla—Öxnered för snabbare transport af sillen. Emellertid be- höfde under åren 1906 och 1907 några dylika extratåg icke an- ordnas, och hafva under innevarande år inga sillsändningar ifrågakommit från Strömstad.

Äfven framställningen från Varberg har i största möjliga utsträckning tillmötesgått.

Af den i ärendet företagna utredningen framgår dessutom, att endast undantagsvis så mycket färsk sill inlämnats till något persontåg, att den ej kunnat af detta medtagas, och har i så fall under alla omständigheter det kvarblifna partiet befordrats med första tåglägenhet.

För trafiken från Strömstad åren 1906 och 1907 användes vid behof två lokomotiv för tågen, på det att icke något sillparti skulle behöfva kvarligga.

Beträffande omfattningen af färsksiltransporterna på järn-

väg från västkusten kan nämnas, att dessa — hvilka hvad rör försändningar österut fortgått i betydande omfattning från början af 1880-talet med uppehåll dock under de sista åren af 1890-talet och de första af 1900-talet, då sillfisket var mindre gifvande, samt de hvad rör försändelser söderut sedan slutet af 1880-talet — under senaste fiskeperiod för tiden 15 oktober 1907—24 februari 1908 uppgingo till sammanlagdt 10,333 ton. Häraf exporterades 4,863 ton, nämligen till Danmark 1,077 ton samt till Tyskland via Trelleborg 612 ton och via Helsingborg 3,174 ton. Afsättningsorterna i Tyskland hafva hufvudsakligen varit Eckernförde, Rostock, Berlin, Stettin, Stralsund och Kiel.

Till Stockholm ankom från västkusten under hela år 1907 endast 656 ton färsk sill.»

Därjämte föreligga, enligt hvad järnvägsstyrelsen meddelat, åtskilliga framställningar, som gå ut på ytterligare nedsättning af frakten, och flera andra önskemål, såsom borttagande af vikt-förhöjningen af 50 procent vid försändning inom landet af färsk fisk med snälltåg. Samtliga framställningar ha hänskjutits till godstaxekommittén, hvilken har tillsatt en subkommitté för frågans behandling, och denna lär i dagarna ha påbörjat sitt arbete.

Såsom jag i början yttrade, förefaller det som om felet icke så mycket ligger i fraktförhållandena som på annat håll. Jag bestyrkes ytterligare härutinnan af ett aktstycke, som nyligen publicerats, och som jag har här i min hand. Det är ett intressant betänkande, som afgifvits förlidet år af en inom Stockholms stadsfullmäktige tillsatt kommitté, den s. k. lifsmedelskommittén, och hvilket innehåller förslag till ordnande af fiskhandeln i Stockholm. Denna kommitté konstaterar, att konsumtionen af färsk fisk här är underbart liten, särskildt när man tänker på att det är i en stad, som ligger vid hafvet. Enligt hvad i kommittébetänkandet uppgifvits, skulle konsumtionen af fisk i Stockholm per år och individ uppgå till 11 kilogram, under det samma konsumtion i Göteborg uppgår till 18 kilogram, på vissa platser i Tyskland till 30 kilogram, i England till 40 kilogram samt i Belgien och Holland till 45 kilogram. Anledningen till detta egendomliga förhållande förklarar kommittén uteslutande bero af de höga priserna, hvilka i specifika fall kunna uppgå till fem gånger det pris färsk fisk betingar på västkusten. Detta finner kommittén så mycket orimligare, som fraktkostnaden, såsom kommittén påvisar, utgör en ren obetydlighet. Kommittén anser, att anledningen till det öfverklagade förhållandet uteslutande är, att Stockholms stad gjort nästan ingenting för att ordna fiskhandeln, och kommittén lämnar redogörelse för de utmärkta anordningar, som vidtagits i utlandet i de städer, där fiskkonsumtionen är så hög, och den framställer förslag till hur Stockholms stad borde förfara i detta afseende.

Vid genomläsande af detta betänkande får åtminstone jag

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

den uppfattning, att det skulle vara en synnerligen viktig kommunal angelägenhet för staden att fylla, om den verkligen snart fullföljde de uppslag kommittén gifvit. Gör den detta, verkar det som ett väckande exempel för andra stora kommuner i landet, och har man blott en gång börjat med denna sak, är jag öfvertygad om att de af interpellanten öfverklagade missförhållandena snart skola försvinna.

I detta samband ber jag få uppläsa några ord, som järnvägsstyrelsen yttrat i slutet af den utaf mig förut citerade promemorian, och hvilka lyda sålunda: »Om färsk fisk anmäles till afsändning i sådan omfattning, att anordnandet af extratåg för transporten blefve ekonomiskt möjligt, finnes naturligen intet hinder att å statens järnvägar erhålla sådana, men sannolikt är, att med i vårt land för närvarande rådande oordnade förhållanden på fiskmarknaden varan, väl framkommen till konsumtionsorten, ej skulle kunna tillräckligt hastigt afsättas».

Generaldirektör Pegelow har därjämte på af mig framställd fråga meddelat, att man när som helst från Göteborg kan få extratåg till Stockholm efter 4 timmars aviso.

Det är nog icke blott på konsumtionsorterna, som det behöfs organisation och arbete, utan det förefaller, som om det äfven på själfva produktionsorterna nog icke funnes tillräckligt i det afseendet. Det ser ut, såvidt jag kunnat utröna — det faller ju egentligen icke inom området för mitt departement — som om fiskarena i Bohuslän gjort alldeles för litet för att gemensamt tillvarata sina intressen. Enligt hvad landshöfding Lagerbring meddelar, kommer emellertid i april månad innevarande år att konstitueras en »Göteborgs och Bohusläns hafsfiskeförening», om hvars bildande beslut fattades på en sammankomst i Marstrand sistlidne november och i hvars styrelse som själfskrifna ledamöter skola sitta landshöfdingen inom länet och fiskeriintendenten inom västra distriktet, hvarjämte landsting, hushållningssällskap, exportörer och fiskare jämväl skola vara representerade. Styrelsens uppgift blir att taga om hand alla frågor, som beröra det bohuslänska hafsfisket, hvarvid stor uppmärksamhet kommer att ägnas åt sillfrågan, hvarvid sillens betydelse både som exportvara och som inhemskt näringsmedel kommer att vinna allt möjligt beaktande och föranleda de framställningar till olika myndigheter, som visa sig vara erforderliga för att råda bot på hittillsvarande missförhållanden.

Till hvad jag nu anfört ber jag att få lämna tvenne ytterligare små meddelanden. Sedan herr Zetterstrand framställt sin interpellation, läste jag i tidningen Dagens Nyheter en liten notis, ur hvilken jag tillåter mig citera några rader. »Från Orust skrives till Dagens Nyheter: Sillen har äfven under förra veckan gått rikligt till strax härutanför (vid Gullholmen, Kåringön, Mollösund m. fl. platser), men ändå blir icke ens den närmast

liggande landsbygden försedd med det omtyckta födoämnet. Man behöfver t. ex. blott komma ett stycke in på Orust för att höra beskrifvas, hurusom där under innevarande vinters fiske ej hållits till salu en enda sill. Man har hört talas om den och sett fisket beskrifvas i tidningarna, men inåt landet har den icke kommit.»

Mot detta jämmerskri från Orust ber jag få sätta följande lilla meddelande ur min egen erfarenhet från norra Västmanland, från en bruksegendom, i hvilken jag är intresserad. Där har under innevarande vinter en person, som utgått från samma uppfattning som herr Zetterstrand, tagit sig för att söka för det lilla brukssamhället på egen hand organisera en fiskhandel. Det har resulterat däri, att, ehuru bruket ligger ganska aflägsat i skogsbygden och ehuru transporten af varan från Göteborg måste ske öfver tre banor, likväl tre gånger i veckan införts färsk fisk, mest kolja och sill, som försålts i partier åt gången på ända till 200 kg., hvilket för ett sådant litet samhälle har ganska stor betydelse. Importen af fisk har varit så betydlig, att det hände för några dagar sedan, då en arbetare var sjuk och läkaren frågade, om han icke kunde få någon lättare föda, exempelvis färsk fisk, att hans hustru svarade, att han fått det så mycket, att han icke ville se åt fisk. Där uppe har färsk sill hela vintern sålts för ett pris, som icke öfverstigit 15 öre per kg., hvarvid dock två mellanhänder haft en ganska afsevärd förtjänst. Samtidigt var minutpriset för varan i Stockholm 29 öre.

Jag har sålunda den uppfattningen, att hvad här behöfs egentligen är företagsamhet, och det är att hoppas, att, om Stockholms kommun fullföljer det intressanta och beaktansvärda uppslag, som gifvits af lifsmedelskommittén, och om föreningen i Bohuslän kommer till stånd, åtskilliga af de missförhållanden, som herr Zetterstrand påvisat, kunna afhjälpas. Därmed har jag naturligtvis ingalunda sagt, att icke äfven ytterligare åtgärder skulle kunna vidtagas från regeringens och järnvägsstyrelsens sida, men jag tror, det är åtminstone min uppfattning för närvarande, att här i eminent grad föreligger ett sådant fall, då, om det tillåtes mig att låna ett något retuscheradt citat från en mycket ärad ledamot af denna kammare, administrationen icke kommer någon vart utan impuls från det lefvande lifvet.

Vidare anförde

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Jag får frambära mitt värdsamma tack till herr statsrådet och chefen för civildepartementet för det han besvarat min interpellation och gjort det på ett så uttömmande sätt, som här skett, och sökt utreda allt på bästa sätt.

Det må icke förvåna någon, om man har tyckt det vara obegripligt, då man i tidningarna detta år läst om att en myc-

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

ket riklig sillfångst ägt rum, och samtidigt iakttager att, under det man på 1880- och 90-talen haft tillfälle ett köpa färsk sill landet rundt, sådan nu knappast stått att erhålla innevarande år. Det har synts bekymmersamt, när man läst, att massor af sill måst ratas och att, trots den rika tillgången på denna vara, den stora allmänheten i landet och särskildt den fattigare befolkningen icke kommit i tillfälle att köpa billig fisk. Det har också förefallit besynnerligt, när man läst om, att man fraktat sill ända från Narvik till Tyskland genom hela Sverige, och samtidigt hört uppgifvas, att det icke låter sig göra att frakta sill från västkusten och in i Väster- och Östergötland.

Det måste här föreligga missförhållanden, som böra rättas. Man ger alltid fraktförhållandena skulden. Nu ha vi emellertid hört en utredning härom, af hvilken framgår att, äfven om frakten kanhända är för dyr, den dock är mycket mindre än hvad den norska varan får vidkännas. Det måste vinnas rättelse, felet må nu ligga hvar som helst. Och det är väl att hoppas, att, nästa gång man får en så riklig silltillgång, förhållandena blifva annorlunda. En förändring kan dock endast ske genom enig samverkan mellan fiskarena och deras förgångsmän, de lokala myndigheterna, Konungens befallningshafvande inom länen vid västkusten, samt regeringen och dess speciella målsmän på området, chefen för jordbruksdepartementet och chefen för civildepartementet. Under uttalande af en förhoppning om dylik samverkan ber jag att än en gång få frambara mitt tack för besvarandet af interpellationen.

Herr Ödman: Herr talman! Må det tillåtas, att jag såsom bohuslänning tar till orda i den fråga, som är föremål för debatt, då ju denna mest berör det län jag representerar. Först och främst ber jag få uttrycka min tacksamhet till interpellanten såväl å egna som mina provinsmedlemmars vägnar för att han bragt den på tal. Det har för oss varit minst sagdt egendomligt att erfaras, huru stor tillgång det varit på sill och hvilket vrakpris den betingat å ena sidan och å den andra, att landet icke kunnat gjort sig denna vara bättre tillgodo mera än hvad det gjort. Någon förbättring i detta förhållande kan säkerligen först ske, när man med samfällade krafter och från alla orter arbetar för detta. Det är därför särdeles angenämt, att någon representant för en annan provins framställt en interpellation i denna fråga, ty däraf framgår, att den icke endast berör ett bohuslänskt intresse, utan att den är af vikt för hela landet.

Riksdagen har på senare tiden välvilligt anslagit mycket stora belopp till lån åt fiskare för att de skola bli i tillfälle att skaffa sig arbetsmaterial för att kunna drifva sin näring, och detta har visat sig vara mycket nyttigt. Men nu kommer frågan om af-sättningen. Vi ha så mycket lifsmedel på västkusten under sill-

fisket, att vi icke kunnat göra oss nytta af den annat än för vrak-^{Svar å inter-}
 pris, under det man på andra håll i landet lider nöd. Detta ^{pellation.}
 är ett sorgligt förhållande och framträder så mycket mera, som
 den senaste interpellationen, som för några få dagar sedan be-
 svarades här af samma statsråd, rörde frågan om hungersnöd i
 en annan del af Sverige. Det är en märkvärdig sammanställ-
 ning, att det ena dagen talas om hungersnöd i en trakt af
 Sverige och det den andra är fråga om hur man skall göra sig
 nytta af öfverflödet på lifsmedel i en annan. Detta torde vara
 en sak att allvarligt tänka på för oss alla. Det är här icke nog
 med endast den enskilda företagsamheten, utan statsmakterna
 måste äfven framträda för att det nu anmärkta missförhållandet
 skall blifva afhjälpt. Vi ha visserligen ett stort land att lagstifta
 öfver och skaffa tidsenliga kommunikationer, men vi få försöka
 att ordna så, att icke den ena trakten af landet har hungersnöd,
 medan den andra icke kan göra sig af med sitt öfverflöd.

Det är naturligt, att vid afsättningen spela in många sam-
 verkande orsaker, kanske i första rummet att kommunikations-
 linjerna icke äro ändamålsenliga. Hittills ha vi egentligen icke
 tänkt på inlandet, när det varit tal om färskfiskhandel, utan
 det har hufvudsakligen varit tal om att exportera sillen till
 utlandet. Medan skeppslaster af sill afgått till England och
 Tyskland, tycks man icke haft en tanke på att äfven Sverige
 själf kunde vara i behof af denna vara. Kommunikationerna äro
 icke heller i detta hänseende lämpliga. Järnvägsstationerna vid
 västkusten ligga för långt från det egentliga fisket. I utlandet
 drager man däremot ut järnvägarna till de yttersta punkterna vid
 kusten, ut till fiskhamnarna, för att man där skall hämta fisken,
 så att denna direkt och utan onödig tidsutdräkt må kunna gå
 i färskt tillstånd till marknaden inuti landet.

För öfrigt, när någon gång den färska sillen sändes inåt
 landet, så hafva vi nog sett, huru det går till. Hon kastas van-
 ligen lös i öppna järnvägsvagnar, där personer vid utlämpningen
 vada upp till knäna i sill, och där hon får ligga ohöljd, utsatt
 för regn och sol. När sådan sill efter några dagars förlopp
 äntligen kommer fram till destinationsorten, är hon snart sagdt
 otjänlig till människoföda, åtminstone för den, som känner till
 hur smaklig sillen *kan* vara, när man får den färsk. På detta
 sätt har man vant folket i landet utaf med att äta sill, och på
 sådana omständigheter beror det, att, såsom herr statsrådet och
 chefen för civildepartementet framhöll, konsumtionen af fisk i
 våra större städer är så onaturligt liten.

Nu förmodar jag emellertid, att efter det starka prisfall på
 sill, som i år inträffat — och det är tydligtvis det, som väckt
 oss till eftertanke — förhållandena skola blifva annorlunda. Ut-
 landet har icke velat eller icke kunnat betala så höga priser som
 föregående år; utan, då man förut fått 10 à 12 ja ända upp till

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

14 kronor per hektoliter sill, så har priset i år gått ned till 1 à 2 kronor per hektoliter. Detta var ju ett så enormt prisfall, att det ej kunde annat än väcka uppmärksamhet. Det beror naturligtvis på en mängd omständigheter, att utlandet icke kunnat betala högre pris på vår sill i år: dels på det stora fisket utomlands, dels på den penningkris, som rådt öfver hela världen, m. fl. andra omständigheter.

Att det är något oegentligt med fraktförhållanden på våra järnvägar, medger jag gärna, ty då man t. ex. kan frakta sill från Narvik ner till Malmö, en sträcka af 2,034 kilometer, för 3 kronor 35 öre per 100 kilogram, så får man från Göteborg till Stockholm, som utgör endast 458 kilometer, betala 1 krona 25 öre för samma vikt — frakten för t. ex. en vagn sill på 10 ton från Trondhjem till Stockholm kostar 182 kronor, medan en dylik från Göteborg till Stockholm, hvilket är knappt halfva sträckan, kostar 125 kronor. Detta beror visserligen på de fallande tarifferna, men det är ju icke proportionerligt. Frakten är emellertid icke ensam den faktor, som inverkar på fiskpriset, utan det är, såsom af herr statsrådet framhölls, framför allt mellanhänderna, hvilka sätta upp priset så oerhördt.

Det har väckt min särskilda förundran, när jag sett torgpriserna här i Stockholm och funnit, att, medan man i Göteborg betalat 2 à 3 öre kilogrammet för sill, man här gifvit ända till 30 och 40 öre, och till på köpet fått gammal vara, som således icke på långt när varit lika värdefull som den, som erhållits i Göteborg. Hvad som gjort detta förhållande ännu orimligare är, att samtidigt i Berlin samma vara sålts till halfva priset mot i Stockholm. Här är verkligen någonting för stockholmarne att tänka på; och jag skulle, liksom herr statsrådet gjorde, vilja vädja till dem att söka få bort dessa mellanhänder, som ligga och beskatta hela Stockholm och hindra varuutbytet mellan fisktrakterna och hufvudstaden.

Detta är, som sagdt, förhållanden, som måste ändras; och det måste ske genom samverkan mellan flera olika krafter både från de enskildes och från statsmakternas sida. I främsta rummet bör emellertid den enskilda företagsamheten träda fram. Jag vill därför icke sätta all skulden för det nuvarande missförhållandet på statsmakterna eller järnvägsstyrelsen, som annars så ofta brukar vara fallet, utan jag anser, att den enskilda företagsamheten bör först träda fram, och därefter bära statsmakterna träda hjälpande emellan, där så behöfves, vare sig med nya kommunikationsanordningar, där sådana icke finnas, eller med bättre anordning af de kommunikationer, som redan finnas.

I Bohuslän är man betänkt på — och detta på initiativ af vår driftiga landshöfding — att bilda en fiskeriförening, som skall ha i uppgift att ytterligare befordra fiskerierna och fiskhandeln. När denna förening kommer till stånd, kommer det

säkerligen att visa sig hvilka brister som kunna finnas och hindra fiskerinäringens höjande, och det är att vänta, att statsmakterna härigenom komma att få kännedom om de önskningsmål som auses behöfliga, synnerligast i afhjälpande af bristande kommunikationsanordningar på våra järnvägar.

Jag tviflar icke på att såväl regering som Riksdag skall underlätta denna blifvande förenings syftemål, att genom väl anordnade och billiga järnvägsförbindelser underlätta och förmedla fiskens försändning från fångstplatserna till det inre landet — till båtnad för både det inre landet och fiskeplatserna. Visserligen ha vi i Bohuslän ett sorgligt minne i motsatt fall, nämligen från nödåret 1904, då hela länet led brist på kreatursfoder och det därför begärdes nedsättning i järnvägsfrakterna för det foder, som måste köpas från det öfriga landet, men detta afslogs af dåvarande regeringen på tillstyrkan af järnvägsstyrelsen, och detta till och med af det skäl, att det icke var någon fodernöd i länet — detta ehuruval såväl landsting och hushållningssällskap som landshöfdingeämbetet förklarar, att nöd förefanns. Men det är nu icke värdt att tänka härpå; säkerligen skall såväl nuvarande regering som järnvägsstyrelse låta sig angeläget vara att på lämpligt sätt förmedla öfverskottet af den bohuslänska sillen och fiskvarorna för öfrigt till de landsdelar, som lida brist på denna vara, så snart lämpliga och praktiska förslag i sådant syfte föreligga.

Som jag nämnde, är det säkerligen kommunikationerna som mest af allt äro orsak till den bristande förmedlingen af våra sillmassor. I Bohuslän äro vi betänkta på att draga ut kustbanor från längdbanan till fiskehamnarna ute vid kusten; och få vi detta gjordt, skola vi nog bli i tillfälle att sända mera och färskare fiskvaror till hufvudstaden och det öfriga landet än hvad nu är fallet. En annan sak, som vi vänta på, är den stora Inlandsbanan. Kommer den att, enligt förslaget, dragas genom trakterna utmed gränsen, som nu äro så vanlottade på kommunikationer, så skola vi på denna lämna vår färska och goda sill för att fraktas till dem, som bo i dessa trakter och som nu lida brist — åtminstone på denna vara.

Jag har intet yrkande att göra; men jag ber att få uttrycka den önskan, att denna för Bohuslän och för hela vårt land viktiga sak snart måtte ordnas.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till Riksdagens särskilda utskott Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 1 § i förordningen angående mosaiska trosbekännares skyldigheter och rättigheter här i riket den 30 juni 1838.

Svar å interpellation.
(Forta.)

§ 6.

Herr *A. J. C. Christiersons* vid kammarens närmast föregående sammanträde framställda och då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa spörsmål föredrogs härefter; och blef berörda anhållan af kammaren bifallen.

§ 7.

Vidare föredrogs Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 14, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående penningbidrag till värnpliktige, som vårdas för under tjänstgöring ådragen skada eller sjukdom.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 8.

*Ang. utsträckt
fridlysning af
hare, tjäder
och orre.*

Till afgörande förelåg härefter Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utsträckt fridlysning af hare, tjäder och orre.

Uti motion, n:o 142, hade herr *J. A. Jonsson* i Hökhult föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att jaktstadgan blefve i det afseendet ändrad, att tiden för fridlysning af hare, tjäder och orre utsträcktes till den 15 september.

Utskottet hemställde, att Andra Kammaren för sin del behagade besluta, det Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, det Kungl. Maj:t täcktes tillse, att jaktstadgan blefve i det afseendet ändrad, att fridlysningstiden för hare, tjäder och orre utsträcktes till dag, som efter sakkunniges utredning kunde anses lämplig, dock ej längre än till den 1 september.

Efter föredragning af utskottets hemställan lämnades ordet till

Herr *Jonsson* i Hökhult, som yttrade: Den nu föreliggande frågan är visserligen icke stor eller kan tyckas vara af så stor betydelse för vårt land; men den gäller dock en af våra allra äldsta näringar, och det har dock ganska stor betydelse, att denna näring vårdas och tillvaratages, så att landet får största möjliga gagn af detsamma.

Jag kan icke annat än vara utskottet tacksam, att det behandlat min motion välvilligt; men jag tror, att det hade varit

till större fördel, om utskottet hade tillstyrkt min motion i dess helhet. Vid genomläsande af utskottets utlåtande finner man, att det är ganska sväfvande. Jag skall därför be att få göra några erinringar.

*Ang. utsträckt
fridlysning af
hare, tjäder
och orre.*

(Forts.)

Utskottet säger: »Hvad skogsfågel beträffar, torde ungarne endast under särskildt ogynnsamma år ej vara utvuxna den 15 augusti.» Jag tror, att förhållandet i verkligheten är ett helt annat. Utan att gå till någon öfverdrift, tror jag mig kunna påstå, att ungarna i regel icke äro fullt utväxta ens till den tid, som jag har föreslagit uti min motion.

Vidare säger utskottet: »Skytte för lock går endast för sig, så länge ungarna ej kunna sköta sig själfva, och i regel torde detta vara förhållandet högst några få dagar efter nuvarande jakttings inträde.» Hvad utskottet här menar med »högst några få dagar», kan jag icke riktigt afgöra; men litet längre ned på sidan säger utskottet: »En framflyttning af tiden för jaktens början med endast några få dagar, kanske till den 20 augusti såsom i Norr- och Västerbottens län, torde måhända vara tillräcklig för att nästan omöjliggöra skytte för lock.» Där har utskottet bestämdt sagdt ifrån, hvilken tid utskottet tänkt sig; det skulle således vara endast fem dagar. Jag tror icke, att detta stämmer med de verkliga förhållandena. Jägare påstå med bestämdhet, att de kunna med fördel skjuta för lock hela augusti månad och till och med in i september.

Detta skytte för lock är ju ett mycket bekvämt skytte. Därigenom att jägaren efterhärmar såväl honornas som ungarnas låte, lockar han djuren till sig, hvilka alltså blifva mycket lätta och bekväma att skjuta. Också skjutas hönorna, under den tid ungarna äro små, i alltför stor utsträckning till skada för stammens vidmakthållande. Äfven ungarna skjutas under denna tid i alltför stor myckenhet. De äro, då de skjutas, i regel för litet utvecklade; och på grund däraf hålla de sig också sämre i den varma väderlek, som under denna del af jakttiden är rådande. Jag tror därför, att det skulle vara till stor nytta för stammens bibehållande, om fridlysnings tiden utsträcktes så, som jag i min motion föreslagit.

Utskottet tycks vilja göra troligt, att största delen af den för lock skjutna fågeln, som först salubjudes, skulle hafva skjutits före jakttidens början. Ja, därom vill jag icke yttra mig. Det är ju möjligt, att en del fågel skjutes före jakttidens början; men jag tror icke, att det är den största delen, utan det är nog under den första tiden, *sedan* jakten blifvit loflig, som dessa stora massor fågel skjutas.

Vidare säger utskottet: »Motionären har ej anfört några skäl för att fågelstammens vidmakthållande skulle kräfva så energiska skyddsåtgärder». Jag har, såsom redan förut omnämnts, påpekat i motionen, att moderhönorna, liksom äfven ungarna,

*Ang. utsträckt
fridlysning af
hare, tjäder
och orre.
(Forts.)*

skjutas i alltför stor utsträckning, och att detta är till skada för stammens vidmakthållande. Jag tror, att det skulle vara till ganska stor nytta både för jägarne och för landet, om, såsom jag med min motion afser, jakten, i stället för att minskas, snarare kunde ökas.

Utskottet påstår, att, om man skulle utsträcka skyddstiden så långt som jag föreslagit, intresset för jaktvården skulle slappas. Jag tror icke, att förhållandet skulle blifva sådant. Tvärtom tror jag, att åtminstone en stor del af landets jägare äro mycket med om att fridlysningstiden utsträcker, just för att skydda och bevara villebrådet samt öka intresset för en rationell jaktvård.

Vidare säger utskottet: »Med afseende på den af motionären påpekade omständigheten, att köttet af de i augusti skjutna djuren ej skulle komma till full användning, vill utskottet framhålla, att kött af skogsfågel kan hålla sig friskt länge äfven vid ifrågavarande tid af året, om det behandlas rätt». Ja, det kan ju hända, att sådana jägare, som skjuta, för att använda det skjutna för sitt eget behof och snart nog, kunna bevara det, såsom utskottet säger, »på ett rätt sätt»; och nedlägges vildtet i is o. s. v., så är det ju möjligt, att det kan stå sig ganska lång tid. Men förhållandet, såvidt jag känner det, är dock sådant, att det mesta, som skjutes, skjutes för att säljas och skickas till städerna, och det är just detta, som jag påpekar i min motion. Vidare ger utskottet en anvisning, en rätt god anvisning, att det ju alltid står en innehafvare af jakträtten fritt att vänta några dagar med sin jakt, tills han finner tiden fullt lämplig. Ja, det kunna de göra, som t. ex. hafva vidt omfattande jaktmarker. Det är möjligt att detta kan gå för sig för den, som har ett större jaktområde, om man kan tänka sig, att jaktinnehafvaren kan hafva ett sådant intresse. Men i regeln är det väl ändå så, att en innehafvare af jaktmarker icke har så stor areal, utan villebrådet kan den ena dagen vara på den enes jaktmark och den andra dagen på en annans. Tro herrarna då, att ifriga jägare, sedan jakten blifvit loflig, tänka som så: Vi skola spara på jakten, ännu är det icke lämpligt att skjuta, tiden är ännu icke inne. Nej, jag tror icke det, utan i regeln tänka nog jägare: Under den tid det är lofligt att jaga vilja vi försöka att skjuta, då utsikten att kunna göra det är störst och villebrådet är lättast att komma åt; och därför vänta de i regeln nog icke, tills det blir lämplig tid. Det tyckes, som om utskottet skulle något mer vilja gynna sådana jägare, som endast jaga för sitt nöjes skull. Men jag tror, att man bör taga hänsyn till frågan i hela dess vidd och att man äfven bör taga deras intresse i akt, som hafva mindre jaktmarker.

Vidare säger utskottet: »Utskottet anser emellertid, att hänsyn till möjligheten att förvara köttet ej får tillmätas så stor betydelse, att den skulle kunna vara fullgiltigt skäl för fridlys-

ningstidens utsträckande en hel månad. Då jag läste detta utskottets uttalande, föreföll detsamma mig mycket underligt. Huru det förhåller sig i de större städerna vid framkomsten af det skjutna villebrådet hade jag icke fullt kannedom om, men af det villebråd, som köpes upp i landsorten för att skickas till städerna, är det mycket, som de första dagarna blir skämdt och måste kastas bort. Då jag läste utskottets utlåtande, tänkte jag: det måste vara skäl uti att här i staden höra efter hos någon kommissionshandlare, som handlar med dessa varor. Jag telefonerade också till en kommissionär och frågade honom, huru det härmed förhöll sig, och han svarade, att alla fågelhandlare gifvit akt på min motion och önskade densamma framgång. Jag frågade då, om han vore villig att lämna något intyg om att det vore behöfligt att utsträcka jakttiden. Hans intresse för saken har sedan varit så stort, att han själf skrifvit ett intyg, hvilket äfven flere andra af stadens fågelhandlare skrifvit under. Jag har icke alls sökt att påverka dem, utan det är deras eget intresse och de hafva själfva formulerat intyget efter eget behag. Intyget, som jag här skall be att få uppläsa, lyder så: »Under-tecknade fågelhandlande i Stockholm vilja härmed till fullo instämma i herr J. A. Jonssons motion om framflyttning af tiden för fågelns lofliggifvande om hösten. Vi anse, att det skulle gagna icke blott fågelstammen utan äfven alla, som med fågel sagda tid ha att göra.

Då, som nu är, den första fågel skjutes om hösten, är den mycket små och outvecklad och öfvergår därför nästan genast till förruttnelse utan att lämna något som helst ekonomiskt utbyte, då däremot, om tiden för dess fridlysning utsträcker några veckor eller mera, den hinner blifva mer vuxen och med det äfven mera hållbar och hvilket gör fågelstammens ökning samt större ekonomisk vinst för skytt, säljare och köpare i sista hand.

Stockholm i mars 1908.»

Det är undertecknad af Samuelsson & Wirén, Algot Forsberg, A. Stenberg, L. E. Bohlins Eftr., C. V. Dehlin, Carl Samson, A. Lindgren, Carl Friberg.

Herrarna torde häraf finna, att dessa fågelhandlare ganska kraftigt uttala sig för jakttidens framflyttning till längre fram på hösten. På grund af hvad jag nu anfört och på de i min motion anförda skäl, ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! I likhet med motionären kan jag icke gilla utskottets motivering och icke heller dess kläm. Jag skall redan i början be att få nämna för herrarna hvad jag ämnar föreslå och sedan komma med motiveringen. Jag ämnar föreslå, att med ogillande af utskottets förslag Andra Kammaren för sin del behagade besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det Kungl. Maj:t

Andra Kammarens Prot. 1908. N:o 26

*Ang. utsträckt
fridlysning af
hare, tjäder
och orre.
(Forts.)*

Ang. utsträckt fridlysning af hare, tjäder och orre. täcktes tillse, att fridlysningstiden för hare, tjäder och orre må utsträckas till den 1 september utom i Kopparbergs och de norr-ländska länen.

(Forts.)

Beträffande utskottets motivering har motionären ganska omständligt bemött denna. Jag skall därför endast be att få påpeka, att då utskottet säger, att ungarna efter skogsfågel endast under särskildt ogynnsamma år icke äro utvuxna den 15 augusti, beror sanningen af detta påstående till stor del på, hvad man menar med utvuxna. Om man därmed menar, att ungarna äro så utvuxna, att de äro matnyttiga, kan jag gå med på, att de äro utvuxna. Herrarna veta, att fåglar äro matnyttiga redan då de äro ganska små, och alla känna till, hurudana små vanliga kycklingar äro då de användas. Skulle utskottet däremot vilja påstå, att orr- och tjäderungarna äro fullvuxna den 15 augusti, ber jag att få protestera häremot. Jag har varit ganska ifrig jägare i 25 års tid och knappast någonsin den 15 augusti sett en fullvuxen ungfågel af sagda slag. Jag vill vidare understryka motionärens påpekande af, att det icke skulle vara till någon vidare nytta att framflytta jakttiden endast några få dagar, och jag tror, att man icke behöfver vara jägare för att förstå, att fyra eller fem dagar icke betyda mycket i fråga om utveckling af orr- och tjäderkycklingar. Jag tror, att dessa äro ungefärligen likadana och skjutas nära nog lika lätt för lock den 21 som den 15 augusti.

Utskottet säger vidare, att fågel icke trycker för hunden efter den 15 september. Detta måste så förstås, att fågeln naturligtvis trycker sämre längre fram än i början af jakttiden och detta beror på, att ungfågeln, som icke äro fullvuxna den 15 augusti, icke hafva samma begrepp om att skydda sig som äldre fågel. De trycka därför för hunden bättre och äro lättare att skjuta den 15 augusti än den 15 september. Men att säga, att fågeln icke kan skjutas för stående hund efter den 1 september, är icke riktigt. Om jag jagar efter den 1 september, skjuter jag icke hälften af det antal, som jag skulle skjuta, om jag började den 15 augusti, men dem jag skjuter äro dubbelt så mycket värda, och äfven ur sportmannasynpunkt vågar jag påstå, att det för verkliga jägare är mera nöje uti att skjuta fågel, som kan skydda sig, än alltför oerfarna ungfåglar. Hvad vidare jakt på hare beträffar, vill jag påpeka — något som äfven utskottet vitsordar — att det, när den 15 augusti är inne, finnes mycket små harungar i marken. Det finnes vidare dels harhonor, som ännu icke födt fram sina ungar, och dels sådana, som hafva så små ungar, att dessa behöfva sin moder för att födas upp. Om jag går ut på jakt den 15 augusti och släpper ut hundarne i marken, blir resultatet, att jag mången gång skjuter harhonor, som äro nödvändiga för sina ungar. Men detta är icke det värsta. Jag skjuter kanske en eller två, men huru många små harungar

hundarne bita ihjäl, det vet hvarken jägaren eller någon annan. Harungarna kunna icke skydda sig, om de upptäckas af hunden, och det ligger i hundens natur att bita ihjäl och äta upp dem. Jag är öfvertygad, att om jag jagar den 15 augusti, kunna hundarna fördärfva två eller tre gånger så många djur som jag skjuter, och detta till rakt ingan nytta. En förständig jägare börjar därför icke jakten förrän i september eller kanske icke förrän i oktober. Det är naturligtvis icke lämpligt, att jakten på fågel börjar en tid och jakten på hare en annan, emedan en stor del jägare använda samma hundar till jakt både på fågel och hare. Sålunda, om dessa äro ute för att jaga fågel, är det möjligt, att hunden drifver upp harar och tvärtom. Det är därför mycket lämpligt, att jakt på hare och fågel börjar på samma tid. Att utsträcka tiden några dagar är icke till fyllest, utan densamma bör särskildt med hänsyn till harjakten utsträckas minst till den 1 september. Jag vill också nämna ett annat skäl, hvarför den 1 september är lämplig tidpunkt, nämligen att jakten på rådjur börjar denna dag. Samma hundar som jaga hare och skogsfågel användas också ofta till jakt på rådjur, så att om jägaren önskar jaga harar, kunna hundarna få upp ett rådjur. Då rådjursjakten icke ansetts böra taga sin början förrän den 1 september, är det lämpligt, att tiden för jakt å tjäder, orre och hare sättes till samma dag, då ungdjuren något så när vuxit upp.

Jag skall därför be att få föreslå, att Andra Kammaren för sin del behagade besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det Kungl. Maj:t täcktes tillse, att fridlysnings-tiden för hare, tjäder och orre må utsträckas till den 1 september utom i Kopparbergs och de norrländska länen. Orsaken, hvarför jag undantagit Kopparbergs och de norrländska länen, är dels den, att jag icke känner förhållandena där så noga, och dels, att vederbörande först funnit lämpligt att undantaga dessa län, när det var fråga om förbud att skjuta orr- och tjäderhonor. Detta undantag torde därför vara lämpligt. Skulle representanterna för de norrländska länen motsätta sig detta, står det dem fritt att yrka, att detta undantag uteslutes, i hvilket fall jag icke har något att däremot invända.

Herr Hedenstierna: Min afsikt är ingalunda att här söka bemöta de föregående talarne utan endast att gifva till känna, huru detta utskottsbetänkande tillkommit, och det förhållande, hvarpå utskottet grundar sitt uttalande. Då denna motion första gången föredrogs inom utskottet, erforo vi, att inom utskottet, som består af 9 ledamöter med 6 suppleanter, icke fanns någon jägare eller ens någon, som hade någon jakterfarenhet. Det låg således för oss nära till hands att besluta att från sakkunnigt håll inhämta de upplysningar, som för oss kunde vara nödiga

*Ang. utsträckt
fridlysning af
hare, tjäder
och orre.
(Forts.)*

Ang. utsträckt för afgifvandet af det utlåtande vi hade skyldighet att afgifva.
fridlysning af Vi vände oss i sådant syfte till, kan jag säga, de största auktoriteterna som voro möjliga att nå. Vi vände oss till såväl framstående jägare inom Riksdagens kamrar som ock erkänt framstående jägare utom Riksdagen. De svar vi från dessa sakkunnige erhöilo gingo, kan jag säga, alla i den riktning, att jakttiden något borde utsträckas men att den icke borde utsträckas öfver den 1 september. De flesta ville icke ens gå så långt som till den 1 september utan föreslogo någon dag mellan den 20 augusti och 1 september, men som de voro af olika uppfattning, ansågo vi oss icke i det förslag vi afgifvit kunna föreslå någon bestämd dag utan stannade vid den formulering, som utskottet gifvit sitt betänkande. Jag tror således, att utskottets förslag icke är alldeles gripet ur luften utan väl kan försvaras af många och framstående jägare. Jag har därför för ögonblicket ingenting annat att göra än att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Camitz: Jag har ingenting emot att en sakkunnig utredning härvidlag kommer till stånd och böjer mig gärna för det beslut, hvartill en sådan kan föranleda. Skulle emellertid fridlysningstiden för tjäder och orre utsträckas till den tid, som motionären föreslår eller till den som herr Rune föreslår, så skulle det verka som ett förbud mot all sportmässigt bedrifven jakt och såsom en premiering för jaktsätt som äro mycket klandervärda. Jag vill bestämdt påstå, att om herr Rune går ut och jagar orre den 15 september med fågelhund, kommer han alldeles säkert hem med tom jaktväska. I stort sedt vårda sig våra mindre jaktägare mycket litet om jakten. De jaktmarker däremot, som arrenderas af intresserade jägare, bli mycket väl vårdade. Där skötes jakten på rationellt sätt, hondjur och ungdomar sparas, rofdjur dödas, tjufskyttar efterhållas, brott mot jaktstadgan åtalas, belöningar för angivelse af sådana brott utbetalas. Det är ju gifvet, att i de trakter, där sådana arrenderade jaktmarker förekomma, dessas goda skötsel skall verka mycket godt icke allenast för dessa jaktmarker själfva utan äfven för den kringliggande trakten. Utsträckes nu fridlysningstiden så långt, som här är ifrågasatt, så kommer allt intresse från sportmässiga jägares sida att upphöra. Det är alldeles gifvet, att en jägare icke bryr sig om att arrendera en jaktmark och vårda densamma, om han icke blir i tillfälle att där utöfva jakt på det sätt han finner nöjsamt och angenämt. Följden blir, att jakten kommer att bedrifvas uteslutande af marodörer och tjufskyttar, som intet intresse hafva för jaktvård och icke respektera jaktstadgan. Att jaktstadgans bestämmelser efterlefvas, kan icke kronobetjäningen, som är den enda som har befogenhet därtill, ensam öfvervaka, ty därtill äro våra jaktmarker alltför vidsträckta. Därför är det nödvändigt, att intresserade jaktvänner

taga den saken om hand och blifva kronobetjünningen behjälpliga därmed.

*Ang. utsträckt
fridlysning af
hare, tjäder
och orre.
(Forts.)*

En alltför lång utsträckning af fridlysningstiden skulle sålunda kunna ha motsatt verkan mot den åsyftade. Lyckligast hade varit, om utskottet icke hade utlätit sig om någon tidsbegränsning. Men då jag är öfvertygad om, att en sakkunnig utredning skall utmynna i en begränsning inom den ram, som utskottet i sin kläm föreslagit, har jag intet emot lydelsen af densamma och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jonsson i Hökhult: Jag skall be att få återtaga mitt yrkande och förena mig i det yrkande, som herr Rune framställt. Jag anser nämligen hans förslag vara afsevärdt bättre än utskottets och tror icke, att det finnes någon utsikt för att min motion här i kammaren skall vinna bifall.

Herr Rune: Ja, mina herrar, det låter ju ganska hemskt, då herr Camitz påstår, att om jakttiden inskränkes såsom jag föreslår följden skulle kunna blifva den, att jakten blefve mindre vårdad än förut. Jag skall be att närmare få belysa hans resonemang. Hans resonemang går ut på, att det finnes en del jägare, som arrendera jaktmarker, på hvilka jakten skötes väl, men att, om dessa icke få jaga då de vilja — och de kunna ju möjligen jaga med urskillning — de mista intresset och jakten blir försämrad. Häremot skall jag be att få påpeka, att af alla svenska jaktmarker kanske blott 5 % eller något sådant innehafvas af sådana jägare. Äfven om på dessa 5 %, det vill säga $\frac{1}{20}$, eller kanske det icke ens är mer än $\frac{1}{100}$ jakten skötes väl, men den på de öfriga nitton tjugonedelarna eller nittionio hundraedelarna skötes illa, så att djuren icke få växa upp, innan jakten tager sin början, så tror jag, att man kan säga, att jaktvården i det stora hela lider af detta, äfven om jakten på de jaktmarker, som arrenderas af dessa jägare, skötes bättre. Jag vet af erfarenhet, huru svårt det är att öka villebrådsstammen på en arrenderad jaktmark, då jaktvården å kringliggande jaktmarker försummas.

Vidare påstod herr Camitz, att om jag går ut den 15 september för att jaga orre, kommer jag hem med tom väska. Ja, jag har därför också föreslagit, att jakten skulle få börja den 1 september. Fjorton dagar kunna göra mycket på en fågels utveckling, men då utskottet påstår, att fyra eller fem dagar i allmänhet skulle kunna inverka på en ungfågels förmåga att skydda sig för faror, så bestrider jag riktigheten däraf. Fjorton dagar däremot kunna göra mycket.

Herr Camitz sade vidare, att om man vill bedrifva jakten sportmässigt, vill man börja den så tidigt som möjligt. Ja, det

*Ang. utsträckt
fridlysning af
hare, tjäder
och orre.*

(Forts.)

vill jag förstå så, att om man vill komma hem och ha skjutit många fåglar, 10, 15 eller 20 stycken, så börjar man jakten tidigt. Men vill man gå ut för att stärka sina nerver och sina krafter o. h få motion, samtidigt med att man söker skjuta en eller annan fågel, då bör man börja senare, då ungarne hunnit bli förståndigare och kunna bättre skydda sig och väga litet mera i väskan.

Det nämndes af utskottets ordförande, att han fått de upplysningar, som återfinnas i betänkandet, från auktoriteter på jaktområdet. Ja, det förvånar mig icke så mycket, att de kunna uttala sig så, ty det är så, att mera framstående jägare jaga med väl dresserade hundar, som icke bita några djur. En sådan jägare kan gå ut och med sin fågelhund söka reda på en fågelkull, och äro ungarne fullväxta, skjuter han dem, men äro de små, få de vara. Ingen skada sker, ty hunden biter inga ungar. Med sådana hundar jaga de, som sköta sin jakt, och om de börja den 15 augusti och i öfrigt äro förståndiga, så gör det ingen skada. Men de flesta svenska allmogejägare jaga med hundar af annat slag och hvilka icke äro så dresserade, och dessa bita ihjäl så många unga fåglar och harar som de komma öfver, och då måste det i det stora hela lända till stor skada, att jakten får börja så tidigt.

Jag har icke känt mig öfvertygad af de skäl, som utskottets ordförande och herr Camitz ha anfört, utan ber att få vidhålla mitt yrkande, att beslut fattas i enlighet med den kläm jag föreslagit.

Herr Camitz: Jag tror, att kammaren gjorde klokast, om kammaren öfverlät åt Kungl. Maj:t att utreda denna sak. Ty Kungl. Maj:t har förutsättningar och organ att kunna bedöma saken allsidigt och sakkunnigt, och då behöfde vi icke lita på en enda persons uttalande här i kammaren. Om nu Kungl. Maj:t skulle komma till den åsikten, att det behöfves en utsträckning af fridlysningstiden till den 1 september, så är ju detta enligt utskottets förslag icke uteslutet. Jag anhåller därför fortfarande, att kammaren måtte biträda utskottets hemställan.

Herr Petré: Jag vet icke, huruvida sympatierna i kammaren äro till förmån för herr Runes förslag eller icke. Skulle det förra vara fallet, tror jag, att den kläm han föreslagit bör något ändras. Han har hemställt om skrifvelse i syfte, att det skulle fastställas en viss angifven fridlysningstid för ifrågavarande djurarter, som skulle gälla för hela landet utom Kopparbergs och de norrländska länen; och han har motiverat detta med, att det redan finnes en särställning för de nämnda länen i fråga om jakt på orr- och tjäderhonor. Nu är förhållandet emellertid icke sådant, som herr Rune sagt, ty genom en kungörelse af

den 7 augusti 1907 har Kopparbergs län i denna del likställts med landet i öfrigt. Således är det numera endast de norrländska länen, som i detta fall intaga en särställning. Jag har ansett mig skyldig att nämna detta, för den händelse kammaren skulle vilja fatta beslut i enlighet med herr Runes förslag.

*Ang. utsträckt
fridlysning af
hare, tjäder
och orre.*

(Forts.)

Då jag har fått ordet, vill jag ock göra en anmärkning mot något, som tyckes mig litet oegentligt i utskottets kläm. Det hemställes däri om skrifvelse i syfte, att jaktstadgan skulle i det hänseendet ändras, att fridlysningstiden blefve på visst sätt utsträckt. Nu är det emellertid icke meningen, att själfva jaktstadgan skall ändras. Jaktstadgan skall lyda precis som den lyder nu, men på grund af bestämmelsen i jaktstadgans 12 § 2 mom. är det meningen, att Kungl. Maj:t skall förändra vissa, genom särskilda kungörelser bestämda fridlysningstider. Jag tror därför, att det vore riktigare att ur utskottets kläm taga bort orden »att jaktstadgan blefve i det afseendet ändrad», så att det komme att heta »tillse, att fridlysningstiden» etc. Det är nämligen en oförmåhet att säga, att jaktstadgan skall ändras, då det icke är meningen, att någon bestämmelse i jaktstadgan skall undergå förändring.

Jag vill ytterligare påpeka, att det förefaller äfven mig något olämpligt, att, på sätt här yrkats, Riksdagen skulle göra hemställen om fastställande af viss, till dagen angifven fridlysningstid för en del af landet. Det är, efter hvad jag tror, icke mer än en enda gång förut, som Riksdagen tagit initiativ i sådana frågor, och det var i fråga om tiden för jakt på älg. Det har nog eljest hittills varit förbehållet landstingen att taga initiativ i dessa frågor, som måste ställa sig mycket olika i olika landsändar, och mig förefaller det vara olämpligt att syssla timaltals i Riksdagen i syfte att få en och samma till dagen bestämd fridlysningstid fastställd för vissa delar af landet. Jag tror, såsom sagdt, icke precis, att detta är så praktiskt.

Jag skall emellertid, herr talman, icke göra något annat yrkande, än att ur klämman måtte utgå orden »att jaktstadgan blefve i det afseendet ändrad».

Herr Rune: Jag skall först be att få förklara, att jag icke har något emot att de af herr Petrén omnämnda orden strykas ur klämman.

Vidare skall jag be att få nämna, att jag hämtat min uppgift om att jakt efter tjäder- och orrhönor utom i Kopparbergs och i de norrländska länen skulle vara förbjuden från den 15 oktober till den 31 december ur utskottets betänkande, och jag har trott, att det skulle vara tillförlitligt. Annars får jag erkänna, att jag icke har någon personlig erfarenhet af jakttiden i Kopparbergs län och i Norrland.

Gent emot det påstående, som framställdts af herr Camitz

*Ang. utsträckt
fridlysning af
hare, tjäder
och orre.*

(Forts.)

och äfven af herr Petrén om att det skulle vara olämpligt att Riksdagen nu fattade beslut i föreslagen riktning, vill jag påpeka, att Riksdagen icke har att besluta om förordning i ämnet. Riksdagen endast uttalar sin önskan, och Kungl. Maj:t verkställer sedermera utredning samt fattar beslut i frågan. Det vore väl märkvärdigt, om icke Riksdagen, hvarest sitta representanter för jordägare och jakträttsinnehafvare i hela landet, skulle hafva rättighet att uttala sin önskan. Beslut fattas ju sedermera af Kungl. Maj:t.

Jag kan sålunda icke se, att det är den minsta risk att besluta enligt mitt förslag, gärna modifieradt på sätt herr Petrén hemställt.

Herr Hedenstierna: Herr talman, mina herrar! Jag vill blott tillkännagifva, att, ehuru jag för min del förut yrkat bifall till utskottets hemställan, jag gärna instämmer i det förslag, som framställdts af herr Petrén. Jag tror, att ordalagen i klämman därigenom blifva riktigare.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter af herr talman gifna propositioner i ämnet biföll kammaren utskottets hemställan med den ändring, som under öfverläggningen föreslagits af herr Petrén; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 9.

*Ang. lönereg-
lering för
lärarpersona-
len vid små-
skolor.*

Därnäst i ordningen fanns å föredragningslistan uppfördt sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för lärarpersonalen vid småskolor m. m., dels ock två med föranledande af propositionen väckta motioner.

Genom proposition af den 31 december 1907 hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit Riksdagen

att ej mindre medgifva:

dels vidtagande af sådana ändringar i fråga om aflöningsförhållandena för de i § 2 af kungörelsen angående aflöning åt lärare vid folkskolor och småskolor den 1 juni 1900 omnämnda lärare, att sådan lärare skulle i årlig begynnelselön åtnjuta minst femhundra kronor samt 3 ålderstillägg å femtio kronor vardera, det första efter fem, det andra efter tio och det tredje efter femton års oförvitlig tjänstgöring efter undergången stadgad pröfning, att utgå från och med början af kalenderåret när-

mast efter det, hvarunder det femte, tionde eller femtonde tjänst-*Ang. lönerereg-
lering för
lärarpersona-
len vid små
skolor.*
(Forts.)

året gått till ända;
dels att, om hinder eller svårighet mötte för skoldistrikt att förse sådan lärare med tjänlig, i skolan eller nära denna belägen bostad jämte nödig vedbrand, skoldistriktet skulle lämna honom i ersättning för nämnda förmåner minst etthundra kronor för år;

dels att, med ändring af nu stadgade grunder i fråga om statsbidrag till aflönande af vissa lärare, följande bestämmelser måtte blifva gällande:

1. Till aflönande af lärare, som, efter att hafva i stadgad ordning vid vederbörligt seminarium eller, enligt § 6 i kungörelsen angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 5 juni 1885, inför folkskoleinspektör undergått pröfning för anställning vid småskola, vid mindre folkskola eller vid folkskola i egenskap af biträdande lärare, blifvit behörigen antagen till lärare vid någon af förenämnda skolor och som i årlig lön åtnjuta, utom föreskrifna förmåner af husrum och vedbrand eller stadgad ersättning därför, minst femhundra kronor, samt till aflönande af hvarje annan till dylik befattning behörigen antagen lärare, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller ersättning därför, minst fyrahundrafemtio kronor, äger skoldistriktet att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag i förra fallet af trehundra-trettio tre kronor trettio tre öre och i senare fallet af trehundra kronor, dock under de i § 2 mom. 1 af kungörelsen angående statsbidrag till aflönande af lärare vid folkskolor och småskolor den 1 juni 1900, sådant detta moment lyder i kungörelsen den 10 juni, 1904 angifna villkor.

2. Därest vid någon af de i punkt 1 omförmälda skolor anställd lärare, som undergått sådan pröfning, hvarom i samma punkt nämnts, oförvitligt tjänstgjort under sammanlagdt fem tjänstår och lönen till honom således utgår för åtta månaders undervisning med minst femhundrafemtio kronor jämte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, äger skoldistriktet erhålla statsbidrag med trehundrasextio sex kronor sextio sju öre.

3. Har sådan lärare, hvarom i punkt 2 är nämndt, oförvitligt tjänstgjort under sammanlagdt tio tjänstår, och lönen till honom således utgår för åtta månaders undervisning med minst sexhundra kronor jämte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, äger skoldistriktet att erhålla statsbidrag med fyrahundra kronor.

4. Om sådan lärare, hvarom i punkt 2 och 3 sägs, oförvitligt tjänstgjort under tillhoppa femton tjänstår och lönen till honom således utgår för åtta månaders undervisning med minst sexhundrafemtio kronor jämte de i lag bestämda naturaförmåner

Ang. lönereg-
lering för
lärarpersona-
len vid små-
skolor.
(Forts.)

eller ersättning därför, äger skoldistriktet att erhålla statsbidrag med fyrahundratrettiofyra kronor trettiofyra öre;

dels att, med ändring af nu stadgade grunder i fråga om aflönande af vikarie för vissa lärare under tjänstledighet på grund af sjukdom, följande bestämmelser måtte blifva gällande:

Då biträdande lärare vid folkskola eller lärare vid mindre folkskola eller småskola, till hvilken aflönande bidrag af statsmedel utgår på grund af sjukdom åtnjuta tjänstledighet och vid småskoleseminarium examinerad eller, enligt § 6 i kungörelsen angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 5 juni 1885, af folkskoleinspektör pröfvad vikarie är förordnad under oafbrutet minst en månad af den fastställda årliga undervisningstiden, skall vikarien för den tid, hvarunder hans förordnande varar, åtnjuta arfvode efter minst fyrahundrafemtio kronor för åtta månaders undervisningstid eller femtiosex kronor tjugufem öre för läsmånad, hvarje månad beräknad till trettio dagar, och i öfrigt samma förmåner som vikarie för ordinarie eller extra ordinarie lärare vid folkskola.

Har i fall, som här omförmäles, oexaminerad vikarie förordnats, skall denne åtnjuta arfvode efter minst fyrahundra kronor för åtta månaders undervisningstid eller femtio kronor för läsmånad och i öfrigt enahanda förmåner, som nyss är sagdt;

dels att, med ändring af nu stadgade grunder i fråga om aflönande af vikarie för vissa lärare vid af landsting eller stad, som ej i landsting deltog, inrättadt småskoleseminarium under tjänstledighet på grund af sjukdom, måtte blifva gällande enahanda bestämmelser, som ofvan föreslagits i fråga om vikarier för biträdande lärare vid folkskola eller lärare vid mindre folkskola eller småskola under tjänstledighet på grund af sjukdom;

dels ock sådan förhöjning af de understödsbelopp, hvilka efter utgången af år 1908 beviljades från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt,

att beloppet af helt understöd utgjorde 450 kronor för år;

att det årliga understödsbelopp, hvilket tillkomme lärare eller lärarinna, som blifvit i tjänst anställd, före den 1 januari 1880, uppnått en lefnadsålder af minst 55 år samt tjänstgjort minst 20 år, och för hvilken summan af lefnads- och tjänstår uppginge till minst 80, utgjorde 300 kronor;

att om lärare eller lärarinna af vederbörande skolråd eller folkskoleinspektör ansåges på grund af försvagad hälsa, bristande syn eller hörsel eller annan liknande, oförvållad anledning icke vidare vara fullt lämplig att sköta sin tjänst, vore efter uppnådda 25 tjänstår, lärare, som fyllt 50 år, och lärarinna, som fyllt 45 år, berättigade att, då han eller hon om understöd gjorde

ansökning, efter afgång från tjänsten bekomma afkortadt årligt understöd till följande belopp:

a) lärarinna,		
som fyllt 45 år	205	kronor
» » 46 »	220	»
» » 47 »	240	»
» » 48 »	255	»
» » 49 »	275	»
b) lärare eller lärarinna,		
som fyllt 50 år	300	kronor
» » 51 »	325	»
» » 52 »	350	»
» » 53 »	380	»
» » 54 »	415	»

*Ang. lönereg-
lering för
lärarpersona-
len vid små-
skolor.*

(Forts.)

att det afkortade årliga understöd, hvilket tillkomme lärare eller lärarinna, som blifvit i tjänst anställd före den 1 januari 1880 samt, efter uppnådd lefnadsålder af minst 55 år och tjänstgöringstid af minst 20 år, af förutnämnda skäl icke vidare ansåges fullt lämplig att sköta sin tjänst, utgjorde, om summan af lefnads- och tjänstår uppginge till

75 år	205	kronor
76 »	220	»
77 »	240	»
78 »	255	»
79 »	275	»

samt att det årliga understöd, till hvilket den lärare eller lärarinna vore berättigad, som ej upphunnit det för erhållande af helt eller afkortadt understöd bestämda antalet lefnads- och tjänstår, men, sedan han eller hon tjänstgjort minst 15 år, genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatt att vidare sköta sin tjänst, utgjorde 205 kronor;

än äfven öka

dels det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: Lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 1,200,000 kronor, eller från 8,150,000 kronor till 9,350,000 kronor;

dels det under samma hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: Bidrag till aflönande i vissa fall af vikarie för lärare eller lärarinna vid folkskola eller småskola med 21,000 kronor, eller från 125,000 kronor till 146,000 kronor;

dels ock det under samma hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: Bidrag till aflönande af lärare och lärarinnor vid seminarier för småskollärares och småskollärarynnors bildande med 6,000 kronor, eller från 20,000 kronor till 26,000 kronor.

I sammanhang med ifrågavarande proposition hade sammansatta stats- och lagutskottet till behandling förehaft två särskilda

Ang. lönereg- inom Andra Kammaren i anledning af propositionen väckta
 lering för motioner, nämligen n:o 217 af herr O. A. Ericsson i Ofvanmyra
 lärarpersona- och n:o 224 af herr F. Berg i Stockholm m. fl.
 len vid smd-
 skolor.

(Forts.)

Herr Ericsson i Ofvanmyra hade hemställt, att Riksdagen ville besluta följande ändring i och tillägg till ifrågakvarande Kungl. Maj:ts proposition, nämligen,

att, om hinder eller svårighet mötte för skoldistrikt att förse sådan lärare med tjänlig, i skolan eller nära denna belägen bostad jämte nödig vedbrand, skoldistriktet skulle lämna honom i ersättning för nämnda förmåner minst femtio, högst etthundra-tjugu kronor för år,

att såsom bidrag för lämnad tjänlig bostad jämte nödig vedbrand, eller kontant ersättning därför åt sådan lärare, ägde skoldistriktet att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag af minst 33 kronor 33 öre och högst 80 kronor,

att under riksstatsens åttonde hufvudtitel uppföra ett förslagsanslag å 500,000 kronor till bidrag åt skoldistrikt för lämnad tjänlig bostad och nödig vedbrand, eller kontant ersättning därför åt berörda lärare.

Vidare hade herr Berg i Stockholm m. fl. föreslagit, att Riksdagen måtte

ej mindre medgifva:

dels vidtagande af sådana ändringar i fråga om aflöningsförhållandena för de i § 2 af kungörelsen angående aflöning åt lärare vid folkskolor och småskolor den 1 juni 1900 omnämnda lärare, att sådan lärare skulle i årlig begynnelselön åtnjuta minst 550 kronor samt tre ålderstillägg å 75 kronor hvarterdera, det första efter fem, det andra efter tio och det tredje efter femton års oförvitlig tjänstgöring efter undergången stadgad pröfning, att utgå från och med början af kalenderåret närmast efter det, hvarunder det femte, tionde eller femtonde tjänståret gått till ända;

dels att, om hinder eller svårighet mötte för skoldistrikt att förse sådan lärare med tjänlig, i skolan eller nära denna belägen bostad jämte nödig vedbrand, skoldistriktet skulle lämna honom i ersättning för nämnda förmåner minst 100 kronor för år;

dels att, med ändring af nu stadgade grunder i fråga om statsbidrag till aflönande af vissa lärare, följande bestämmelser måtte blifva gällande:

1. Till aflönande af lärare, som, efter att hafva i stadgad ordning vid vederbörligt seminarium eller, enligt § 6 i kungörelsen angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 5 juni 1885, inför folkskoleinspektör undergått pröfning för anställning vid småskola, vid mindre folkskola eller vid folkskola i egenskap af biträ-

dande lärare, blifvit behörigen antagen till lärare vid någon af förenämnda skolor, och som i årlig lön åtnjuter, utom föreskrifna förmåner af husrum och vedbrand eller stadgad ersättning därför, minst 550 kronor, samt till aflönande af hvarje annan till dylik befattning före den 1 januari 1908 behörigen antagen lärare, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller ersättning därför, minst 550 kronor, äger skoldistriktet att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag af 366 kronor 67 öre, dock under de i § 2 mom. 1 af kungörelsen angående statsbidrag till aflönande af lärare vid folkskolor och småskolor den 1 juni 1900, sådant detta mom. lyder i kungörelsen den 10 juni 1904, angifna villkor.

2. Därest vid någon af de i punkt 1 omförmälda skolor anställd lärare, som undergått sådan pröfning, hvarom i samma punkt nämnts, oförvitligt tjänstgjort under sammanlagdt fem tjänstår och lönen till honom således utgår för åtta månaders undervisning med minst 625 kronor jämte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, äger skoldistriktet erhålla statsbidrag med 416 kronor 67 öre.

3. Har sådan lärare, hvarom i punkt 2 är nämnt, oförvitligt tjänstgjort under sammanlagdt tio tjänstår, och lönen till honom således utgår för åtta månaders undervisning med minst 700 kronor jämte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, äger skoldistriktet att erhålla statsbidrag med 466 kronor 67 öre.

4. Om sådan lärare, hvarom i punkterna 2 och 3 sägs, oförvitligt tjänstgjort under tillhoppa femton tjänstår och lönen till honom således utgår för åtta månaders undervisning med minst 775 kronor jämte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, äger skoldistriktet att erhålla statsbidrag med 516 kronor 67 öre;

dels att, med ändring af nu stadgade grunder i fråga om aflönande af vikarie för vissa lärare under tjänstledighet på grund af sjukdom, följande bestämmelser måtte blifva gällande:

Då biträdande lärare vid folkskola eller lärare vid mindre folkskola eller småskola, till hvilkens aflönande bidrag af statsmedel utgår, på grund af sjukdom åtnjuter tjänstledighet och vid småskoleseminarium examinerad eller, enligt § 6 i kungörelsen angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 5 juni 1885, af folkskoleinspektör pröfvad vikarie är förordnad under oafbrutet minst en månad af den fastställda årliga undervisningstiden, skall vikarien för den tid, hvarunder hans förordnande varar, åtnjuta arfvode efter minst 550 kronor för åtta månaders undervisningstid eller 68 kronor 75 öre för läsmånad, hvarje månad beräknad till trettio dagar, och i öfrigt samma förmåner som vikarie för ordinarie eller extra ordinarie lärare vid folkskola.

*Ang. lönereg-
lering för
lärarpersona-
len vid små-
skolor.*

(Forts.)

Ang. lönereg-
lering för
lärarpersona-
len vid små-
skolor.

(Forts.)

Har i fall, som här omförmåles, oexaminerad vikarie förordnats, skall denne åtnjuta arvode efter minst 500 kronor för åtta månaders undervisningstid eller 62 kronor 50 öre för läsmånad och i öfrigt enahanda förmåner, som nyss är sagdt;

dels att, med ändring af nu stadgade grunder i fråga om aflönande af vikarie för vissa lärare vid af landsting eller stad, som ej i landsting deltog, inrättadt småskoleseminarium under tjänstledighet på grund af sjukdom, måtte blifva gällande enahanda bestämmelser, som ofvan föreslagits i fråga om vikarier för biträdande lärare vid folkskola eller lärare vid mindre folkskola eller småskola under tjänstledighet på grund af sjukdom;

dels ock sådan förhöjning af de understödsbelopp, hvilka efter utgången af år 1908 beviljades från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, — — — — —

(lika med Kungl. Maj:ts förslag);

än äfven öka

dels det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: Lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 1,770,000 kronor, eller från 8,150,000 kronor till 9,920,000 kronor;

dels det under samma hufvudtitel upptagna förslagsanslaget: Bidrag till aflönande i vissa fall af vikarie för lärare eller lärarinna vid folkskola eller småskola med 30,000 kronor, eller från 125,000 kronor till 155,000 kronor;

dels ock det under samma hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: Bidrag till aflönande af lärare och lärarinnor vid seminarier för småskollärares och småskollärarynnors bildande med 7,500 kronor, eller från 20,000 kronor till 27,500 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts proposition och herr Bergs m. fl. motion, samt med afslag å herr Ericssons motion, måtte

ej mindre medgifva:

dels vidtagande af sådana ändringar i fråga om aflöningsförhållandena för de i § 2 af kungörelsen angående aflönning åt lärare vid folkskolor och småskolor den 1 juni 1900 omnämnda lärare, att sådan lärare skulle i årlig begynnelselön åtnjuta minst 500 kronor samt tre ålderstillägg å 60 kronor hvarterda, det första efter fem, det andra efter tio och det tredje efter femton års oförvitlig tjänstgöring efter undergången stadgad pröfning, att utgå från och med början af kalenderåret närmast efter det, hvarunder det femte, tionde eller femtonde tjänståret gått till ända;

dels att, om hinder eller svårighet mötte för skoldistrikt att förse sådan lärare med tjänlig, i skolan eller nära denna belägen bostad jämte nödig vedbrand, skoldistrikt skulle lämna honom i ersättning för nämnda förmåner minst 100 kronor för år;

dels att, med ändring af nu stadgade grunder i fråga om

statsbidrag till aflönande af vissa lärare, följande bestämmelser *Ang. lönerreg-
lering för
lärarpersona-
len vid små-
skolor.*
(Forts.)

1. Till aflönande af lärare, som, efter att hafva i stadgad ordning vid vederbörligt seminarium eller, enligt § 6 i kungörelsen angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 5 juni 1885, inför folkskoleinspektör undergått pröfning för anställning vid småskola, vid mindre folkskola eller vid folkskola i egenskap af biträdande lärare, blifvit behörigen antagen till lärare vid någon af förenämnda skolor, och som i årlig lön åtnjuter, utom föreskrifna förmåner af husrum och vedbrand eller stadgad ersättning därför, minst 500 kronor, samt till aflönande af hvarje annan till dylik befattning före den 1 januari 1908 behörigen antagen lärare, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller ersättning därför, minst 500 kronor, äger skoldistriktet att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag af 333 kronor 33 öre, dock under de i § 2 mom. 1 af kungörelsen angående statsbidrag till aflönande af lärare vid folkskolor och småskolor den 1 juni 1900, sådant detta mom. lyder i kungörelsen den 10 juni 1904, angifna villkor.

2. Därest vid någon af de i punkt 1 omförmälda skolor anställd lärare, som undergått sådan pröfning, hvarom i samma punkt nämnts, oförvitligt tjänstgjort under sammanlagdt fem tjänstår och lönen till honom således utgår för åtta månaders undervisning med minst 560 kronor jämte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, äger skoldistriktet erhålla statsbidrag med 373 kronor 33 öre.

3. Har sådan lärare, hvarom i punkt 2 är nämnt, oförvitligt tjänstgjort under sammanlagdt tio tjänstår, och lönen till honom således utgår för åtta månaders undervisning med minst 620 kronor jämte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, äger skoldistriktet att erhålla statsbidrag med 413 kronor 33 öre.

4. Om sådan lärare, hvarom i punkter 2 och 3 sägs, oförvitligt tjänstgjort under tillhoppa femton tjänstår och lönen till honom således utgår för åtta månaders undervisning med minst 680 kronor jämte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, äger skoldistriktet att erhålla statsbidrag med 453 kronor 33 öre.

dels att, utan hinder af bestämmelsen i föregående moment om statsbidrag endast för sådan oexaminerad lärare, som blifvit anställd före den 1 januari 1908, statsbidrag med 300 kronor för år räknadt måtte utbeformas i det fall, att sådan lärare-tjänst, som omförmäldes i föregående moment, punkt 1, vid förfall för tjänstinnehafvaren eller vid inträffad ledighet måst tillfälligtvis uppehållas af lärare, som icke aflagt sådan pröfning, som i samma punkt omnämndes, såvida folkskoleinspektören

*Ang. löner-
ering för
lärarpersona-
len vid små-
skolor.*

(Forts.)

vitsordade att vederbörligen examinerad lärare ej kunnat erhållas, att den antagne befunnits duglig och att i årlig lön utgått, utom föreskrifna förmåner af husrum och vedbrand eller stadgad ersättning därför, minst 450 kronor,

dels att, med ändring af nu stadgade grunder i fråga om aflönande af vikarie för vissa lärare under tjänstledighet på grund af sjukdom, följande bestämmelser måtte blifva gällande:

Då biträdande lärare vid folkskola eller lärare vid mindre folkskola eller småskola, till hvilkens aftönande bidrag af statsmedel utgår, på grund af sjukdom åtnjuter tjänstledighet och vid småskoleseminarium examinerad eller, enligt § 6 i kungörelsen angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 5 juni 1885, af folkskoleinspektör pröfvad vikarie är förordnad under oafbrutet minst en månad af den fastställda årliga undervisningstiden, skall vikarien för den tid, hvarunder hans förordnande varar, åtnjuta arfvode efter minst fyrahundrafemtio kronor för åtta månaders undervisningstid eller femtiosex kronor tjugufem öre för läsmånad, hvarje månad beräknad till trettio dagar, och i öfrigt samma förmåner som vikarie för ordinarie eller extra ordinarie lärare vid folkskola.

Har i fall, som här omförmäles, oexaminerad vikarie förordnats, skall denne åtnjuta arfvode efter minst fyrahundra kronor för åtta månaders undervisningstid eller femtio kronor för läsmånad och i öfrigt enahanda förmåner, som nyss är sagdt.

dels att, med ändring af nu stadgade grunder i fråga om aflönande af vikarie för vissa lärare vid af landsting eller stad, som ej i landsting deltog, inrättadt småskoleseminarium under tjänstledighet på grund af sjukdom, måtte blifva gällande enahanda bestämmelser, som ofvan föreslagits i fråga om vikarier för biträdande lärare vid folkskola eller lärare vid mindre folkskola eller småskola under tjänstledighet på grund af sjukdom;

dels ock sådan förhöjning af de understödsbelopp, hvilka efter utgången af år 1908 beviljades från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt,

att beloppet af helt understöd utgjorde 450 kronor för år;

att det årliga understödsbelopp, hvilket tillkomme lärare eller lärarinna, som blifvit i tjänst anställd före den 1 januari 1880, uppnått en lefnadsålder af minst 55 år samt tjänstgjort minst 20 år, och för hvilken summan af lefnads- och tjänstår uppgår till minst 80, utgjorde 300 kronor;

att, om lärare eller lärarinna af vederbörande skolråd eller folkskoleinspektör ansåges på grund af försvagad hälsa, bristande syn eller hörsel eller annan liknande, oförvållad anledning icke vidare vara fullt lämplig att sköta sin tjänst, vore, efter uppnådda 25 tjänstår, lärare, som fyllt 50 år, och lärarinna, som fyllt 45 år, berättigade att, då han eller hon om understöd gjorde

ansökning, efter afgång från tjänsten bekomma afkortadt årligt understöd till följande belopp:

a) lärarinna,			
som fyllt 45 år	205	kronor
» » 46 »	220	»
» » 47 »	240	»
» » 48 »	255	»
» » 49 »	275	»

Ang. lönerereg-
lering för
lärarpersona-
len vid små-
skolor.
(Forts.)

b) lärare eller lärarinna,			
som fyllt 50 år	300	kronor
» » 51 »	325	»
» » 52 »	350	»
» » 53 »	380	»
» » 54 »	415	»

att det afkortade årliga understöd, hvilket tillkomme lärare eller lärarinna, som blifvit i tjänst anställd före den 1 januari 1880 samt, efter uppnådd lefnadsålder af minst 55 år och tjänstgöringstid af minst 20 år, af förutnämnda skäl icke vidare ansåges fullt lämplig att sköta sin tjänst, utgjorde, om summan af lefnads och tjänstår uppgår till

75 år	205	kronor
76 »	220	»
77 »	240	»
78 »	255	»
79 »	275	»

samt att det årliga understöd, till hvilket den lärare eller lärarinna vore berättigad, som ej upphunnit det för erhållande af helt eller afkortadt understöd bestämda antalet lefnads- och tjänstår, men, sedan han eller hon tjänstgjort minst 15 år, genom obotlig sjukdom blifvit urständsat att vidare sköta sin tjänst, utgör 205 kronor;

än äfven öka

dels det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: Lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 1,306,000 kronor, eller från 8,150,000 kronor till 9,456,000 kronor;

dels det under samma hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: Bidrag till aflönande i vissa fall af vikarie för lärare eller lärarinna vid folkskola eller småskola med 21,000 kronor, eller från 125,000 kronor till 146,000 kronor;

dels ock det under samma hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: Bidrag till aflönande af lärare och lärarinnor vid seminarier för småskollärares och småskollärarynnors bildande med 6,000 kronor, eller från 20,000 kronor till 26,000 kronor.

Reservation hade afgifvits af herrar *Hammarlund* och *Lindhagen* mot vissa delar af motiveringen.

Ang. lönereg-
lering för
lärarpersona-
len vid små-
skolor.

Sedan utskottets hemställan upplästs, lämnades på begäran ordet till:

(Forts.)

Herr Zetterstrand, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Vid behandlingen af föreliggande fråga har utskottet liksom förut regeringen visat ett lifigt intresse för småskollärarinnorna och för deras lönekraf. Man har från alla håll uttalat sitt erkännande för den samvetsgrannhet och plikttrohet, hvarmed denna kår har utfört sin ansvarsfulla och för landet gagnande verksamhet, och man har allmänt varit ense om, att småskollärarinnornas ekonomiska ställning vore i behof af en effektiv förbättring.

Samtidigt har man emellertid måst noga öfverväga såväl statens som kommunernas och i all synnerhet de svagaste kommunernas bärkraft. Utskottsutlåtandet ger också uttryck häråt på sidan 49, där det heter:

»Dessa olika synpunkter, å ena sidan det behjärtansvärda och berättigade i krafvet på löneförbättring, å andra sidan hänsynen till det allmännas förmåga att bära en förbättring af lönerna i fråga hafva gjort sig gällande vid utskottets pröfning af enhvar af de särskilda punkterna i propositionen och de i anledning af densamma väckta motionerna.»

Det är nu gifvet, att åsikterna inom utskottet beträffande detaljerna hafva kunnat vara något skiljaktiga. Men efter en samvetsgrann pröfning af frågan har man med ömsesidigt tillmötesgående och med hänsyn till olika uppfattningar enat sig om det nu föreliggande förslaget, och min uppfattning är, att detta förslag bör vara ägnadt att kring sig samla kamrarnas ledamöter, och att, om det kommer till utförande, det skall i stort sedt visa sig lyckosamt.

Med föranledande häraf får jag, herr talman, hemställa om bifall till utskottets nu föreliggande förslag.

Herr Berg i Stockholm: De önskemål i förevarande fråga, som hafva blifvit uttalade i en af mig jämte flera andra medlemmar af denna kammare väckt motion, hafva icke i större utsträckning kunnat af utskottet tillstyrkas. Vi hade i motionen hemställt, att småskollärarinnornas begynnelselön skulle höjas till 550 kronor och ålderstilläggen till 75 kronor hvarterdera. Utskottet har i fråga om begynnelselönen stannat vid 500 kronor och beträffande ålderstilläggen vid 60 kronor. Orsaken härtill har icke varit den, att utskottet ansett, att vårt förslag skulle varit öfverdrifvet, utan det bestämmande skälet för utskottet har hufvudsakligen varit statsfinansiella hänsyn. Dessa hafva gjort sig gällande med en sådan kraft, att hvad utskottet här föreslår tvifvelsutan betecknar det mesta, som för närvarande kan uppnås.

Med vidhållande af det önskvärda och berättigade i de hem-

ställanden, som gjorts i motionen, böjer jag mig för nödvändig- *Ang. löne-
 heten och ansluter mig till utskottets förslag. Jag kan göra
 detta därför, att förverkligandet af det här utaf utskottet fram-
 ställda förslaget dock skulle innebära en betydande förbättring
 af småskolläraryrinnornas ställning. Deras begynnelselön skulle
 blifva höjd till 500 kronor. Äfven de oexaminerade småskol-
 läraryrinnorna skulle få detta belopp. Ålderstilläggen skulle ökas
 till 60 kronor. Ett nytt ålderstillägg skulle inträda efter fem
 års tjänstgöring, och ersättningen för bostadsförmån, där sådan
 utgår, skulle höjas till 100 kronor, hvarjämte beloppet af helt
 ålderdomsunderstöd skulle ökas till 450 kronor.*

Allt detta motsvarar visserligen icke fullt hvad småskollära-
 rinnorna hafva önskat och hvad i motionen har hemställts, och
 det kan väl knappast heller nekas, att de lönesatser, som skulle
 komma till stånd genom den inom utskottet träffade öfverens-
 kommelsen, hafva blifvit så ojämna — det är belopp på 560
 kronor, 620 kronor, 680 kronor — att de måste på hvar och en
 gifva intryck af något halfgånget, tillfälligt och provisoriskt.
 Men, såsom jag nämnde, icke dess mindre utgör detta allt dock
 en så afsevärd förbättring i småskolläraryrinnornas bärgningsvillkor
 i jämförelse med nuvarande förhållanden, att jag tror, att ett
 antagande af detta förslag äfven i denna kammare i likhet med
 hvad som redan skett i medkammaren skulle af det stora fler-
 talet utaf småskolläraryrinnorna mottagas med tacksamhet mot
 regeringen och mot Riksdagen.

Under sådana förhållanden har jag, herr talman, ingenting
 annat att göra än att för min del instämma i hvad utskottet
 här enhälligt har föreslagit.

I detta anförande instämde herrar *Kjellberg, Röing, Berg* i
 Göteborg, *Karlsson* i Göteborg, *Sehlin, Hammarström, Larsson* i
 Västerås, *Lindh* i Gäfle, *Nordin, Branting, Beckman* i Djursholm,
Fürst, Johansson i Öja, *Ericsson* i Alberga, *Pettersson* i Södertälje,
Hörnsten, Lundgren, Söderbergh i Karlshamn och *Sundström*.

Herr Thavenius: Herr talman! Då jag vid förra riksdagen
 hade väckt en motion om förbättring af småskolläraryrinnornas
 lönevillkor, skall jag be att få säga några ord i frågan äfven
 vid denna riksdag.

Det torde ej finnas någon statstjänarekår i vårt land, som i
 ekonomiskt afseende varit så vanlottad som småskolläraryrinnorna.
 Det har i sanning varit upprörande att läsa de bref, jag fått
 mottaga från enskilda medlemmar af denna kår och hvori de
 skildra de umbäranden och försakelser, som de fått utstå i kam-
 pen för tillvaron, detta oaktadt deras arbete varit af den beskaf-
 fenhets, att de förtjänat en bättre lott.

Det synes nu, som om de skulle få gå en mera ljus framtid

Ang. lönereg-
lering för
lärarpersona-
len vid små-
skolor.
(Forts.)

till mötes, om nämligen Riksdagen antager det föreliggande utskottsförslaget, och detta skall, om så sker, hälsas med glädje och tillfredsställelse öfver hela vårt land. Jag måste gifva regeringen erkännande för det kraftiga initiativ, den tagit till beredande af bättre villkor för vår i detta afseende mycket försummade småskollärarynnekår. Många af denna kammares ledamöter hade velat gå längre än regeringen, och de hafva uttryckt denna sin önskan i en motion, som blifvit väckt af herr Fridtjuv Berg, och i hvilken äfven jag instämt, men under förhandenvarande omständigheter få vi vara tack samma för det kompromissförslag, som nu föreligger till kammarens afgörande och till hvilket jag, herr talman, på det lifligaste yrkar bifall.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Herr talman, mina herrar! Den förste ärade talaren erinrade om, att utskottet sökt taga i betraktande såväl behovet af ökade löner för lärarinnepersonalen som äfven kommunernas förmåga att bära denna ökning. Jag tror likväl, att utskottet skulle hafva fullgjort särskildt den sista delen af sitt uppdrag bättre, om utskottet tagit hänsyn till den framställning, som jag gjort i min motion. Det är ju klart, att en så afsevärd förhöjning, som det här är fråga om, kommer att ganska tungt drabba åtskilliga kommuner, särskildt de mindre bärkraftiga, och då man redan nu klagat öfver de dryga kommunala bördorna, är det gifvet, att man får större orsak därtill, sedan detta förslag har antagits.

Det är nu så, att de fattigaste kommunerna äfven i detta afseende hafva större bördor än de rikare. De fattigare kommunerna äro vanligen samhällen, som ligga spridda här och hvar; ja, långt bort i skogarna finnas byar, bestående af några få gårdar. Där måste skoldistriktet såväl anställa lärare som uppföra bostad för dem jämte skollocal. Jag tror sålunda, att det vore lämpligt, att Riksdagen åtog sig åtminstone någon del af byggnadsskyldigheten för att underlätta dessa små kommuners bördor.

Nu har utskottet emellertid icke ansett, att man kunde gå denna väg, och jag får beklaga, att utskottet haft en sådan mening.

Äfven i ett annat afseende föreslog jag en lindring, om jag så får kalla det, för ifrågavarande kommuner. Det är ju så, att på dessa trakter äro såväl bostadslägenheterna som veden billigare än i mera koncentrerade samhällen, och jag har därför ansett, att det förslag, som nu föreligger om att lärarinnorna skola få en ersättning af minst 100 kronor, därest icke skoldistriktet kan förse dem med dessa förmåner in natura, är för högt tilltaget. Jag tror sålunda, att äfven därutinnan det varit lyckligt, om utskottet försökt att åtminstone i någon mån moderera Kungl. Maj:ts förslag i den riktning, jag föreslagit i min motion.

Jag inser emellertid, att, då utskottet varit enigt, det är föga lönt att denna gång göra något yrkande. Men jag har likväl icke kunnat underlåta att ytterligare framhålla de synpunkter, jag i min motion uttryckt. Jag anser dem ha varit rättvisa och billiga och beklagar, att utskottet icke tagit hänsyn till den framställning jag gjort.

*Ang. lönerog-
lering för
lärarpersona-
len vid små-
skolor.*
(Forts.)

Jag vågar, som sagdt, för närvarande icke göra något yrkande.

Herr Hammarlund: Herr talman! Ehuru intet yrkande blifvit framställt af motionären, bör kanske från utskottets sida sägas några ord till försvar för den ståndpunkt, utskottet intagit gent emot motionen.

Motionären anser helt naturligt, att det varit bättre, om utskottet tagit hänsyn till motionen. Jag får säga, att vi verkligen hafva pröfvat denna sak och sett till, huruvida det låge någon rättvisa i hans förslag, i hvilket fall vi naturligtvis hade velat i någon mån tillstyrka detsamma.

Motionärens förslag omfattar två särskilda saker. För det första föreslår han den ändring i Kungl. Maj:ts proposition, att, om småskollärarinnorna icke erhålla bostad in natura, de skulle få ersättning härför med minst 50 och högst 120 kronor om året. Den ersättning, som föreslagits af Kungl. Maj:t, är en minimiersättning, och det synes mig i dessa tider icke vara för mycket, om man sätter den till 100 kronor. I de aflägsna byar, om hvilka motionären talade, kan det hända, att man kan skaffa bostad och vedbrand till billigare pris än 100 kronor. Ja, då är det ju medgifvet att lämna bostad och vedbrand in natura. Därigenom slipper kommunen ifrån att betala de 100 kronorna. Men om nämnda förmåner icke lämnas in natura, tycker jag, att det är ganska rimligt, att ersättningen härför höjes från nuvarande 50 kronor till 100 kronor.

Att, såsom motionären ifrågasatt, fastslå ett maximibelopp af 120 kronor kan då alls icke vara lämpligt. Det är ju bekant, att i åtskilliga städer hyran för ett rum och kök uppgår till 300 kronor eller däröfver. Skulle man då i författningen säga, att, om bostad och vedbrand icke lämnas in natura, ersättningen härför skall utgöra högst 120 kronor? I städerna få lärarinnorna i regel icke bostad och vedbrand in natura, utan få ersättning härför, och nog bör denna ersättning vara större än 120 kronor, om ett rum och kök icke kunna erhållas för nämnda belopp. Motionärens förslag i denna punkt kan absolut icke vara rimligt.

Så har motionären ett annat yrkande, nämligen att skoldistriktet skulle af statsmedel erhålla ett årligt bidrag af två tredjedelar utaf det till visst belopp beräknade värdet af bostad och vedbrand eller den kontanta ersättningen därför. Det är ju att slå in på en alldeles ny väg. Hittills har man ansett, att

Ang. löne-
reg-
lering för
lärarpersona-
len vid små-
skolor.
(Forts.)

vederbörande skoldistrikt skulle bestrida alla utgifter för skolbyggnader. Nu skulle åter staten bidraga till bekostande af bostad och ved för småskollärarinnorna. Det är, som sagdt, en alldeles ny princip. Skall man slå in på den principen, bör man väl genomföra den äfven hvad folkskolläraryne beträffar, och icke blott för småskollärarinnorna. Att gå med på den principen kan emellertid icke komma i fråga, med mindre en utredning först kommer till stånd.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten därpå, att med det snaraste inkommer på Riksdagens bord ett utlåtande från sammansatta stats- och lagutskottet angående sex motioner, i hvilka föreslås en lindring i skolbördorna. Där blir det tillfälle att tala om den sak, som här blifvit berörd. För min del vill jag redan nu säga, att jag står på den ståndpunkten, att denna fråga är af så stor och omfattande betydelse för vårt land, att därvidlag verkligen kräfves en utredning. När denna fråga kommer före, kan tillfälle beredas motionären att föra fram sin synpunkt om större bidrag än hittills från statens sida till skolväsendet.

Beträffande själfva saken, ansluter jag mig naturligtvis till det kompromissförslag, som utskottet framlagt. Detsamma är redan antaget af Första Kammaren, och jag hoppas, att äfven Andra Kammaren skall bifalla detta förslag, hvarigenom denna fråga vinner den för närvarande bästa möjliga lösning.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Angående den nu föreliggande löne regleringen för lärarpersonalen vid småskolor m. m. synes det, som om Kungl. Maj:t vid framläggandet af sitt förslag utgått från den grundprincipen att söka i möjligaste mån tillgodose de petitioner, som i ärendet inkommit till Kungl. Maj:t. Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framhåller nämligen i den kungl. propositionen: »Hvad då först beträffar begynnelselönen, tillåter jag mig erinra, att af petitionärerna centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryförening och 3,858 småskollärarinnor föreslagit en begynnelselön af 450 kronor, 305 småskollärarinnor en begynnelselön af 500 kronor samt styrelsen för Svenska folkskolans vänner och 1,673 småskollärarinnor en begynnelselön af 550 kronor. Af de hörda myndigheterna hafva 32 förordat en begynnelselön af 450 kronor, 10 af 500 kronor, en af 525 kronor och 39 af 550 kronor».

Häraf framgår, att Kungl. Maj:t, hvad begynnelselönen beträffar, med 50 kronor gått utöfver hvad flertalet af petitionärerna begärt. Ändock synes man icke vara nöjd. Att en ärad motionär, som alltid fört skollärarynes och småskollärarynes talan, herr Fridtjuf Berg, föreslagit än högre löne förmåner, det är icke så mycket att fästa sig vid, då man vet, att han på alla möjliga sätt söker att befordra deras intresse, icke blott här i Riksdagen utan äfven i

den tidning, för hvilken han är redaktör. Men här är frågan den: när nu Kungl. Maj:t efter moget bepröfvande framlagt ett förslag till reglering af löneförhållandena för småskolläraryersonalen, som regeringen och i främsta rummet ecklesiastikministern ansett lämpligt, är det då skäl, att Riksdagen går utöfver detta förslag? Om vi se efter hvad småskolläraryersonorna skulle få enligt den kungl. propositionen, så finna vi, att Kungl. Maj:t föreslagit en begynnelselö'n på 500 kronor, 3 ålderstillägg å hvardera 50 kronor samt i ersättning för husrum och vedbrand 100 kronor eller tillsammans 750 kronor. Detta innebär en ökning med 1,200,000 kronor utöfver hvad nu af statsmedel utgår till småskolläraryersonornas aflöning. Skulle man nu bifalla hvad sammansatta stats- och lagutskottet tillstyrkt, skulle därtill ytterligare komma öfver 106,000 kronor i statsbidrag. Jag tror verkligen, att vi under sådana förhållanden kunna hålla fast vid hvad Kungl. Maj:t i detta fall föreslagit.

*Ang. lönerog-
lering för
läraryersona-
len vid små-
skolor.*
(Forts.)

Vi lefva för närvarande i lönerogleringarnas tid. Kungl. Maj:t inkommer till Riksdagen med framställningar om det ena anslaget högre än det andra till aflöning åt våra ämbets- och tjänstemän, skolläraryersonen m. fl. Att Kungl. Maj:t och dess regering gör detta, det skall man sannerligen icke undra öfver, när man ser, att, huru höga anslagsäskanden än Kungl. Maj:t kommer fram med i detta fall, det dock alltid finnes motionärer, som yrka på ännu högre aflöning än den, Kungl. Maj:t ifrågasatt. Jag hemställer till herrarne, huru det skall gå i en framtid, om vi skola reglera löneförhållandena efter sådana grunder, att vi på detta sätt komma till ofantligt stora utgiftsbelopp. Vi måste äfven se till, huru vi skola kunna skaffa oss inkomster, så att vi kunna betala dessa stora utgifter. Och det är därför skäl att tänka på att reglera löneförhållandena så, att inkomster och utgifter gå ihop. Men det synes verkligen, som om man saknade lugn besinning i detta fall och icke tillräckligt tänkte på denna synpunkt, när man tidt och ofta går längre än hvad Kungl. Maj:t föreslagit.

Om herrarne vilja se litet grand på statens finanser, såväl utgifter som inkomster, så skola herrarne finna, att det måste möta stora betänkligheter att, såsom vi nu göra, gå fram på skuldsättnings och anslagens väg. Jag skall här icke beröra de stora lånetransaktioner, som vi under senaste tiden inlåtit oss på, ehuru väl äfven detta är ganska betänkligt. Och det är sannerligen på tiden att taga noga i akt hvad regeringen här uttalat.

Vidare säger statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, efter att hafva redogjort för behöfvet af en löneförbättring för ifrågavarande personal — jag skall endast läsa upp en liten mening —: »En annan fråga blir den, huru högt man kan sträcka sig med afseende på en sådan löneförbättring. Hänsyn

Ang. lönereg-
lering för
läroversona-
len vid små-
skolor.
(Forts.)

måste därvid tagas jämväl till den ökade ekonomiska börda, som därigenom lägges på såväl staten som de enskilda kommunerna, hvilka senare redan nu på många håll se kostnaden för skolväsendet stiga till belopp, som hota att öfverskrida deras ofta ganska svaga ekonomiska bärkraft.»

Jag ber herrarne gifva akt på detta uttalande och tänka på, huru det ur finansiell synpunkt skall ställa sig icke allenast för Sveriges kommuner utan äfven för svenska staten, när herrarne skrida till votering om detta anslags beviljande.

När jag uttalat dessa mina betänkligheter, så kan jag icke komma till något annat resultat än att förorda bifall till Kungl. Maj:ts hemställan, som dock är ett steg i mera rätt riktning, nämligen så till vida, att man därigenom åtminstone sparar in öfver 106,000 kronor och likväl rikligen tillgodoser småskolläroversonernas kraf på löneförbättring.

Herr talman! Jag yrkar fördenskull bifall till Kungl. Maj:ts förslag och afslag å det sammansatta utskottets hemställan.

Jag hade icke tänkt att begära ordet vid behandlingen af detta ärende. Men då ingen här talat för Kungl. Maj:ts förslag — icke ens herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet — har jag ansett mig böra uppträda till förmån för det samma.

Häruti instämde herr *Månsson*.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld: Jag hade verkligen icke tänkt, att jag skulle behöfva yttra mig i denna fråga, som föreföll mig ligga så klar, när den kom från ett enigt utskott, om hvars utlåtande man hade sig bekant, att det var frukten af en kompromiss. Men då herr Sjö har så alldeles bestämdt uppkallat mig, vill jag säga några ord.

Jag vill då erinra om hvad som står i den kungl. propositionen, nämligen att jag ingalunda anser, att det löneförslag, som är framlagdt af Kungl. Maj:t, är rikligt tilltaget, utan jag har tvärtom uttryckligen betonat, att man måste erkänna, att småskolläroversonerna mycket väl kunde behöfva att få något mera. Det är utslutande af finansiella skäl, som jag har tillrädt Kungl. Maj:t att föreslå de lägre beloppen, nämligen 500 kronor i begynnelselönen och ålderstillägg å 50 kronor. Hade icke de finansiella skälen funnits, så skulle jag mycket gärna gått med på ett något högre förslag. Men när nu utskottet, såsom det tyckes, enhälligt ansett, att det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt, varit något för knappt tillmätt och ökat på det med 10 kronor å hvarje ålderstillägg, så kan jag naturligtvis icke stå här och säga: det vill jag icke ha. Det vore något högst märkvärdigt, om representanten för regeringen skulle säga till Riks-

dagen: nej, nu gifver Ni mig för mycket, det vill jag icke taga emot; utan jag tar med tacksamhet emot det lilla tillägg, som utskottet föreslagit. Hade utskottet tagit det belopp, som herr Berg ifrågasatt, då erkänner jag, att jag måste ha gjort någon invändning just därför att jag icke har rätt att blott se på löne-tagarnas intresse, utan äfven skyldighet att se på hvad statens finanser tillåta. Men under nuvarande förhållanden kan jag icke annat än med nöje taga emot hvad utskottet föreslagit. Och det skulle förvåna mig, om efter den öfverenskommelse, som blifvit gjord inom utskottet, denna kammare skulle vilja gå tillbaka till de lägre beloppen.

*Ang. löne-
reg-
lering för
läro-
perso-
nen vid små-
skolor.
(Forts.)*

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman, mina herrar! Icke heller jag hade tänkt yttira mig i denna fråga. Jag har visserligen undertecknat herr Fridtjuv Bergs motion och jag önskar alltså, att den kunnat bifallas, detta så mycket mera som Kungl. Maj:t själf efter omsorgsfull utredning erkänt, att det i den kungl. propositionen framlagda förslaget snarare ligger under än öfver småskollärarynnornas existensminimum. Då man emellertid måste erkänna, att såväl regeringsförslaget som ännu mer det från utskottet framkomna förslaget likväl vittnar om verklig välvilja emot den kår, hvarom här är fråga, och då situationen tydligen är sådan, att det icke är möjligt att vinna något mera, hade jag tänkt att under tystnad böja mig för hvad som här synes oundvikligt. Då emellertid ett yrkande nu har framkommit om att Andra Kammaren skulle frångå den kompromiss, som inom utskottet har kommit till stånd, och för sin del besluta lägre lönebelopp, så har jag icke ansett mig kunna underlåta att ge till känna, att jag ansluter mig till det af utskottet framlagda förslaget, till hvilket jag, herr talman, ber att under denna situation få yrka bifall.

Herr Sandquist: Herr talman! Att de herrar ledamöter af denna kammare, som närmast taga hänsyn till det existensminimum, som anses nödvändigt för småskollärarynnorna i städerna, äro för bifall till utskottets framställning, det förvånar mig icke alls, enär lefnadskostnaderna där måste anses vida högre än hvad förhållandet är på landsbygden. Jag anser det vara helt och hållet i sin ordning och ingenting att undra på. Där-
emot måste jag såsom representant för småbönder betona, att vi på landsbygden ha att se saken med i någon mån andra ögon än hvad förhållandet är med stadsrepresentanterna. Jag tillåter mig med bestämdhet säga, att inom min valkrets det öfvervägande antalet bland allmogen håller före, att en småskollärarynna bör kunna vara skäligen aflönad i enlighet med det förslag till påbörjad minimilön med sedermera inträdande ålderstillägg, som framlagts af Kungl. Maj:t. Ehuru det ingalunda lär före-

Ang. lönereg-
lering för
lärarpersona-
len vid små-
skolor.

(Forts.)

falla modernt att i denna kammare yttra sig i sådan riktning, riskerar jag likväl att uttala den åsikt, jag här framfört.

Man har vid behandlingen af denna fråga kommit till ett kompromissresultat. Ja, jag tillåter mig framhålla det som en ganska »klok» åtgärd, att man, för att komma till en något högre minimilön än hvad Kungl. Maj:t föreslagit, från de ärade motionärernas sida framkommit med ett vida högre förslag. På det sättet var det lätt att tänka sig, att man på kompromissens väg skulle nå fram till ett medelförslag mellan Kungl. Maj:ts och motionärernas. Så har händelsen också blifvit.

Det är icke utan bekymmer, mina herrar, som landsbygds-kommunerna, synnerligast i de trakter, där man icke har några inkomster att påräkna af donationer eller industriella anläggningar med höga fyrktal, måste finna sig i ständigt ökade utgifter för skolväsendet. De uppgå tillsammans med öfriga kommunalutskylder i många kommuner redan till 80, ja, 93 öre per fyrk, och då nu här en ny tunga, uppgående till mer än 600,000 kronor, skall drabba kommunerna, är det verkligen med bekymmer man motser något sådant. — Jag är vän af att våra småskollärarinnor må erhålla behörigt existensminimum, men jag är också vän af, att därvid tages hänsyn till andras lönevillkor. Jag anser sålunda, att det härutinnan bör råda en viss jämlikhet. Säkert är, att många jordbruksarbetare, hur dugliga de än må vara, icke på långt när nå upp till den inkomst, som våra småskollärarinnor hafva. Det är dock skillnad på att försörja sig och sin familj än att såsom en lärarinna endast ha att tänka på sig själf.

I den redogörelse, som lämnats för att visa hur mycket, som går åt för en lärarinna, har äfven upptagits ersättning för *kläd-tvätt*. Jag finner det vara något besynnerligt, att en lärarinna, som bör *föregå* med godt exempel i hvad som rör husliga sysslor, icke skall kunna tvätta sina kläder själf. Det får hvarje dugande bondhustru och bonddotter finna sig i att göra, och jag håller före, att äfven en lärarinna rimligtvis bör kunna komma ut därmed.

Ehuru jag gärna ser, att hvarje människa och äfven våra småskollärarinnor må erhålla skäligt existensminimum, så kan jag icke annat än, med hänsyn till de stigande utgifterna för kommunerna och med hänsyn därtill, att många andra svenska medborgare, män och kvinnor, få nöja sig med mycket mindre inkomster än lärarinnornas, ehuru de ha ett icke mindre viktigt arbete sig ålagdt, så kan jag, som sagdt, icke annat än instämma i det yrkande, som gjorts af herr Sjö.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! För några dagar sedan var jag på ett möte, där frågan om folkskolan såsom bottenskola diskuterades. En talare uppträdde där och angaf

som skäl, hvarför den frågan icke på allvar upptogs år 1904, att det var bönderna i Andra Kammaren, som hade en sådan fasa för att folkskolan skulle komma till en sådan utveckling och bli så dyr, att man icke ville gå med på att folkskolan skulle anordnas som botten-skola för de allmänna läroverken. På det ifrågavarande mötet uppträdde jag icke till försvar för dessa hemmansägare, men jag vill nu erinra därom, att, då den frågan år 1904 var före i Riksdagen, jag uttalade min synnerliga tillfredsställelse öfver, om den dag snart måtte komma, då folkskolan skulle så utvecklas, att den kunde bli lämplig som botten-skola.

*Ang. lönerreg-
lering för
lärarpersona-
len vid små-
skolor.
(Forts.)*

Nu föreligger en annan fråga här, beträffande hvilken den senaste ärade talaren och äfven herr Sjö sökt göra gällande, att det skulle vara småbönderna i landet, som ha en sådan fasa för att en löneförhöjning skulle inträda för småskollärarynnorna, att det vore på småbönderna det skulle bero, om denna fråga icke nu komme till den lösning utskottet här föreslagit. För min ringa del vill jag mot detta inlägga en bestämd gensaga. Jag representerar uteslutande, kan jag säga, småbönder, men dessa småbönder ha den uppfattningen, att de vilja omhulda den skola, som är deras egen skola, och de se med tillfredsställelse, att lönerna höjas åtminstone till den grad, att lärarinnorna kunna få sin anständiga bergning, och därför är jag af fullaste öfvertygelse med om det förslag, som finnes uttryckt i utskottets här föreliggande utlåtande och till hvilket jag skall be att få yrka bifall.

Med herr Persson i Tällberg förenade sig herr *Olsson* i Älf-dalsåsen.

Herr Sjö: Herr talman! Den senaste ärade talaren gjorde sig skyldig till en stor missuppfattning, då han talade om min ställning till föreliggande fråga. Jag har aldrig sagt något sådant, som han ville påbörda mig hafva yttrat, och aldrig kommer jag, såframt jag får behålla mina sinnens fulla bruk, att uttala något sådant, som att det skulle vara en fasa för småbönderna, om lönerna till småskollärarynnorna höjdes. Nej, det är visst icke så, ty äfven jag vill höjning, men det bör väl vara måtta med allting, och jag säger ännu en gång, att har Kungl. Maj:t pröfvat denna fråga grundligt och väl, som jag tror har skett, då må vi väl hoppas, att denna pröfning skall vara bättre än den föregående talarens och sådan, att Riksdagen utan vidare kan acceptera densamma. Nu har emellertid en enskild motionär framkommit med ett förslag, och herr Persson i Tällberg tyckes tro, att han pröfvat detta bättre än hvad som stått i Kungl. Maj:ts skön att göra. Det är icke min uppfattning, ty, såsom jag nyss sade, går herr Fridtjuv Bergs arbete i Riksdagen och

*Ang. lönerereg-
lering för
läroversona-
len vid små-
skolor.
(Forts.)*

i hans tidning ut på att lärarekårens löner skola höjas såväl i det ena som andra hänseendet, och fast jag alls icke vill klandra honom för det, tror jag dock, att vi skulle göra klokast i att låta detta vara detta och bifalla hvad Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag trodde verkligen inte, att herr Sjö hade i uppdrag att föra Kungl. Maj:ts talan, helst ecklesiastikministern nyss hade ordet, och därför anser jag, att jag stått på mycket fastare grund än herr Sjö i detta afseende, och därför kan jag icke annat än vidhålla mitt yrkande.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Jag har icke fört Kungl. Maj:ts talan i annan mån, vare sig nu eller förr, än när Kungl. Maj:ts förslag öfverensstämma med mina egna åsikter, såsom det nu gör. I öfrigt må det stå den föregående talaren öppet att, härefter som hittills, göra hvad han nu vill påbörda mig.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framstälde herr talmannen proposition först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som herr Sandquist emellertid begärde votering, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och lagutskottets hemställan i utskottets förevarande uttåande n:o 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen utvisade 132 ja mot 58 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Om upphäfvande af tullen å spannmål.

Till afgörande förelåg härefter bevillningsutskottets betänkande n:o 15, i anledning af väckta motioner om upphäfvande af tullen å spannmål.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats två särskilda inom Andra Kammaren väckta motioner rörande upphäfvande af tullen å spannmål eller vissa slag däraf, nämligen n:o 184, af herr *J. Bromée* i Billsta med instämmande af elfva af kammarens ledamöter, däri föreslagits, att Riksdagen ville besluta borttagande af tullen å spannmål, omalen och malen, samt n:o 187, af herr *A. C. Lindblad* i Göteborg jämte fjorton af kammarens ledamöter, i hvilken sistnämnda motion fyra ledamöter af kammaren instämt, hvilken hemställt, att Riksdagen ville upphäfva tullen å spannmål, omalen: råg, hvete, korn, ärter, bönor samt majs; samt att tullen å spannmål, malen, mjöl och gryn, alla slag, måtte sänkas i proportion därtill eller eventuellt helt upphäfvas.

Om upphäfvande af tullen å spannmål.
(Forts.)

Utskottet hemställde,

1:o att ofvanberörda motion om borttagande af tullen å spannmål, omalen och malen, icke måtte af Riksdagen bifallas, och

2:o att ofvanberörda motion om upphäfvande af tullen å spannmål, omalen: råg, hvete, korn, ärter, bönor och majs, samt om nedsättande eller upphäfvande af tullen å spannmål, malen, mjöl och gryn, alla slag, icke heller måtte af Riksdagen bifallas.

Reservationer hade emellertid afgifvits af:

herr *Karlsson* i Göteborg i fråga om motiveringen;

herrar *Moll*, *Höjer* och *Berg* i Göteborg, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, i anledning af förevarande två af herr *Bromée* i Billsta samt af herr *Lindblad* i Göteborg m. fl. väckta motioner, ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes i sammanhang med uppgörandet af förslag till en kommande statsreglering taga under allsidigt öfvervägande frågan om spannmålstullarnas upphäfvande eller nedsättning;

herr *Bromée* i Billsta, hvilken föreslagit, att Riksdagen måtte

1:o besluta nedsättning af tullen å mjöl och gryn, alla slag, från 6 kronor 50 öre till 5 kronor 25 öre för 100 kilogram, och

2:o bifalla den af herr *Moll* m. fl. yrkade skrifvelsen till Kungl. Maj:t;

samt herr *Branting*, som hemställt, att Riksdagen, med anledning af herr *Lindblads* i Göteborg m. fl. motion, måtte

dels för sin del besluta, att under ett år, räknadt från den 1 april 1908, spannmål, omalen: råg, hvete, korn, ärter, bönor samt majs, äfvensom spannmål, malen, mjöl och gryn, alla slag, måtte tullfritt införas;

dels ock i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes i sammanhang med uppgörandet af förslag till en

Om upphäfvande af tullen å spannmål.
(Forts.)

kommande statsreglering taga under allsidigt öfvervägande frågan om spannmålstullarnas upphäfvande eller nedsättning.

Sedan härefter utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Herr Moll: Herr talman, mina herrar! Det föreliggande betänkandet kan ju vid första påseendet synas vara ganska egen- domligt. Från två olikå håll ha här väckts motioner om spannmåls- tullarnas afskaffande, och resultatet af motionernas behandling inom bevillningsutskottet har blifvit, att ingen enda af be- villningsutskottets ledamöter har förordat bifall till motionerna. Och dock sitta, såsom vi alla veta, i bevillningsutskottet åt- skilliga principiella frihandlare, ja, till och med en och annan ifrig frihandlare. Men äfven den argaste frihandlare lærer nog vara tvungen att räkna med faktiskt förhandenvarande för- hållanden. Och jag tror nog, att man vid närmare eftersinnande skall nödgas erkänna, att vi frihandlare inom utskottet anfört goda skäl för den ståndpunkt, vi intagit.

Sedan ett 20-tal år tillbaka har man här i landet arbetat på uppförandet och fullkommandet af den stora, väldiga, konst- rikt sammanfogade byggnad, som kallas tullskyddssystemet. Äfven de allra ifrigaste motståndare till detta system lära nog nödgas erkänna systemets dominerande betydelse inom hela det svenska näringslifvet. När det gäller ett byggnadsverk af tull- skyddssystemets stora betydelse, så går det ej för sig att ensidigt och ovarsamt, så att säga på en höft, ingripa i systemets grund- valar, ty då löper man risken, att hela systemet störtar samman. Nu kan det ju hända, att en och annan frihandelsfanatiker skulle anse detta vara icke allenast icke någon olycka, utan rent af en fördel. Men jag tror, att den, som tänker på det sättet, icke för sig klargjort betydelsen af tullskyddssystemet. Det kan icke vara tillrådligt att beröfva jordbruksnäringen det skydd, den äger i spannmålstullarna, utan att man samtidigt lättar på de bördor, som industritullarna pålägga jordbruksnäringen. Frågan om spannmålstullarnas upphäfvande får följaktligen icke och kan icke behandlas såsom en fristående fråga för sig, utan måste i sammanhang härmed tagas i öfvervägande frågan om en revi- sion af industritullarna. Men för företagande af någon mera ingripande rubbning på industritullarnas område är den när- varande finansiella situationen allt utom lämplig. Därom torde vi alla vara öfverens.

Äfven ur statsfinansiell synpunkt skulle spannmålstullarnas borttagande få mycket vidtgående konsekvenser. Jag vill emeller- tid icke förneka, att dessa konsekvenser skulle bli lättare att öfverkomma än de följder, som en ingripande rubbning af in- dustritullarna skulle få för näringslifvet. Men under det att

följderna för näringslivet af industritullarnas väsentliga ned-sättning eller borttagande först efter någon tid — dock efter all sannolikhet inom mycket kort tid — skulle göra sig kännbara, skulle de statsfinansiella följderna af spannmålstullarnas upphäfvande omedelbart visa sig i form af en brist på omkring 12 millioner kronor i den nu för Riksdagens behandling föreliggande budgeten, hvilken brist ovillkorligen måste redan af innevarande Riksdag fyllas antingen genom nya statsinkomster eller genom nedprutningar i de af Kungl. Maj:t begärda anslagen.

Om upphäfvande af tullen å spannmål.
(Forts.)

Frågan om spannmålstullarnas afskaffande innebär således ett i allra högsta grad inveckladt problem, ja, jag skulle nästan vilja säga, det mest invecklade och svårlösta finansiella problem, som öfver hufvud taget för närvarande kan föreläggas den svenska Riksdagen till lösning. Då nu jag och mina medreservanter hysa den bestämda meningen, att detta problem i närvarande stund är praktiskt taget olösligt, för så vidt ej lösningen skall ske efter receptet: »bota ondt med värre», hafva vi icke kunnat förorda bifall till nu förevarande motioner. Men vi ha icke heller velat biträda utskottets majoritets hemställan om rent afslag på motionerna.

En annan af reservanterna, herr K. G. Karlsson i Göteborg, som instämt i utskottsmajoritetens afslagsyrkande, erkänner, att motionärernas syfte att bringa lättnad i de bördor, som hårdast trycka de mindre bemedlade, förtjänar allmänt erkännande och understöd. Ja, detta är också min och mina medreservanters mening, och därför ha vi icke kunnat vara med om rent afslag, utan vi hafva, såvidt för oss varit möjligt, velat tillmötesgå motionärernas syfte. Och därför hafva vi tillåtit oss föreslå en skrifvelse i frågan till Kungl. Maj:t. Detta är enligt vår mening den enda väg, på hvilken under förhandenvarande förhållanden denna i högsta grad komplicerade och svårlösta fråga öfver hufvud taget kan tänkas vinna en tillfredsställande lösning. Och därför, herr talman, tillåter jag mig att yrka bifall till den af herrar Höjer och Berg i Göteborg samt mig afgifna, vid utskottets utlåtande fogade reservation.

Häruti instämde herrar *Höjer* och *Berg* i Göteborg.

Herr Bromée i Billsta: Herr talman! I början af sitt utlåtande gör utskottet ett rätt välvilligt uttalande om det berättigade i min och mina medmotionärers framställning i motionerna. Det säger nämligen: »Det läser icke förnekas, att den sedan flera år tillbaka fortgående stegringen af prisen på de flesta lifsförnödenheter måste kännbart förnimmas inom alla samhällslager och icke minst af de kroppsarbetande klasserna; och förklarligt är därför, att, då såsom orsaken till denna prisstegring hänvisas till tullarna å lifsmedel, särskildt å spannmål, för-

*Om upp-
häfvan-
de af
tullen å
spannmål.
(Forts.)*

slag om borttagande af dessa tullar mötas med bifall.» Men straxt därefter antyder utskottet, att den allmänhet, som icke anser sig ha fördel eller lida skada af spannmålstullarna, icke klargjort för sig deras nytta, och att dessa tullar till och med äro högre i åtskilliga uppräknade länder. Utskottet nämner därvid icke, hurusom vårt närmaste grannland, Danmark, som är utan tullskydd för spannmål, dock gått med stora steg framåt. Jordbruket har utvecklats. Och särskildt det därstädes uppblomstrande småbruket vore för oss något att bemärka och lära, ja, enligt min mening, vore i denna riktning för oss mera att lära i Danmark än i andra länder. Den af utskottet åberopade tabellen n:o 3 visar ock under de 3 år, den omfattar, en betydlig skillnad emellan spannmålsprisen där och här, stundom rätt nära tullsatsens belopp, någon gång till och med fullt ut motsvarande dennas belopp, stundom något lägre än detta.

Något hvar minnas vi, hurusom för 20 år sedan, då spannmålstullarna pålades, det framhölls, att de uteslutande skulle vara skyddstullar för att upphjälpa jordbruket. Samtidigt utfördes i landet — otroligt nog af tullarnas anhängare — att landet stod vid branten till sin undergång, och att dessa tullar skulle i första rummet rädda det och sedan betala statsskulden.

Då jag nu erinrat härom, torde jag icke behöfva afvakta något meddelande om huru mycket sanning, som låg i dessa löften eller — om man så vill kalla dem — hotelser. Faktum är, att denna tull redan från början var i viss mening en finanstull och att den under årens lopp allt mer och mer, intill närvarande stund, blifvit det. Därför finner man också i utskottets motivering nu framhäfdt, att dessa lifsmedeltullar, som till statskassan inbringat en 10 till 15 millioner kronor årligen, från en viss synpunkt sedt icke kunna nu borttagas. Man kan nämligen icke så här i en hast finna något medel att på annat sätt fylla dessa behof för statskassan, hvilka man nu hunnit vänja sig vid att fylla genom dessa tullar.

Men hvad man saknar i utskottets utlåtande, det är någon sorts erkännande af att denna stora finansskatt drabbar orättvist och ojämnt, drabbar mest de minst bärkraftiga i samhället, icke blott arbetarklassen, utan äfven de små jordbrukarne i vårt land. För att hindra ojämnheten af denna skatt finner man ingen utväg — eller vill man kanske icke finna någon sådan. Trots det tillmötesgående, man väl eljest bort hafva hopp att vänta sig i denna sak, har jag till följd af omständigheter, med hvilka frågan varit förenad, icke inom utskottet yrkat bifall till min motion. Och detta, ehuru jag icke blott från min hembygd och det öfriga Norrland, utan äfven från en hel del andra trakter i vårt land emottagit uttalanden från möten och stämmor, hvilka med kraftiga ord understödt min motion. Uttalanden från till och med Skåne, Småland och Uppland hafva kommit mig till del, och jag tror mig

veta att äfven åtskilliga andra riksdagsmän fått emottaga uttalanden i samma syftning.

Det är också med fäst afseende på de rubbningar, hvilka skulle kunna åstadkommas i den finansiella ställningen, som jag inom utskottet ej gjort något annat yrkande än om en nedsättning af mjöltullen från 6 kronor 50 öre till 5 kronor 25 öre per 100 kilogram, eller med 1 krona 25 öre. En sådan rättelse i mjöltullen skulle kunna under denna dyra tid medföra en liten lindring åt dem, som behöfva köpa mjöl, utan att de, som anse sig hafva och böra hafva skydd af spannmålstullen, skulle mista något af detta skydd, och utan att någon nämnvärd rubbning i statsinkomsterna skulle behöfva befaras genom en sådan rättelse i eller nedsättning af mjöltullen.

Orsaken hvarför jag särskildt påyrkat mjöltullens nedsättning med 1 krona 25 öre är den, att då nu gällande tullsatsen pålades det blef från sakkunnigt håll inom bevillningsutskottet konstateradt, att, när spannmålstullen uppgår till 3 kronor 70 öre, rätta proportionen på mjöltullen är 5 kronor 25 öre. Hvarför emellertid den senare sattes till 6 kronor 50 öre, det var på yrkande af en till utskottet inkallad större kvarnägare, som sade, att tullen borde vara så hög, för att kvarnägarna skulle kunna betala bra till de inhemska spannmålsodlarna och icke köpa spannmål utifrån för att här i landet förmala den. Under tiden sedan dess har det visat sig, att genom denna premie af för hög mjöltull, som svenska folket fått betala till de stora kvarnägarna, dessa äro i tillfälle att efter önskan köpa utländsk spannmål och ändå nedpruta prisen för de inhemska odlarna. Det är dessa skäl, som gjort, att jag denna gång yrkat endast en nedsättning i mjöltullen och att jag trott mig skola inom såväl utskottet som Riksdagen finna sympatier och tillmötesgående, då, som sagdt, jag icke kommit med framställning om någon större rubbning i dessa tullförhållanden. Äfven de starkaste tullvänner hafva ju erkänt, att denna höga mjöltull icke verkat i den riktning, som var afsedd, och att det icke är de svenska spannmålsproducenterna, utan egentligen de stora kvarnägarna, som haft gagn af mjöltullen. Ty utom sin handelsvinst och den vinst de kunna göra sig genom förmalningen i sina stora kvarnetablissemang kunna dessa kvarnägare tillägga denna för höga del af tullen såsom en extra premie.

Då jag inom utskottet i öfrigt har gillat det slut, hvartill mina kamrater herrar Moll och hans medreservanter kommit i sin reservation, men jag icke till fullo kunnat instämma i den motivering dessa anfört till förmån för sitt skrifvelseförslag, så har jag visserligen yrkat bifall till deras slutkläm, men längre har jag icke kunnat gå med. Det är därför, herr talman, som jag nu ber att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den af mig gjorda vid utskottsutlåtandet fogade reservationen,

Andra Kammarens Prot. 1908. N:o 26.

Om upphäfvande af tullen å spannmål.
(Forts.)

innehållande i punkt 1:o förslag om mjöltullens nedsättande från 6 kronor 50 öre till 5 kronor 25 öre per 100 kilogram och i punkt 2:o hemställan om bifall till herrar Molls m. fl:s skrifvelse-förslag.

I detta anförande instämde herrar *Enander, Sehlin, Berglund, Wiklund, Lundström, Sædén, Hörnstén, Anderson* i Baggböle, *Ström* och *Matsson*.

Herr Lindblad i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Utaf den interpellationsdebatt, som ägde rum i denna kammare sistlidne lördag, framgick det med all önskvärd tydlighet, att nöd är rådande uppe i de norra delarne af landet, och detta har också framgått på annat sätt. Uti dessa trakter hafva bönderna samlat sig till öfverläggning om hvad som vore att göra för att råda bot mot det nödtillstånd, som där är rådande; de hafva petitionerat till regeringen och uti resolutioner uttalat sig för spannmålstullarnas upphäfvande. Men icke blott i Norrland är det nöd. Vi befinna oss för närvarande i en period, då de goda tiderna hafva upphört och sämre hafva trädt i deras ställe. Öfver allt i landet har arbetslösheten börjat taga oroande omfattning. Och det är icke underligt, att det också från dessa delar af landet har gjorts framställningar om spannmålstullarnas upphäfvande för att i någon mån mildra det tillstånd, som har inträdt. Extra ordinära förhållanden sådana som de närvarande kräfva ju extra ordinära åtgärder. Och den motion, som framburits af mig och flera andra, gaf ju vid handen, att det framför allt gällde att åtminstone för tillfället lossa på tullen å spannmål, så att det icke skulle kunna med fog sägas, att dessa spannmålstullar existera under en sådan dyrtid som den närvarande. Tullar på lifsförnödenheter äro enligt min mening alltid förkastliga och orättvisa, men särskildt äro de naturligtvis orättvisa uti sådana dyrtider, som de nu rådande. Regeringen har ock, såvidt presen talat riktigt, från Konungens befallningshafvande uppe i Norrbotten erhållit ett utlåtande, i hvilket Konungens befallningshafvande uttalar sig för borttagandet af dessa tullar. Konungens befallningshafvande säger, att ett borttagande eller nedsättande af tullen på omalen spannmål vore måhända för de fattiga lappmarksborna fördelaktigt, i synnerhet under ett år som det nuvarande, då behofvet är stort och priset ställer sig högt. Utskottet har emellertid icke funnit sig föranlåtet att vidtaga några åtgärder i denna riktning. Men det har likväl gifvit sitt erkännande till en början åt motionerna. Det har uttalat, såsom också den föregående talaren anmärkte, att det icke kan förnekas, »att den sedan flera år tillbaka fortgående stegringen af prisen på de flesta lifsförnödenheter måste kännbart förnimmas inom alla samhällslager och icke minst af de kroppsarbetande klas-

serna»; och utskottet finner därför förklarligt, »att, då såsom orsak till denna priesttegring hänvisas till tullarna å lifsmedel, särskildt å spannmål, förslag om borttagande af dessa tullar mötas med bifall». Men utöfver detta erkännande har utskottet icke gått. Utskottet har försökt att motivera tullarnas berättigande och utskottet har då framför allt framhållit, att tullen å spannmål väl icke ensamt utgör orsaken till de dyra lifsmedels- prisen. Det är alldeles riktigt och vi hafva också i vår motion betonat, att man naturligtvis icke får anse, att tullen å spannmål ensamt utgör anledningen till dyrtiderna. Men å andra sidan bidrager den, enligt min mening, i ganska väsentlig mån till att fördyra den oundgängligaste artikeln för den arbetande befolkningen i vårt land. Det visar sig också, att de siffror, som blifvit anförda af utskottet och hvilka siffror naturligtvis skola gälla för utskottets eget förslag, det vill säga för dess afstyrkande, tala med ännu större kraft för de motioner, som hafva blifvit fram- burna. En jämförelse mellan spannmålsprisen i vårt grannland Danmark och i Sverige är sådan, att det kan synas fullt berättigadt, om här blefve en förändring. Jag har några nya siffror, som jag funnit i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning för i dag, och de angifva, att det nuvarande priset i Köpenhamn å bagerimjöl är 22 kronor pr 100 kg., under det att priset i Göte- borg utgör 28: 50, alltså 6: 50 mer i Göteborg. Prima hvetemjöl betalas i Köpenhamn med 21 kronor och i Göteborg med 26: 50, alltså icke mindre än 5: 50 högre pris pr 100 kg. Rågsikt i Köpenhamn betalas med 22 kronor, men i Göteborg med 26: 25, alltså 4: 25 högre. Sammalet rågmjöl står i Köpenhamn uti 16: 30, medan det i Göteborg står i 20: 50, alltså ungefär 4 kro- nor högre här i landet. Och det är väl ändå orimligt, att den svenske arbetaren skall för de oundgängligaste artiklarna betala så mycket mer än den danske arbetaren behöfver betala. Man kan heller icke komma och förklara detta med att den svenske arbe- taren för att kunna betala dessa höga tullar, också har högre arbetslöner. Ty det är icke förhållandet. Utan tvärtom torde vid en jämförelse visa sig, att de svenska arbetslönera inga- lunda äro högre än de danska, snarare väl i de flesta fall nå- got lägre.

Nu har utskottet också ansett, att de svenska arbetslönera på landet, under den tid tullarna existerat, hafva höjts ganska betydligt, och att det icke skulle vara tänkbart för landtbruket att kunna bära dessa arbetslöner, därest tullarna borttoges. Emel- lertid veta vi ju alla, att Danmark ingalunda har varit med om att sätta tullmurar kring sitt land vid samma tid, som Sverige gjorde det, utan att Danmark förblef fritt i det afseendet; och icke desto mindre har dess jordbruk utvecklats sig på ett sätt, som gör, att Danmark nog betalar i arbetslöner vid jordbruket detsamma som här i landet, om icke något högre. Men dess-

*Om upp-
höjvande af
tullen å
spannmål.
(Forts.)*

Om upphäfvande af tullen å spannmål.
(Forts.)

utom har det danska jordbruket funnit en väg, som de svenska landbrukarna under tullskyddet icke följt. De svenska jordbrukarna hafva väl kanske haft någon fördel af tullen — det vill jag icke bestrida — men det är fråga om, huruvida det icke har legat några nackdelar också däruti för det svenska jordbruket. Ifrågasätts kan väl nämligen om tullarna hafva utgjort någon stark eggelse för landtbruket att slå in på nya banor, för att såmedelst tillförsäkra sig en högre afkastning af jordbruket. Emellertid hafva de svenska arbetslönerna vid jordbruket först börjat höjas, sedan arbetarna samlat sig i organisationer. En hvar vet ju, huru skarp striden har varit för arbetarna för att kunna uppnå blott en jämförelsevis ringa ersättning för sitt arbete. Jag vill erinra om att vid de strider, som pågått nere i Skåne, det ju icke har från arbetarnas sida gällt mera än en arbetsaflöning under ett helt år af 650 kronor. Det kan väl icke sägas, att denna aflöning är någon hög aflöning för en familj. I stället för att bevilja dessa arbetslöner, har man ju ofta importerat arbetskraft, som man kunnat få något billigare. Och detta har skett nere i den landsdel, där man dock hade större förutsättningar än annorstädes för att kunna betala högre löner, emedan denna landsdel tvifvelsutän har haft den väsentligaste fördelen utaf tullen å spannmål. I andra delar af landet är förhållandet nog så, att arbetslönerna icke hafva nått någon sådan höjd, att man kan säga, att lifsmedelstullarna hafva varit till något väsentligt gagn för arbetarna. Jag läste i en tidning om huru förhållandet var bland annat å ett ställe uppe i Värmland. Brefskrifvaren förklarade, att han icke nöjde sig med att höra sig för om arbetslönerna blott hos arbetarna, utan att han försökt att äfven af utanför dem stående inhämta kunskap om lönevillkoren; och därvid visade sig då, att en torpare eller statares hela årsinkomst, sammanräknadt både kontanter och naturaförmåner, gick upp i det ena fallet allenast till 300 och i det andra till 325 kronor. Jag vet således icke, om man kan säga med utskottet, att tullarna hafva väsentligt bidragit till att öka arbetslönerna. Mig synes det, som om en sådan årlön som 300 eller 325 kronor är utaf den beskaffenhet, att den icke ens en gång räcker till det nödvändigaste för lifsuppehållet.

Vidare har utskottet också sagt, att, skulle tullarna nedsättas, så skulle däraf följa äfven nedsättning af industritullarna. Jag medgifver gärna, att det hela hänger samman, att den väfnad, på hvilken man har arbetat under 20 års tid, blifvit så väl sammanslagen, att det är svårt att börja trassla upp den igen. Men någon gång måste det ändå komma. Det system, som skapades år 1888, har tvifvelsutän nu nått sin höjdpunkt, och vi stå inför en förändring. Är det då icke bättre att göra denna förändring successivt, än om man skall blifva nödsakad till att göra en våldsamt förändring. Ty därom tror jag ingen i denna

kammare gör sig någon illusion, att, därest de nuvarande lifsmedelsprisen blifva bestående, vi skulle komma ifrån denna fråga, utan den kommer nog då att bryta sig fram med än våldsammare kraft än hittills.

Således synes det mig, som om *det* skälet icke får tala, att spannmålstullarna så nära sammanhånga med industritullarna. Det kan nämligen ifrågasättas, huruvida icke under denna skyddstullsperiod man gått så hastigt fram, att man icke noggrant betänkt sig, utan att man här har skapat skyddstullar för näringar, som icke i sig själfva hafva någon förutsättning i landet, att man skapat skyddstullar för industrier, som det vore bättre, att vi icke hade, enär de icke kunna upprätthållas annat än genom ett höjdt tullskydd.

Men om det är riktigt, som utskottet säger, att vårt land under dessa år har öfvergått i så hög grad från att vara ett hufvudsakligen jordbrukande land till att blifva industriland, så synes det mig, som om upphäfvandet af tullarna, hvad särskildt spannmålstullarna och tull å lifsförnödenheterna öfver hufvud taget vidkommer, nu är mera berättigadt än förut. Ty voro tullarna år 1888 något berättigade, kunde man anföra några talande skäl för tullarna *den* gången, i så måtto att de skulle hjälpa en större del af vårt lands befolkning, då ju den största delen af densamma vore sysselsatt inom jordbruket, så kan man icke anföra samma skäl i dag, då en så stark förskjutning i vårt näringslif ägt rum. Det meddelas i utskottets utlåtande här, att år 1888 ägde vårt land 3,159 fabriker, hvilka sysselsatte 82,196 arbetare, men att år 1905 antalet fabriker stigit till 11,949 och antalet arbetare till 280,995. Det är klart, att denna skara industriarbetare, tillsammans med dem, som äro sysselsatta inom handeln och näringarna i öfrigt, icke kan hafva något intresse af höjda lifsmedelspris. Det är likaledes klart, att alla tjänstemän, i synnerhet de lägre, hvilkas höjda inkomster ju gjorts illusoriska genom de stigande lifsmedelsprisen — det är alldeles uppenbart, säger jag, att de icke hafva eller kunna hafva intresse af tullarna. Och därtill kommer att ej heller bönderna, särskildt i Norrland, och dessutom landtarbetarna, statarna och torparna samt äfven småbönderna kunna hafva något egentligt intresse af tullarna, enär de ju ingenting hafva till afsalu. Därför kunna tullarna icke heller längre försvaras. Ty det är då blott ett ringa antal, som skulle hafva något gagn af tullarna, det antal nämligen, som har möjlighet till att producera spannmål till afsalu.

Man har vidare anfört ännu ett skäl, det som särskildt af reservanterna blifvit framhållet för att man icke kan gå med på ens en suspension af tullarna, och det är det rent finansiella. Då tullarna genomfördes, uttalades det tydligt, att dessa icke afsåge att vara *finanstullar* utan blott *skyddstullar*. Men det var

Om upphäfvande af tullarna å spannmål.
(Forts.)

Om upphäfvande af tullerna å spannmål.
(Forts.)

redan då klart för hvar och en, som den gången kunde se, att dessa skyddstullar skulle blifva finanstullar, och det hafva de blifvit i så hög grad, att det på grund af statens finansiella ställning nu säges vara omöjligt att vidtaga någon förändring — åtminstone säges detta från det håll, där man ingen förändring vill hafva. Men hvad skall staten göra, därest en sådan rörelse skulle uppstå i landet, att tullarna måste borttagas? Min mening är, att vi måste omlägga det nuvarande systemet, som icke längre har samma berättigande, som då det genomfördes. Tullarna ha frestat till stora utgifter för staten och särskildt hafva fjärde och femte hufvudtitlarna vuxit oerhördt under de senaste åren. Det är då begripligt, att det icke känns lätt att åstadkomma en förändring, men, såsom jag förut sagt, den förändringen blifva vi nog tvungna att vidtaga, om det också kommer att dröja något.

Nu hafva ju reservanterna varit i någon mån välvilliga gent emot dem, som ropat på spannmålstullarnas borttagande, och det är ju i alla händelser något. Men det är nog icke tillräckligt för alla dem, som i närvarande stund äro i behof af billigare lifsmedel, och jag tror, att därest regeringen redan innan Riksdagen sammanträdde — ty ställningen var redan förut sådan, att man kunde befaras, att förhållandena skulle utveckla sig i den riktning, de gjort — velat taga frågan i öfvervägande, det åtminstone funnits en möjlighet att nu kunna besluta hvad den ena af reservanterna hemställt, till hvilken reservation jag för min del yrkar bifall.

Jag har från olika delar af landet erhållit en mängd resolutioner, men jag skall icke trötta kammaren med att uppläsa dem. Innehållet däri är ungefär detsamma, och jag tror, att större delen af Riksdagens ledamöter redan fått del af dessa opinionsyttringar i landet. Dock skall jag bedja att få meddela namnen på en del af de platser, från hvilka jag fått dylika resolutioner. De äro: Norrahammar, Linde, Jönköping, Söderhamn, Örebro, Säfsjö, Södertälje, Arvika, Mölndal, Göteborg, Härnösand, Surte, Nyköping, Kosta, Bollnäs, Borlänge-Domnarfvet, Karlskrona, Askestad i Söderdala församling, Ankarsrum, Hellestrand, Näfveksvarn, Forserum, Grafvarne och Näset i Bohuslän, Storcka, Ickerberg, Skärälid, Hunnebostrand och Ulebergs-hamn, Nor, Halmstad, Finspong, Ålhem, Roma, Forshaga, Kramfors, Västervik, Västanfors, Vänersborg, Gäfle, Umeå, Stockholm och Motala, m. fl. platser.

Det synes således, att i landet finnes ett starkt behof af en förändring af de nuvarande förhållandena med afseende på billiga lifsmedel, och jag kan icke finna annat än att en sådan lösning som suspension af tullarna, tills dess regeringen hinner utreda, på hvilket sätt den skall inrätta sig med afseende på statsfinanserna för framtiden, vore fördelaktig. Det gäller här

att hjälpa för tillfället och då är det ingen annan väg att gå än att åstadkomma en suspension af dessa tullar.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till den af herr Branting vid utlåtaudet fogade reservationen.

*Om upp-
häfvande af
tullen å
spannmål.
(Forts.)*

Herr Almqvist: Man kan icke undgå att beklaga sig öfver, att förslag om spannmålstullarnas borttagande nu åter blifvit bragt under Riksdagens pröfning. De strider, som fördes, då spannmålstullarna för tjugu år sedan infördes, voro ofta så bittra och skarpa, att det synes mig som det varit önskligt, om sådana strider nu kunnat undvikas. Emellertid får man ingalunda förundra sig öfver att sådana förslag framkommit och att motioner, som åsyfta spannmålstullarnas borttagande, skola hälsas med bifall inom de kretsar, som särskildt beröras däraf, nämligen arbetarekretsarna. Jag finner tvärtom helt naturligt, att i storstäderna med deras höga brödpris och dyra lefnadskostnader för arbetarna man skall hälsa sådana förslag med glädje, hvilka man tror skola komma att medföra billigare pris på bröd. Det är gifvet, att, om man frågar en industriarbetare, om han vill ha bort spannmålstullarna, man skall få ett jakande svar, och det är också lika klart, att, om man frågar en jordbruksarbetare, som icke känner förhållandena närmare, om han vill ha bort industritullarna, han skall likaså gifva ett jakande svar. Men det synes mig vara af synnerlig vikt, om man redan från början gjort klart för sig, hvad som sammanhänger med spannmålstullarnas borttagande.

Då spannmålstullarna för tjugu år sedan infördes här i landet, skedde det i hufvudsak af den anledningen, att man ville mota den utländska konkurrensen och bereda åt landets eget jordbruk möjligheten af en tryggare afsättning af egna produkter inom landet. Hur har man nu nått detta mål? Den officiella statistiken visar, att vi under den senaste femårsperioden kunnat nedbringa vår rågimport från i rundt tal 130 millioner kilogram till 41 millioner kilogram och importen af hvete från 224 millioner kilogram till 154 millioner kilogram, och vi hafva, om man beräknar värdet i penningar, kommit därhän, att vi på de senaste fem åren kunnat minska vår brödsädesimport från 43,246,000 kronor till 31,394,000 kronor eller i rundt tal med 12 millioner kronor.

Det torde således icke vara för mycket sagdt, att landets spannmålsproduktion särskildt beträffande brödsäd är stadd i jämn utveckling och att vi därför också kunnat minska importen. Af hvilken oerhördt stor nationalekonomisk betydelse det måste vara för ett land att själf kunna producera sitt behof af brödsäd, synes icke här behöfva särskildt påpekas. Jag vågar således påstå, att man med spannmålstullarnas införande nått det mål, hvartill man sträfvade för tjugu år sedan. Men spann-

Om upphäfvande af tullen å spannmål.
(Forts.)

målstullarna hafva äfven medfört åtskilligt annat, som är värdt att i detta sammanhang erinra sig. De hafva medfört industritullar och höjda pris på allt, hvad jordbrukarne behöfva använda. De hafva också medfört höjda arbetspris för såväl den fast aflönade arbetarebefolkningen på landet som för de jordbruksarbetare, som arbeta för dagspenning. Det förhåller sig nog icke så, som den föregående talaren sade, då han nämnde, att landtarbetarnes löner stigit först sedan deras organisation kommit i gång. Om vi granska Statistisk tidskrift, tabell 58 angående arbetsprisen för jordbruksarbetarne åren 1866—1906, så skola vi finna, att sedan år 1886 dessa pris jämt och stadigt gått uppåt, under det att desamma stodo tämligen stilla från år 1876 till år 1885.

Tullarna hafva ock för oss jordbrukare medfört en kännbar olägenhet, i det att industrien dragit till sig en ofantlig mängd af den lefvande arbetskraften från jordbruket. Det har varit icke blott ett stort antal arbetare, utan äfven de bästa männen, som gått ifrån oss, därför att industrien betalar så mycket mera. Men icke desto mindre vill man dock, att det lilla skydd för jordbruket, som finnes, skall borttagas, det vill säga man begär, att landets jordbruk skall bestå i kampen utan något skydd men med de höjda arbetslönerna och skyldighet att betala sin tribut till industritullarna. Det blir således minskade inkomster och minskad möjlighet till afsättning af de egna produkterna. Men om man ökar utgifterna huru vill man då, att landets jordbruksnäring i längden skall kunna bestå, då man ställer så till att utgifterna ökas och inkomsterna minskas, och man må dock icke förglömma, att industrien har sin största afsättning bland jordbruksnäringens idkare och att industriens och jordbruksnäringens intressen på det intimaste sammanhänga.

Också har, såsom af bevillningsutskottets betänkande framgår, endast en af utskottets ledamöter kunnat yrka bifall till motionen och hans förslag afser ju endast en suspension af spannmålstullarna på ett år. Till och med den ärade representanten från Jämtland har icke vågat yrka bifall till sin motion i dess helhet utan föreslår endast nedsättning af tullen å mjöl till 5 kronor 25 öre, hvilket väl torde vara detsamma som en förtäckt frihandel. Af öfriga reservationer synes mig särskildt förtjänt af beaktande hvad utskottets vice ordförande yttrat. Han är ju känd för att vara en ganska utpräglad frihandelsvän. Han säger emellertid i sin reservation, att han »finner det vara förenadt med allt för stora faror för hela vårt ekonomiska lif att nu bifalla hvad motionärerna föreslagit». Han säger vidare: »Ingen lär väl tvifla på att sagda tullafskaffande skulle åtföljas af kraftiga angrepp på industritullarna»; och han finner till slut, att »vårt land är i så hög grad både ett jordbruksidkande land och ett industriland, att han fruktar för, att ett bifall till motionärernas

förslag långt från att verka välgörande skulle genom det osäkerhetstillstånd, hvori ett sådant beslut komme att försätta våra industriidkare, under den förhandenvarande ekonomiska situationen ytterligare försvåra förhållandena för dem man afsåge att hjälpa».

Öfvergår jag härefter till den sista af reservationerna, så kan jag ej finna annat än att den är synnerligen märkvärdig. Reservanterna, herrar Moll, Höjer och F. O. Berg i Göteborg, säga i sin motivering, att de erkänna, »att ett upphäfvande af spannmålstullarna icke låter sig genomföras utan afsevärda konsekvenser för näringslivet i dess helhet», samt att »det svårigen går an att borttaga det skydd jordbruksnäringen äger i spannmålstullarna utan att samtidigt taga i öfvervägande *motsvarande jämkningar i en hel del andra skyddstullar*». Men kommer man till klämman i deras yttrande, så heter det, »att Kungl. Maj:t täcktes i sammanhang med uppgörandet af förslag till en kommande statsreglering taga under allsidigt öfvervägande frågan om spannmålstullarnas upphäfvande eller nedsättning.» Där nämnes ej »en hel del andra skyddstullar».

Nu vill jag fråga, hvilken är det, som skall bestämma här i landet, om Sverige fortfarande skall vara ett skyddstullvänligt land eller ej? Är det ej Riksdagen själf och ej regeringen? Om reservanterna velat skriva på det sättet, att Riksdagen, som önskar både spannmålstullarnas upphäfvande och industritullarnas borttagande, begär förslag från Kungl. Maj:t, hur detta skall gå till — då hade det varit rent besked. Men nu tror jag, att det förslag, som herrar Moll och hans medreservanter framkommit med, är ett synnerligen farligt förslag, därför att det skapar ett ovishetstillstånd, som gör, att både jordbruksnäringen och industrien ej veta, när den befarade indragningen af skyddet skall komma.

Det synes mig, som om man skulle kunna erkänna, att skall den ena näringen i landet hafva skydd, så fordrar rättvisan, att den andra också skall hafva det. Och då spannmålstullarna och industritullarna höra så nära samman, kan man ej ensidigt taga bort skyddet för den ena näringen utan att därmed skada den andra. Därför vågar jag mana till enighet och sammanhållning om ett system, som visat sig vara till fromma för landet i dess helhet. Och det är med den uppfattningen, som jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Enander: Herr talman! Då jag icke efter önskan fått tillfälle underskriva herr Bromées nu ifrågavarande motion om tullfrihet för brödfödan, så vill jag att börja med förklara, att jag helt och till fullo instämmer uti och skulle helst vilja rösta för bifall till densamma. Men då motionären själf redan inom bevillningsutskottet låtit betydligt pruta med sig, såsom

Om upphäfvande af tullen å spannmål.
(Forts.)

Om upphäfvande af tullen å spannmål.
(Forts.)

synes af hans vid utskottets betänkande fogade reservation, torde ett bifallsyrkande från min sida till motionen icke tjäna någonting till. I stället har äfven jag måst gå med på någon prutmån, ehuru jag icke obetingadt velat följa med fullt så långt som han gått. Naturligtvis skall jag i alla händelser såsom hans trogne vapenbroder i denna tullstrid yrka på och rösta för bifall till hans nämnda reservation; tala för densamma skulle jag äfven gärna göra, om det vore behöfligt, men det behöfs ju ej, då jag instämt i hans yttrande; ja, tala för densamma skulle jag ändå mycket gärna göra, om det tilläfvantyrts icke vore lika oklokt som onödigt förlänga en debatt, som, då alla säkerligen på förhand intagit sin bestämda ståndpunkt i frågan, blott torde vara ägnad att fresta och reta motståndarnes tålmodsnerver. Jag hoppas, att jag genom denna min försynthet att ej underkasta herrar kammarkamrater något nervirriterande tålmodspröf vid åhörandet af pinande långa tullovationer och att jag genom denna min medkänsla skall knipa många röster för bifall till herr Brantings reservation, partiellt fattad med den kläm, som jag i slutet af mitt anförande vill göra, gående hufvudsakligen ut på att Riksdagen måtte besluta, att under ett år, räknadt från den 1 nästkommande april, omalen och malen spannmål, alla slag, må tullfritt införas öfver Funäsdalen.

Såsom motivering för detta yrkande återoppar jag i tillämpliga delar motiveringarna uti herrar Broméés och Brantings motioner och reservationer. Andra Kammaren har förut flera än en gång bifallit min företrädare Norbergs motioner i samma syfte. Och jag hyser ej ringa förhoppning om att kammaren ej torde komma att förneka sina gamla, goda traditioner. Alla skäl, som af motståndarne blifvit resta mot de norbergiska motionerna, äro numera borta. Till och med den gedignaste motståndaren eller kanske rättare sagdt motståndaren med de gedignaste skälen är numera svars- och försvarslös såsom så att säga internerad på talmansstolen. Naturligtvis vill jag ej försöka någon chok mot en motståndare, som ej längre finnes.

Men tillåt mig, herr talman, göra en liten tablå. Det är blott en liten sifferuppgift från forntida debatter. Antag till exempel, att den uppgiften är riktig, att 1,575 säckar mjöl ett år importerats från Norge, däraf på grund af gällande bestämmelser i tulltaxan att en resande får införa 100 kilogram mjöl utan tullbeläggning, 1,512 säckar inkommit tullfritt. Om man nu däruppe ville passa på föret och bästa ledighetstiden för att därigenom få brödsmulan något billigare och sände öfver gränsen på en gång minst 1,500 man och 150 hästar, som behöfdes för ändamålet, huru skulle en sådan karavan taga sig ut, manne? Och den kostnad för tvenne mandagsverken (en marsch på 3—7 mil bort och lika lång marsch hem) som för hvarje säck utom forlön erfordras, motsvarar förvisso mer än tullbeloppet per

mjölsäck. Till och med en tullfri mjölsäck är under sådana förhållanden icke så särdeles billig. För närvarande gäller till exempel 100 kilogram rågsikt 35 kronor och lika mycket hvete-mjölet; något billigare ställer sig det sammanmalda mjölet. Naturligtvis äro härjedalingarna däruppe mot västra gränsen Riksdagen mycket tacksamma för den ifrågavarande lilla tullfriheten, som de hoppas fortfarande få njuta af. Men icke skulle det spela någon roll för öfriga jordbrukare i riket eller åtminstone icke vålla dem någon skada — då de säregna förhållandena med långa afstånd och bristen på tidsenliga kommunikationer säkert borga för att icke missbruk kan äga rum — om bröds-katten efterskänktes tills vidare. Nästa års Riksdag har ju alltid fria händer att korrigera sitt beslut. Och det torde ej kunna förnekas, att här vid lag äro billighetsskålen starkare än princip-skålen emot tullfrihet. Lyssnen, mina herrar kammarkamrater, äfven för denna gång till de behjärtansvärdaste humanitetsskäl! De behjärtansvärdaste — kan jag säga — som någonsin förefunnits, dels på grund af svagår och dels på grund därpå att de äro af en högre dignitet än någonsin, och den högre digniteten förmenar jag ingen vill jäfva. Den beror af det stora ырvädret, som rasat i dessa dagar, ej minst där uppe i Härjedalens skogar, och måhända för lång tid omöjliggjort något inkomstbringande skogsarbete och därvid åstadkommit medellöshet i stor utsträckning. Det vore godt, om nödhjälpen kunde bli inskränkt till suspension af tullen för den brödföda, som kan komma att hämtas till Härjedalen via Funäsdalen.

Herr talman! Jag anhåller vördsamt om proposition på bifall till följande yrkande: att Riksdagen måtte besluta, att under ett år, räknadt från den 1 april 1908, spannmål, omalen: råg, hvete, korn, ärter, bönor samt majs, äfvensom spannmål, malen, mjöl och gryn, alla slag, må tullfritt införas öfver Funäsdalen.

Herr Lindberg: Herr talman, mina herrar! Det var en sak, som de männen voro eniga om, som deltog i striderna för eller emot tullskyddssystemets införande för 20 år sen. Det var det, att det skulle bli dyr tid i landet, därest tullskyddssystemet genomfördes — ja, det hette ej dyr tid från protektionisternas sida, ty de hade en annan benämning på detsamma. De talade om uppåtgående konjunkturer. Det skulle bli högre pris på spannmål och landets jordbrukare skulle förtjäna mycket pengar och större utsikter skulle ställas för arbetarklassen att få sysselsättning. Högre löner skulle beredas åt arbetarne. Frihandelsystemets anhängare varnade för denna dyrtid, som troligen skulle blifva en följd af tullsystemet. Ni skulle ej lofva arbetaren för mycket, ty det skulle kunna och troligen kommer det att hända, att arbetaren kommer att till sista öret indrifva hvad Ni lofvat honom, och om han blir bedragen, hvilket är mycket

Om upphäfvande af tullen å spannmål.
(Forts.)

Om upphäfvande af tullen å spannmål.
(Forts.)

troligt att han kommer att bli, så skall det föra med sig följder, som för samhället kunna blifva ganska farliga. Vi, som vid detta tillfälle kunna öfverblicka förhållandena och se hvilka följder tullskyddssystemet haft med sig, måste medgifva, att de som så sade hade rätt.

Det är visserligen sant, att det blifvit dyr tid i landet — det kan väl ingen förneka — och det har blifvit så dyrt, åtminstone från arbetarklassens synpunkt betraktadt, att det för denna klass är nära nog dubbelt så dyrt att lefva här i landet, som det är för samma klass i våra närmaste grannländer. Jag vill nu icke göra någon jämförelse härutinnan med Norge, därför att detta land för närvarande befinner sig i särskilda ekonomiska förhållanden. Det är visserligen sant, som här sagts på flera håll, att arbetarklassen har tack vare sina arbetarorganisationer lyckats att på senare tid få arbetslönerna höjda ganska mycket, ja, det har till och med kunnat bevisas, att arbetslönerna i vissa fall äro högre här i landet än i andra länder, men jag frågar: kan detta språng upp i höjden verkligen anses vara till någon synnerligen stor nytta? När arbetarna skola till de fördyrade lifsmedlen gifva ut med den ena handen hvad de fått in med den andra, är den då till så stor nytta, denna höjda daglön? Vi ha här i landet alltid haft och ha fortfarande att dragas med stor arbetslöshet. Arbetslöshet kommer tidt och tätt öfver arbetarklassen och när den inträder, då kännes den dyra tiden dubbelt dyrare, än då arbetaren har sin dagliga förtjänst. Det finnes dessutom en mycket stor del af arbetarklassen, som icke ännu har kunnat följa med i det där språnget upp emot högre löner, och det är för denna klass, som de dyra tiderna också kännas dubbelt tryckande i förhållande till hvad de förut känts. Det var en arbetare här förliden dag, som sade till mig, att det kännes mycket värre att gå arbetslös i tre veckor nu, än hvad det kändes att gå arbetslös i tre månader för några år sedan, och jag tror, att han hade fullkomligt rätt däri.

Om man tänker efter hurudana förhållandena nu äro, så kan man med skäl fråga: har verkligen tullskyddssystemet medfört de fördelar för vårt jordbruk, som utlofvades för tjugu år sedan? Man hör jämt och ständigt våra landtbrukare klaga öfver de höga löner, som de nödgas utbetala åt sina arbetare, man hör dem klaga öfver att det är nästan omöjligt att få folk, därför att alla flytta från landsbygden in till städerna, där den högre lönen helt naturligt lockar folk till att taga arbete, utan att man mången gång gör rätt klart för sig, att det är mycket dyrare att lefva i städerna och å de stora industriplatserna än på landsbygden och utan att man gör klart för sig, att man där går till mötes arbetslöshet och försakelser på många sätt, som man icke behöfver riskera på landsbygden. Och huru är det ställt med jordbrukets skuldsättning, om hvilken det för tjugu år sedan

sades, att den skulle komma att fullständigt försvinna, därest tullskyddssystemet infördes? Är det svenska jordbruket eller rättare sagdt dess jord mindre skuldbelastad nu, än hvad det var förr. Det är en fråga, som kanske är för mycket grannlaga att gå in på och diskutera vid detta tillfälle.

Statsverket har för sina utgifter behöft de medel, som inlutit genom tullskyddssystemet, har det sagts. Ja, den gången då tullskyddssystemet infördes, talades det om, att statsverket för sina behof behöfde 3 eller 4 miljoner kronor. Statsverket har fått 3 eller 4 gånger mera genom tullskyddssystemet. Staten fick så mycket till att börja med, att man på visst håll var i förlägenhet, hvarest man skulle göra af de penningar, som komma in i statskassan, men det är en förlägenhet, som sedermera blifvit häfd, såsom herrarne torde ha lagt märke till. Jag tror, att statsverket behöfver medel för bestridande af sina utgifter, det är ju alldeles naturligt, men jag tror också, att de män, som sköta statens finanser, skulle göra en välgärning, om de försökte drifva upp inkomstkällor för statsverket på annat håll än genom att fördyra det fattiga svenska folkets föda.

För öfrigt kunna vi ju icke ännu undvara den utländska spannmålen. Det har sagts af en föregående talare, att det är glädjande, att vi kunna konstatera, att importen af utländsk spannmål på senaste tiden sjuukit. Ja, men tron I icke, mina herrar, att det skulle kunna lyckas för de svenska landtbrukarne att drifva upp sitt jordbruk och sin sädesproduktion, änskönt tullskyddssystemet icke funnes? Jag för min del tror, att det skulle kunna gå för sig. Man fordrar arbetsenergi och arbetsintensitet af våra arbetare och har man då icke rättighet att fordra arbetsenergi och arbetsintensitet af våra landtbrukare också?

Det har vid åtskilliga tillfällen sagts, att spannmålstullarna icke fördyra brödprisen. Det företogs under tullstriderna på 1880-talet en utredning, huruvida och i hvilken utsträckning den då föreslagna tullen skulle medföra fördyring af lifsmedelsprisen, och det visade sig vid en mycket noggrann undersökning, att den då föreslagna tullsatsen skulle förorsaka en merutgift för en arbetarfamilj, bestående af man, hustru och tre barn, gående upp till 36 kronor och 37 öre. Den tullsats, som då var föreslagen, var, som bekant, icke högre än 2 kronor 50 öre. Sedermera har detta belopp höjts ganska betydligt, såsom herrarne veta, och jag förutsätter, att meromkostnaderna för en arbetarfamilj ha höjts i samma mån som tullbeloppet höjts. Det kan således icke sägas, att det är några småsummor, som det här gäller för en arbetarfamilj, hvilken ju måste spara på hvartenda öre, som den har i förtjänst.

Vidare har det talats om spannmålstullarnes nära sammanhang med industritullarne. Ja, jag ber att för min del få säga, att jag icke skulle ha det ringaste emot en nedsättning eller ett

Om upphäfvande af tullen å spannmål.
(Forts.)

Om upphäfvande af tullen å spannmål.
(Forts.)

upphäfvande äfven af industritullarne. Jag anser icke tullar vara nödvändiga annat än möjligtvis i några undantagsfall, där det gäller att skydda en uppblomstrande industri, som har förutsättning att i framtiden kunna bära sig här inom landet. Men i de fall, där man såsom en föregående talare sade, alltjämt fortsätter med att skydda en industri, hvilken är så beskaffad, att det kanske hade varit bättre, om den aldrig kommit till stånd, i de fallen förmenar jag, att industritullarna äro skadliga. Det har ju visat sig och visar sig dagligen, att vi icke kunna undvara utländska industrialster. Våra jordbrukare använda amerikanska jordbruksredskap, våra industrier arbeta med utländska maskiner och med utländska verktyg, och det finnes icke en träarbetare i hela Sveriges land, vågar jag påstå, som ej använder amerikanska snickeriverktyg, därför att de äro bättre än dem, som tillverkas inom landet. I många fall är det till skada för vår industri, att det är höga tullar å t. ex. maskiner. Jag känner till många fabriker här i landet, som nödgas använda maskiner, hvilka för fem eller tio år eller kanske ännu längre tid tillbaka äro utrangerade inom motsvarande industrier utomlands; men här måste man fortfara att använda dem, emedan det är för dyrt att köpa nya, ty tullen har höjt priserna på dem alltför mycket. Jag är alltså af den åsikten, att en reduktion bör ske äfven i fråga om industritullarne, och jag tror till och med, att de mycket väl skola kunna undvaras i många fall.

Det vore kanske mera att yttra i denna sak, men jag skall liksom den föregående talaren säga ifrån, att jag icke vill upptaga tiden längre och pröfva tålamodet, utan jag ber, herr talman, att få sluta med att yrka bifall till den af herr Branting afgifna reservationen.

Herr Lindblad i Närlunda: Herr talman! Här äro vi nog litet hvar ense om att vi icke skola fresta kammarens tålamod, men det torde likväl måhända vara lämpligt att från utskottsmajoritens sida några ord anföras uti frågan, i synnerhet som denna majoriet i år glädjande nog stigit rätt vackert. Det är nämligen i år blott fem reservanter, som yrka på ändringar i spannmålstullarna, och dessa reservanter ha framkommit med tre olika yrkanden, så att det tyckes råda en betänkelig osäkerhet och ovisshet på den sidan, hvad som i detta fall verkligen bör göras. Liksom man inom bevillningsutskottet varit öfvertygad om att de nu väckta motionerna icke borde föranleda någon rubbning, så tror jag, att man icke heller inom denna kammar skall komma till något annat resultat, om man nu skall spå, hurudan utgången här kommer att blifva.

Nu kunde det ju icke ha varit så nödvändigt, att utskottet med den uppfattning, det uti denna fråga har, nämligen vidhållande af status quo, framlagt en så utförlig motivering, som

nu skett. Man ville emellertid inom utskottet en gång för alla sammanföra de erfarenheter, som nu under 20 års tillämpning af spannmålstullarna kunnat göras. Man ville på detta sätt få så att säga en urkund, som kunde afväpna oroliga andar och afstyra, att man vid kommande riksdagar möjligen ville alltjämt tumma på spannmålstullarna.

*Om upp-
höfvan-
de af
tullen å
spannmål.
(Forts.)*

Här ha två talare, såsom det i deras ögon mest behjärtansvärda, framhållit den härskande nöden i Norrland, och de ha ansett, att den skulle motivera en tullnedsättning eller en suspension af tullen. Jag hemställer till de båda talarne: är detta det rätta sättet för staten att hjälpa i detta fall? Det kan ju hända, att man då stjälpes i 99 fall för att hjälpa i det hundrade. Är det icke klokare att följa den redan inslagna vägen och med direkta anslag afhjälpa nöden, hvarhelst den uppträder och där man verkligen kan konstatera den? Sannerligen, mina herrar, illa skulle vi hjälpa våra landtbrukare i mellersta och södra Sverige och en dålig uppmuntran skulle vi gifva dem till fortsatt odlande och brukande af deras tegar, om vi här i Riksdagen på den grund att skördarna i Norrland visa mindre gynnsamt resultat skulle tillgripa ett för dem så hårdt verkande medel, som det nu föreslagna.

Det var äfven en talare, som här anförde, att det börjat uppstå arbetslöshet på flere håll. Ja, det kan nog vara sant; det kan nog inträffa och kommer säkerligen i framtiden att inträffa, att arbetslöshet uppstår. Men skola vi då i hvarje sådant fall rubba tullarna och ändra bestående förhållanden rörande hela vår produktion? Det tror jag icke många vilja skriva under på, ty då skulle det komma att bli ett ständigt tummande på tulltaxan. Vi veta, att vi ha mäktiga grannar, och med en af dem, Tyskland, ha vi ju nyligen träffat särskild traktat. Detta land begär säkerligen ingenting bättre, än att vi skulle vara nog okloka att nedsätta de tullar, som nu finnas hos oss, de må nu heta jordbrukstullar eller industritullar.

Här har talats om, att denna tull, som varit ägnad att blifva en skyddstull, i stället blifvit en finanstull. Ja, vi skola icke tvista om namn. Till en viss grad äro alla tullar finanstullar. Men läser man den här framlagda statistiska redogörelsen med någon uppmärksamhet och opartiskt vill draga slutsatser däraf, så skall man finna, att importen år 1902 motsvarade en *tredjedel* af årets skörd af brödsäd, medan under år 1907 denna import gått ned till mindre än en *femtedel* däraf. Sålunda se vi, att svenska jordbruket kunnat förse landet med betydligt större del af dess behof utaf brödsäd. Nu vill jag medgifva, och det låter sig ej förnekas, att vissa saker stigit i pris, ja att en ganska allmän prisförhöjning inträdt, men det är själfklart, att när lönerna stiga på alla områden, detta naturligtvis måste influera på de produkter, som frambringas. Och det är ju helt enkelt

Om upp-
häfvaude af
tullen å
spannmål.
(Forts.)

det man velat med det rådande tullsystemet — att varorna skola hållas uppe i pris och arbetstillfällena ökas.

Jag ber nu äfven att få hänvisa till statistiken på sjuttonde sidan, af hvilken framgår, att år 1890 hvetemjålet kostade 24 å 25 kronor per 100 kilogram. Priset på franska bröd var då 30 öre per kilogram. År 1907 var priset på mjöl detsamma, men franska bröd kostade 40 öre per kilogram och voro sålunda 33 procent dyrare. Då kan väl ingen här säga, att det är de *gällande tullarnas* förtjänst eller fel, utan det är andra orsaker som spelat in. Och jag vill erinra om, att under de senaste tjugu åren vid fyra olika tillfällen bageriarbetarne ingått nya aftal med sina arbetsgifvare om högre lön. Det kan väl då icke vara orätt, om jordbruksarbetarne också begära ökade löner. Jag frågar, hur landtbruket skall kunna tillmötesgå deras rättvisa kraf. Icke på det sättet, att herrarne tumma på tulltaxan, speciellt när det gäller artiklar, som jordbruket producerar, utan då bör man väl ändra hela tulltaxan. Det är odisputabelt.

Jordbruket är i vårt land icke en så lönande handtering, som man inbillar sig i städerna. Erfarenheten från Södermanland beträffande utarrenderade kronodomäner visar, att arrenden i medeltal gå till 10 kronor per tunnland, och det i en provins med så fördelaktigt läge i förhållande till hufvudstaden, där man som bekant lätt finner afsättning för sina produkter af smör, mjölk och spannmål samt trädgårdsartiklar. När vi nu se, att arrendevärdet icke är högre här, och då kronan därjämte skall bygga åt arrendatorn och släppa till skog, såväl till bränsle som reparationer, förstå vi, att det icke är så synnerligen mycket att fröjda sig åt ett sådant pris. Detta jordvärde, som man ofta nog påstår vara för högt, visar sig, då det gäller utarrenderad jord, tvärtom vara ganska lågt och icke tåla vid någon synnerlig nedpressning. Men arbetaren inom jordbruket fordrar, han som andra, ständigt högre löner; jag anser detta berättigadt. Vi kunna få höra, och det sades nyss af en talare här, att det icke är så, att omkostnaderna inom jordbruket höjts så mycket. Men detta är nu ett faktum och det framgår för öfrigt af utskottets betänkande, och det har framhållits af en kyrkans man, som uppträder både i Stockholm och landsorten och som målar ställningar och förhållanden på landet ofta nog mycket sorgligt, så att inte ens landtbrukets egna idkare anse dem så hopplösa. Vi kunna emellertid vara öfverens om att det skydd moderneringen nu åtnjuter icke tål vid någon afprutning.

Hur tro herrarna, att det verkar bland jordbruksarbetare, när de erfara huru exempelvis aflöningen åt statens och de enskilda järnvägarnas arbetare stigit på ett enda år? Jag läste i går i en tidning, hurusom förhöjningen på senaste året utgjorde 7 millioner kronor, däraf 2 millioner vid de enskilda och 5 vid statens järnvägar. Nu veta vi, att bannätet är betydligt utgre-

nadt, löneförhållandena bli kända öfverallt, och den jämförelse, som man oundgängligen kommer att göra, utfaller icke till jordbrukets favör.

Hur skall man då möta dessa svårigheter? Icke kunna vi väl våga rubba detta enda skydd, jordbruket åtnjuter? Då blir tillståndet gifvetvis ännu sämre. Det är ju egentligen blott i fråga om spannmål, som jordbruket åtnjuter skydd. När det gäller smör och mjölk, kan man icke åberopa något skydd af tullar, utan där är det andra saker, som reglera prisen, och skulle man försöka höja mjölkprisen någonstans, skulle detta mötas — den erfarenheten har jag gjort — med tanken att etablera mjölkstrejk. »Då köpa vi ingen mjölk», säger stadsarbetaren. Det lyckas sålunda icke att få upp priset på denna vara.

Herr Branting har nu här motiverat sin ställning, och särskildt har han framhållit, att de siffror, som anföras i bilagan beträffande priserna här i Stockholm, icke vore så mycket att hålla sig till, utan att det vore bättre att i detta afseende jämföra Göteborg och Köpenhamn. Å sid. 26 i betänkandet finner man, att franska bröd i Köpenhamn kosta 41 öre och i Göteborg 64 öre. Men om man ser på sid. 17 i betänkandet, så finner man konstateradt, att i Stockholm motsvarande pris är 40,9 öre, således något mindre än det i Köpenhamn, och äfven om priset af anledningar, som jag icke kan bedöma, är märkvärdigt högt i Göteborg, må vi observera, att det här i Stockholm är lägre än i Köpenhamn. Och då har ju herr Branting icke något att vinna af den jämförelsen.

Det är nog så, att fördyringen genom tullarna är skäligen liten. Det är helt andra faktorer, som inverka därvidlag på ett långt effektivare sätt. Jag vill i detta hänseende erinra om, hurusom vid ett bruk i mellersta Sverige, som jag känner väl till, förr praktiserades, att hvarje mekanisk arbetare tog ut en viss kvantitet säd, $\frac{1}{2}$ tunna hvarannan månad, eller sex tunnor om året, och lät mala den å brukets kvarn, hvilket gjorde att mjölet blef mycket billigare än när man tager allt genom handelsboden. Det är att lägga märke härtill. Man skickar nu spannmål från bruket till staden, därvid frakten kostar penningar, och en hel del mellanhänder i staden ytterligare fördyra varan, tills den slutligen går tillbaka till handelsboden på landet och där köpes i kilovis af brukets arbetare, medan den däremot i den gamla goda tiden med oändligt mycket större fördel för arbetaren togs ut in natura och förmaldes å brukets kvarn, hvarigenom varan slapp belastas med en massa omkostnader, som den nu får vidkännas.

Det är dessa saker och nutidens kraf i mångt och mycket som göra, att priserna stiga, och detta är en allmän erfarenhet äfven i Danmark, som icke är ett protektionistiskt land såsom vårt.

Man har vidare framhållit, att småbruket icke ha något att

Om upp-
häfvande af
tullen å
spannmål.
(Forts.)

sälja. Hur skulle då deras ägare kunna lefva, ty det finnes ingen, vare sig småbrukare eller storbonde, som kan reda sig på det egna jordbrukets alster enbart, utan han måste därjämte ha något att köpa för — kaffe, socker, kläder och annat — och detta förutsätter, att han äfven har något att sälja. Men naturligtvis kunna de större gårdarna med mera fördel bedrifva sädesodling, hvarigenom de mindre jordbruken med väsentligt bättre förtjänst och mindre konkurrens från de större kunna kasta sig på en massa andra mindre handteringar, som tillföra dem inkomster, hvilka de större jordbruken icke kunna skaffa sig på samma sätt. Denna arbetsfördelning visar sig sålunda gynnsam, och spannmålstullarnas bibehållande måste medföra, att de större jordbruken kunna utveckla sig samtidigt som de mindre jordbruken få sina afkastnings- och afsättningsmöjligheter. Men hur vore det tänkbart att på de större gårdarne bedrifva ett lönande jordbruk, om man icke där skulle lägga sin drift annorlunda än på de mindre, och hur vore det möjligt att upphjälpa äfven statkarlens lott, hvilken nu som bäst utmålats i de svartaste färger både här i Stockholm och på andra håll af kringresande agitatorer. Det finnes enligt mitt förmenande ingen annan möjlighet än att göra alla våra handteringar solidariska och att se till, att när den ena grenen af näringslivet är skyddad, äfven den andra må bli det. Och jag för min del kan icke förstå, huru socialdemokraterna, som nu sträfva att i sin stora not få in icke blott industriarbetarne utan äfven jordbruksarbetarne, kunna vilja, att jordbruksarbetaren skall resonera så ologiskt, att han icke vill åtnjuta ett skydd, som inom hans handtering är lika väl behöfligt som inom andra.

Uppehåll solidariteten! Då är det möjligt att med vårt lands mindre gynnsamma läge i jordbruksafseende äfven här kunna vidmakthålla ett lönande jordbruk, det må nu bli stor- eller småbruk eller båda delarne. Men rifven sönder solidariteten och herrarne skapa en strid mellan de olika samhällsklasserna, mellan de olika näringsgrenarna, som blir för landet olycksbringande, och för hvilken jag varnar.

Med stöd af hvad jag nu anfört, ber jag få vidhålla utskottsmajoritetens hemställan.

Med herr Lindblad i Närlunda förenade sig herrar *Lundell*, *Carlsson* i Norra Smedstorp, *Johansson* i Möllstorp, *Mallmin*, *Gustafsson* i Sjögesta, *Johansson* i Rönna, *Svensson* i Skyllberg, *Lundblad*, *Canell* och *Jonsson* i Hökhult.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Då jag är representant från Norrland, den landsdel som drabbas hårdast af denna tull-sats, skall jag be att få säga några ord. Jag gör detta, då det förekommer ett uttalande i utskottets betänkande på sid. 12,

som tarfvar en närmare belysning och äfven ett bemötande. Utskottet säger: »äfven om spannmålstullarne i vissa afseenden kunnat medföra olägenheter för Norrland, måste det dock erkännas, att dessa olägenheter väl uppvägs af fördelar, som kommit Norrland till del just genom dessa tullar».

*Om upp-
häfvande af
tullen å
spannmål.
(Forts.)*

Jag vågar sätta i tvifvelsmål, att detta utskottets uttalande är fullt riktigt. Vi norrländingar äro naturligtvis mycket tack-samma mot Riksdagen i öfrigt för alla de anslag, som beviljats speciellt för norrländska ändamål. Men vi vilja å andra sidan icke erkänna, att dessa anslag äro alldeles till skänks. Jag tror, att en liten vidräkning och närmare undersökning af detta rent ekonomiska spörsmål skulle gifva oss ganska rätt i den upp-fattningen, att Norrland i närvarande stund, ekonomiskt sedt, nog står på själfständiga ben utan något som helst understöd från öfriga delar af landet. Jag har icke för afsikt att här upp-kalla någon strid eller hetsa den ena landsdelen mot den andra, men jag tror det kan vara skäl i att rikta herrarnes eftertanke på den ställning, som Norrland intager i vårt land gentemot det öfriga riket, och jag tror, att det är lämpligt att dessa syn-punkter komma fram just nu, då den frågan, som nu föreligger, i alldeles särskild grad däri spelar in.

Som herrarne veta, är den norrländska industrien företrädes-vis baserad på trävarurörelsen, sålunda en rörelse, som icke åtnjuter något som helst tullskydd eller understöd af detta system. Man kan säga, att det egentligen icke är någon industri i Norr-land, som har något tullskydd. Den industri, som vid sidan af trävarurörelsen förekommer, är företrädesvis att betrakta som ett bihang till trävarurörelsen eller en del af densamma, dessa små mekaniska verkstäder, som ha till uppgift att verkställa repara-tioner och tillverka de redskap, som användas i sågverksindustrien. Emellertid är denna trävaruindustri af stor betydelse för vårt land och tillför vårt land betydligt stora inkomster. De exporterade trävarorna, som icke blifvit förädlade i högre grad än som hyflade bräder och trämassa, uppgå i värde i rundt tal till 200 millioner kronor enligt 1906 års statistik, och man kan utan öfverdrift säga, att största delen här af faller på Norrland. Så-lunda kan man säga, att dessa väldiga summor, som tillföras vårt land, tillföras det företrädesvis genom den verksamhet, som bedrifves i Norrland.

Under det att sålunda för denna stora och för landet viktiga och betydelsefulla industri icke finnes något som helst skydd, så kan man å andra sidan säga, att det tullskydd, som existerar i landet, i en alldeles särskild grad drabbar de norrländska in-byggarne, såväl hemmansägare som arrendatorer, jordtorpare och arbetare. Det är en beskattningsform, som i alldeles särskildt hög grad drabbar Norrland. Detta gäller alldeles särskildt i hänseende till fläsktullen, ty det amerikanska fläsk, som importeras

*Om upp-
häfvan-
de af
tullen å
spannmål.
(Forts.)*

till landet, konsumeras uteslutande af norrländska skogsarbetare, och man kan icke säga — det har så många gånger här påvisats — att denna fläsktull verkar som skyddstull för den inhemska produktionen af fläsk utan som en ren finanstull, som uttages af den norrländske arbetaren och tillföres statskassan. Samma är förhållandet med vår sockertull. Den tillför de skånska sockerbetsodlarna och sockerfabrikerna stora inkomster, på samma gång som den äfven tillför statskassan stora inkomster. Samma är förhållandet med spannmålstullarna, som tillföra både statskassan och de sädesproducerande provinserna stora inkomster, låt vara att de måhända utgöra ett mycket väl behöfligt skydd. Samma är förhållandet med våra industritullar i öfrigt. Så med våra arbetsmaskiner och klädespersedlar: de förbrukas af de norrländska inbyggarna, men fabriceras företrädesvis i de mellersta och södra delarne af landet och tillföra industriidkarne inom dessa provinser afsevärda förmåner. Allt får betalas af dessa norrländska inbyggare, och man kan säga, att den ström af millioner, som kommer in genom trävaruörelsen, silar ned öfver landet, så att ingenting stannar kvar. Den del, som skulle stanna kvar i form af vinst för trävaruaktiebolagen, går till dessas aktieägare i Stockholm, Göteborg eller utlandet. Nu kan man säga, att dessa skatter, som den norrländska befolkningen får betala, får den ta ut af trävarubolagen och på det sättet behöfver den icke själf sitta emellan. Detta kan vara sant i fråga om de gamla bolag, som hafva egna skogar, som de förvärfvat sig på en tid, då skogarne stodo i lågt pris och som de äga skuldfria och som kunna beräkna 25 å 30 kronors vinst per standard afverkad virke. Men så är det icke med det öfvervägande antalet trävarubolag, som röra sig med köpvirke; de måste köpa detta sitt virke rätt dyrt, icke minst det, som de köpa af kronan. Under det att, som sagdt, de gamla bolagen kunna beräkna 25 å 30 kronor per standard i vinst, kunna dessa icke beräkna mer än 3, 4, 5 kronor per standard. Det är tydligt, att dessa bolag icke ha en outtömlig förmåga att höja arbetslönerna i samma grad som lefnadskostnaderna stigit, utan det finns en gräns för deras betalningsförmåga. Och hvem går det då ut öfver? Jo naturligtvis öfver sågverksarbetarne där uppe. Det är bolag, som kämpa en hård kamp för att hålla sig uppe i den kris, som går öfver landet, och dessa ha icke så lätt att med hänsyn till de ökade lefnadskostnader, som under skyddssystemet inträdt, i motsvarande grad kunna öka aflöningen till sina arbetare. När då därtill kommer hårdår med felslagen skörd och därmed följande stark prisstegring på spannmål, mjölk och andra produkter, då är det icke underligt, om torpare, arbetare och arrendatorer samla sig på kommunalstämmor och affatta resolutioner, som tillställas regeringen med vädjan, att spannmålstullarne måtte suspenderas; det är icke heller underligt,

om de samtidigt därmed förknippa den önskan, att den säd, som så väl behöfves för landets inbyggare för deras behofs tillfredsställande, icke skall användas för brännvinsproduktion. Det var icke, säger jag, så underligt, att dessa enkla människor icke satte sig ned för att spekulera öfver, huruvida det låte sig göra att på kortare tid suspendera spannmålstullar med hänsyn till statsreglering och dylikt, utan för dem var enda frågan: Hvad skola vi med våra begränsade tillgångar göra inför denna prisstegring för att slippa lida nöd, försaka och umbära, och så beslutade de sig för att hos landets regering begära suspension af spannmålstullarne. Det synes mig, att detta är så behjärtansvärda omständigheter, att det skulle vara försvarbart, om regeringen hade vidtagit åtgärder för att gå deras önskningar till mötes.

Om upphäfvande af tullen å spannmål.
(Forts.)

Nu säges i utskottets utredning, att detta icke kan låta sig göra på grund af statsfinansiella skäl: statsregleringen tillåter det icke. Men jag tror, att om viljan varit god, så skulle det nog gått att reglera denna sak för ett halft år framåt, likaväl som det förliden höst gick för sig att vidtaga utomordentliga åtgärder för att rädda landet från de äfventyrligheter, hvori en del banker och jobbare dragit in detsamma. Och jag vädjar till herrarne, om det icke här föreligger lika ömmande omständigheter som då.

Här föreligga nu en hel del olika förslag och yrkanden. Det är en formlig anarki på den sida, som vill att någonting skall göras. Enligt min uppfattning är dock situationen sådan, att, ehuruval här påvisats, att prisfall i någon mån inträffat, så är det dock så, att någonting bör göras för att råda bot för den nöd, som för närvarande råder. I detta fall föreligger endast ett förslag, som skulle kunna tänkas leda till målet, nämligen herr Brantings. Detta lider dock enligt min uppfattning af ett fel. Jag är nämligen icke blind för det samband, som spannmålstullarne ha med industritullarne i öfrigt, och jag är den siste att vilja vidtaga åtgärder, hvarigenom vår jordbruksidkande befolknings existens skulle äfventyras. Jag tror därför, att det varit klokare, i fall herr Branting formulerat sin reservation i den riktningen, att det begärts suspension af spannmålstullarne tills vidare och intill dess man kunde beräkna, att nästa skörd, skulle komma i marknaden, under förhoppning att normala pris då skulle inträda. Därigenom skulle jordbruksindustrien icke tillfogas någon som helst skada, men därigenom skulle beredas en möjlighet till reduktion i prisen på lifsförnödenheter på en tidpunkt, då den synes vara påkallad och då den skulle fylla ett allmänt känt behof.

Emellertid är det för mig icke att tänka på att vinna gehör för ett sådant yrkande här. Här ha i dag framställts nya yrkanden. Att då komma med ytterligare ett yrkande, kan icke

*Om upp-
häfvan-
de af
tullen &
spannmål.
(Forts.)*

tjäna någonting till utan skulle än mer förminska utsikterna att vinna något.

Jag ber därför, herr talman, att få gifva till känna, att jag under den fortsatta debatten kommer att följa densamma med största uppmärksamhet, och ämnar jag att gifva min röst åt det förslag, som bäst kan främja de synpunkter, jag här framställt.

Herr Söderberg i Hobborn: Herr talman, mina herrar! Jag ber först få tillkännagifva, att jag icke är ifrån af höga tullar, men det finnes åtskilliga synpunkter i afseende på denna fråga, som göra, att jag skall be få säga några ord.

Den siste talaren rekommenderade ett förslag, som mycket diskuterades inom utskottet, det nämligen, huruvida det ändå icke skulle vara klokt att suspendera tullarne en kort tid. Denna tanke har ju också af en af reservanterna, herr Branting, blifvit upptagen. Men om man undersöker förhållandena, så finner man — hvad också utskottet här på sid. 7 säger — att »priset på spannmål i ett särskildt land bestämmes emellertid i sista hand af världsmarknadens pris, och om än spannmålspriset å denna på sista tiden stått ovanligt högt, har dock ett ej oväsentligt prisfall redan inträdt, och ingen säkerhet finnes för att icke under en ej långt aflägsen framtid prisen kunna gå ned lika lågt som år 1894». Det är detta, som utskottet ville framhålla, att priset på spannmål har för närvarande, synes det, nått sin kulmen och är i nedgående, och då synes det väl icke vara klokt att vidtaga en sådan åtgärd, som den siste ärade talaren föreslog.

När man ser på detta betänkande och finner, huru reservanterna ha delat sina meningar på det sätt, som de ha gjort, så kan man icke undgå att få den känslan af att deras ställning till frågan varit mycket sväfvande, då de icke ha kunnat ena sig om sättet för tullarnas afskrifning. Men det må ändå under alla omständigheter för oss vara ett gif akt, som bör mana oss alla till eftertanke, som äro intresserade och måna om vårt lands modernäring. Det måste under alla förhållanden vara viktigt för ett land och af stor betydelse, att detsamma kan frambringa föda åt landets befolkning. Det kan ju icke med nog styrka framhållas just detta. Och om man följer utvecklingen i vårt land under de senare tjugu åren, så skall man också finna, att statistiken visar, att ett mycket stort uppsving å jordbruksnäringens område ägt rum under de gångna åren. Af de tabeller, som äro vidfogade detta betänkande, se vi också, huru rågimporten under de senare åren varit i stadigt nedgående. Äfven hveteimporten har nedgått åtskilligt, men jag tror, att den skulle nedgått ännu mera, om den jord, som nu användes till betodling i de södra delarne af landet, särskildt i Skåne, skulle användts till produktion af hvete; kanske vi då snart stått inför det målet, att Sverige kunnat föda sin befolkning. Men nu är

det på det viset, att staten har både direkt och indirekt så stora fördelar af denna betodling, att ingen i denna kammare skulle önska, att jordbruket skulle läggas om där nere, då staten icke på något sätt lider däraf. Jag har endast velat erinra därom.

Herr Lindberg sade för en stund sedan, att man talat så mycket i vårt land om arbetsintensiteten, och att man fordrar hög arbetsintensitet från vissa håll, och han rekommenderade att också jordbrukets idkare måtte beflita sig om hög arbetsintensitet, hvarigenom de skulle kunna reda sig utan några skyddstullar. Ja, jag tänker, att herr Lindberg liksom litet hvar känner till förhållandena på landsbygden, att det där icke går an att lägga armarna i kors, om man skall förtjäna något på detta område, utan man får nog lägga manken till, om man skall kunna reda sig på sin jordtorfva. Och det är väl genom den ökade arbetsintensiteten i förening med nyare arbetsmetoder och maskiner o. s. v., som jordbruksnäringen har kunnat göra ett sådant uppsving på senare tid, tillika med det lilla tullskydd, som existerar. Jag tror, att, om herrar frihandlare tänka på att i en snar framtid med kraft och allvar taga upp en strid om spannmålstullarnas afskaffande, detta kommer att framkalla en stark opposition bland landets jordbrukare i stora delar af vårt land. Det är min öfvertygelse. Jag tror, att om man skall öppna vårt land för den utländska konkurrensen utan att på något sätt möta den med skyddstullar, vårt lilla land, som är omgifvet af länder med högt tullskydd, snart skulle komma att gå sin ekonomiska undergång till mötes. Visserligen sade herr Kvarnzelius nys, att hvad särskildt Norrland anginge, trodde han icke att det haft någon nytta af industritullarna. Men jag vill erinra om — och det är ett faktum — att industrien har med stora steg gått framåt i vårt land. Det var någon som förut anförde, att vi behöft åtskilliga amerikanska verktyg i vårt land. Javäl, men likaväl kan jag erinra därom, att Sverige exporterar åtskilliga jordbruksredskap till och med till Amerika, hvarifrån vi för några år sedan köpte allt hvad vi behöfde i detta fall. En ledamot af denna kammare kan lämna närmare upplysningar i denna sak; jag talade just för några dagar sedan med honom därom. Det är glädjande för oss, och jag tänker, att, om vårt land får utveckla sig under det nuvarande skyddssystemet, det skall gå framåt i sin utveckling och kunna gifva föda och näring åt sin befolkning. Jag vill erinra därom — och jag tänker, att jag därvidlag icke skall möta motstånd i denna kammare — att det är nog mindre nöd i vårt land nu, och att folket i allmänhet lefver bättre i alla afseenden än hvad det gjorde före 1889. Det är åtminstone min iakttagelse, och jag tror, att det skall vara svårt att förneka detta.

Nu har herr Bromée yrkat — det är ett mycket blygsamt yrkande — att tullen på malen spannmål skulle nedsättas till

*Om upp-
häfvande af
tullen å
spannmål.
(Forts.)*

*Om upp-
häfvande af
tullen å
spannmål.
(Forts.)*

5 kronor 25 öre. Det är ett förslag, som tilltalar mig mycket, men jag har icke på rak arm kunnat biträda det därför att, som utskottet här i redogörelsen på sid. 8 i betänkandet framhåller, den i Tyskland år 1894 genomförda anordningen med s. k. »Einfuhrscheine» eller införselbevis, som på begäran meddelas vid utförsel af spannmål samt åt innehafvare af kvarnar vid utförsel af deras fabrikat, haft till följd — som visas af tabellen — att utförseln af råg från år 1892 till år 1895 ökats från 891 ton till 319,941 ton. Liknande är förhållandet med hveteutförseln. Af detta se vi, att om man af obetänksamhet skulle rubba den bestående tullen i detta afseende, så skulle det kunna innebära stora faror för vår kvarnindustri, som — säga hvad man vill — föder ganska många af landets befolkning.

Här har talats mycket om Norrland, och jag är den förste att erkänna, att det lider mycket af dels tullarne och dels af de höga fraktkostnaderna på de stora afstånden, men det är väl ändock ett faktum, som icke kan bestridas, att Norrland har många indirekta fördelar till och med genom dessa tullar, anläggningar af järnvägar och kommunikationer, utdikningar, anslag till jordbruksnäringens höjande o. s. v. Det är icke små summor, som Riksdagen beviljat i detta afseende.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag har velat äfven från min sida med några ord angifva skälen, att jag för närvarande anser, att man icke bör vidtaga någon förändring med afseende på spannmålstullarna, och jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Branting: Herr talman! Den förste talaren, som här hade ordet å utskottsmajoritetens vägnar, inledde sitt anförande med att i viss mån beklaga sig öfver att tullfrågan änyo förts upp på dagordningen. Jag tycker dock, att ett sådant beklagande är att gå längre än utskottet själf har gjort, då det inledningsvis erkänner sig fullt förstå att under nuvarande förhållanden missnöje måste uppstå med de rådande höga priserna, och att det sålunda måste bli en fråga litet hvarstades i landet, om ingenting kan göras för en nedsättning af tullarna. Den ärade talaren trodde vidare, att det egentligen var opinionen i storstäderna, som framfört denna fråga. Jag vill då hänvisa honom till den lista, som upplästes här af herr Lindblad i Göteborg och hvilken upptog namnen på en massa platser, som äro så litet storstäder, att jag må erkänna, att jag knappast hört namnen på dem förr. Det är helt visst så, att krafvet på tullarnas nedsättning är minst lika aktuellt ute på landsbygden som hvad det är i de stora städerna. Man kan här ingalunda ställa land och stad mot hvarandra.

Den ärade talaren sökte vidare framhålla det glädjande i att importen af utländsk spannmål i så väsentlig grad var stadd

i sjunkande. Man hade därigenom uppnått ett af de hufvudsyften, för hvilkas ernående tullarna voro pålagda, nämligen att svensk spannmål i stor utsträckning såväl producerades som konsumerades inom landet och att vi därigenom i viss mån vore oberoende af den utländska. Men det är därvidt att märka, att, i fall det verkligen förhåller sig så, som från protektionistisk sida med sådan bestämdhet påstas, att spannmålsimporten är stadd i starkt och afsevärdt sjunkande, man därigenom, såvidt jag kan förstå, i samma mån undanryckt själfva den grund för tullarnas berättigande, som skulle ligga i den statsfinansiella sidan af saken. Och man har då vändt sig icke blott mot det resone-mang, som utskottet fört, utan också med mycken styrka mot deras betraktelsesätt, hvilka uteslutande eller öfvervägande af statsfinansiella skäl icke velat vara med om att göra någonting alls nu.

De, som äro principiella frihandlare, men rygga tillbaka för frågan om hur hålet i budgeten skall fyllas, borde, ifall de erkänna denna importminsknings giltighet, undra, om den af herr Moll angifna siffran kan vara fullt exakt. Han angaf siffran något hypotetiskt, men jag trodde mig förstå, att han menade, att regeringen räknat med vid pass 12 millioner vid uppgörande af kalkyl öfver hur mycket spannmålstullarna skulle inbringa. Men jag föreställer mig, att man väl inom regeringen haft blicken öppen för denna nedgång, ifall den varit så stark, som från protektionistiskt håll påståtts. Vi ha då enligt mitt förmenande icke att räkna med en så hög siffra, utan det rör sig nog om en betydligt mindre brist än dessa 12 millioner, ifall vi skulle vidtaga en suspension af spannmålstullarna.

Det yttrades vidare, att man nu vill taga bort det enda lilla skydd jordbruket har, och herr Lindblad preciserade ytterligare denna tanke genom att säga, att fördyringen genom tullarna är »minimal», såsom orden föllo. Jag förstår icke, hur man med den insikt, som den ärade talaren har om en mängd siffror på detta område, kan så bagatellisera den fördyring, hvarom här är fråga. Det är icke något litet skydd, som för närvarande jordbruksnäringen åtnjuter. Vi böra komma ihåg, att det var ett *högt* skydd, som åsattes år 1895 för att motväga de förut rådande alldeles exceptionellt låga spannmålspriserna, och att man förut, när tullsystemet infördes, nöjt sig med betydligt lägre siffror.

Det som nu sättes i fråga är ingenting annat än att vi skulle bli af med detta höga skydd, som nu verkar under helt olika förhållanden mot då det åsattes. Att det icke kan anses för minimalt kan visas genom en mängd siffror, och för att få några konkreta exempel vill jag erinra om det, som anfördes af herr Lindblad i Göteborg, hvars jämförelse icke gällde det färdiga brödet, utan själfva mjölpriset i Köpenhamn och Göteborg. Råg-

Om upphäfvande af tullen å spannmål.
(Forts.)

sikten kostade i Köpenhamn 22 kronor per 100 kilogram, i Göteborg 26,85 kronor, omalet rågmjöl resp. 16,30 mot 20,50 o. s. v. Det är väl icke några minimala skillnader, och de väga nog betydligt mera än de paralleller, som herr Lindblad i Närlunda gjorde mellan priserna på franska bröd i Köpenhamn och Stockholm. Det är ju icke så lätt att säga, af hvilka alla faktorer brödspriset är beroende, medan däremot mjölpriserna tydligare afspegla tullskillnaderna, och då är att märka, hvilken stor skillnad här består.

Herr Lindblad i Närlunda vädjade till solidariteten klasserna emellan och till solidariteten mellan alla olika landsdelar och förmenade, att, ifall man lider på ett håll af systemet, man icke skall klaga för att få sin börda lättad, utan tåligt bära den för de andras skull. Jag vill då erinra om att, när vi från vårt håll tala om solidaritet mellan medlemmar af samma klass, det just från den sidan mot oss säges, att den drifves till karrikatyr och missbrukas. Jag tror verkligen, att en sådan erinran i detta fall är bra mycket mera befogad än när den riktas mot oss. Hvad är det väl för solidaritet, som nu nämnts med detta namn? Jo, den går ut på att skattlägga de fattiges bröd för att förse godsägarne med större inkomster. Det är dock icke riktigt att använda ett sådant ord vid detta tillfälle och om ett sådant anspråk som detta, hvilket, hur man än ser saken från »systemets» synpunkt, dock alltid innesluter en skattläggning på de oundgängliga lifsförnödenheterna.

Jag nämnde, att de förhållanden, under hvilka dessa tullar pålades, voro helt olika mot de nu rådande; och jag tror, att jag lugnt kan stå för ett sådant uttalande. När man kastar en blick på siffrorna, exempelvis i tabell 1, ser man huru lågt priserna hafva varit nere, men å andra sidan att vi för närvarande hafva kommit upp till betydligt högre priser. Det är verkligen så, som det framhållits i motionerna, att siffrorna för spannmålsprisen i mycket hög grad närma sig de siffror, som förekommo år 1891, då äfven protektionisterna erkände, att man hade kommit för högt upp, och att en nedsättning var oundviklig.

Det är detta, som har framkallat ropet i landet på spannmålstullarnas afskrifning under nuvarande förhållanden. Men då möta vi den invändning från utskottets sida, att, om vi nu skulle vidtaga en suspension af spannmålstullarna med anledning af de höga priserna, vi kanske snart nog skulle få tillbaka en sådan våg af låga priser, som 1895 nödvändiggjorde en höjning af spannmålstullarna utöfver hvad som varit gällande före år 1892; och då stå vi där. Nej, mina herrar, det förhåller sig nog icke så; utan, såsom det har framhållits af åtskilliga, som studerat dessa saker närmare, befinna vi oss sedan 1900-talets ingång faktiskt på en högre prisnivå på världsmarknaden, än hvad vi förut gjorde. Ställningen är den, att de stora, allmänt

verkande orsakerna, som bestämde tullarnas införande i Europa, nämligen öfversvämningen af billigt producerad spannmål från utomeuropeiska länder, nu ej längre hafva samma styrka som då, och detta af två skäl: dels därför att numera så pass mycket af denna produktion uppsuges uto i de länder, där den frambringas, och dels därför att öfver hufvud taget hela den befolkning, som konsumerar denna spannmål, kunnat något höja sin konsumtionsförmåga i jämbredd med industriens uppsving. Det är då klart, att dessa allmänt verkande orsaker måste återverka på spannmålsmarknaden, så att vi icke torde hafva utsikt att åter komma ned till de exceptionella förhållanden, som ur de jordbesittande klassernas ståndpunkt gjorde tullpåläggningen här i Sverige år 1888, om icke försvarlig, så dock förklarlig.

Det kan, som sagdt, icke förnekas, att de allmänna förhållandena äro olika nu och förr; och det är detta, som gör, att man verkligen har anledning att taga under öfvervägande, om tullar, som åsatts under helt olika omständigheter, skola fortfarande betraktas såsom helgedomar, hvilka man icke får vidröra, vid äfventyr att hela vårt ekonomiska system ramslar och råkar i lägervall. De omständigheter, som jag här hänslyftat på, böra tillräckligt tydligt ge skäl för en sådan utredning af frågan, i enlighet med de nya förhållandena och förutsättningarna, som nu begäres uti den skrifvelse, om hvilken så godt som alla på frihandelssidan synas vara ense. Det är högeligen befogadt, att den utredningen kommer till stånd; och när man mot densamma invändt, att den skulle införa ett ovisshetstillstånd uti alla dessa förhållanden, och att man därför bör afslå hvarje framställning om en sådan utredning, då må man väl säga, att det tvärtom skulle vara att föregripa utredningen, om man skref på det sätt, som herr Almqvist konstruerade upp: att Riksdagen, som fordrar afskaffande af tullarna, vill hafva en utredning om hur detta skulle gå till. Nej, vi kunna mycket väl ställa oss på den grundvalen, att man vill se, huru sakförhållandena ligga, att man vill pröfva verkligheten; och bör man därvid icke göra sig alltför doktrinär, hvarken åt den ena sidan eller den andra. Men då kan man också utan tvekan vara med om en så behöflig utredning som den, hvilken här ifrågasatts, och till hvilken jag också i min reservation helt och fullt uttalat min anslutning.

En ärad talare på norrlandsbänken, herr Kvarnzelius, menade, att man hade bort bestämma en annan tid för tullsuspensionen, nämligen tills nästa skörd komme i marknaden. Jag undrar dock, om den tanken är riktigt genomtänkt af den ärade talaren. Hvad skulle följden bli af en sådan kort tullfrihet? Efter mitt förmenande skulle den väl blifva först och främst en stor spekulationsimport under den tiden. Vidare riskerade man alltid, att om nästa skörd blefve dålig, så skulle man då återigen åsätta tullen just när priserna på grund af den dåliga skör-

*Om upp
häfvande af
tullen å
spannmål.
(Forts.)*

*Om upp-
häfvande af
tullen å
spannmål.
(Forts.)*

den skulle stiga i höjden. Då blefve sista villan värre än den första, och jag tror icke, att saken skulle kunna utredas med mindre än att rent af en urtima riksdag sammankallades. och ett sådant arrangemang är det väl i alla händelser icke lämpligt att gå till. Däremot är det lätt att gå till den tidpunkt under nästa riksdag, som föreligger ungefär om ett år härafter, ty då kan denna Riksdag taga situationen i öfvervägande.

Då jag haft tillfälle att i denna sak skriva en reservation och där utveckla min mening, skall jag icke besvära kammaren med att ytterligare gå in på de frågor, som vi nu gå att besluta om, hur intressanta de än må vara och huru afgörande de än må vara för mångas ekonomi och hela lefnadsställning. Eljes skulle det nog varit frestande att äfven komma in på spörsmålet, om det kan vara riktigt att göra jämförelser mellan Sverige och de stora länderna, t. ex. Tyskland, där de stora agrarerna från östra Tyskland kunnat år 1902, mot flertalets af befolkningen vilja, med tillhjälp af en orättvis valkretsindelning genomdrifva en höjning af spannmålstullarna, medan i själfva verket folkets flertal vid valen röstade för en nedsättning eller i alla fall mot hvarje förhöjning. Sådana slags jämförelser synas mig bra mycket mindre bevisande än det exempel, som man här redan pekat på: Danmark. Där har man visat, att man kan reda sig utan det skydd, som spannmålstullarna gifva. Där framträder, att på samma gång som detta skydd visserligen gifver ett premium åt jordbesittarne, på samma gång ger det också ett premium åt ett kvarstående vid metoder för jordbrukets skötande, som man ärft från fars och farfars tid, men ett kvarstående, om hvilket man måste säga sig i vår tid, att det är minst sagdt tvifvelaktigt, om det verkligen kan vara till gagn och nytta. Man måste fråga sig, om icke det varit lyckligare, om man fått äfven i Sverige genom saknad af spannmålstullar ett tvång till den omläggning af jordbruket, som med så stor framgång försökts i Danmark och ledt bland annat till att det lilla jordbruket nått en höjd som intet annat land, mig veterligt, i Europa.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation, som innebär icke blott att man går till en utredning, som jag tror att man både från frihandelsvänlig och protektionistisk sida måste erkänna vara ett befogadt anspråk, utan som därjämte ger lättnad i en situation, som är exceptionell och som kräfver exceptionella åtgärder för att lättas.

Häruti instämde herrar *Blomberg, Lindqvist, Lindley, Tengdahl, Kropp, Karlsson* i Fjäl, *Leksell, Larsson* i Västerås och *Carlsson* i Malmberget.

Som ytterligare en talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare be-

handlingen af förevarande betänkande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag skulle fortsättas.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,5 e. m.

In fidem .

Herman Palmgren.
